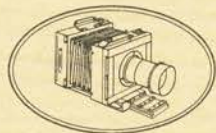

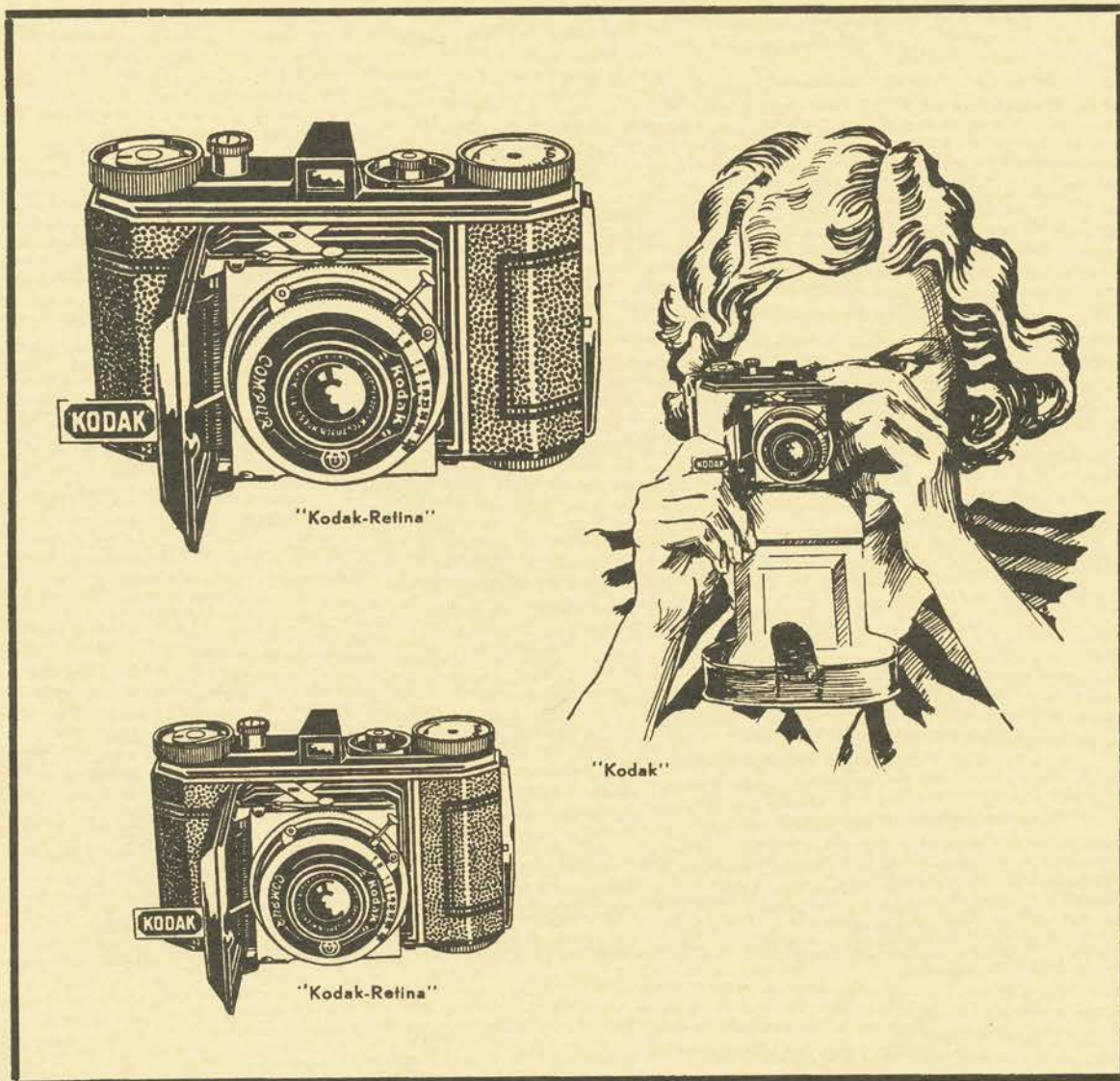
OBJEKTIV

Nr. 98

December 2002

Dansk Fotohistorisk Selskab

**Was der Amateur
sich wünscht...**

Indhold

2

'Schwäbische Presswerk'

- om Retina og manden bag det, August Nagel

2. del

Svend Frederiksen

21

Forhandlerkatalogernes historie

3. del

Flemming Berendt

30

Om ædeltryksprocesser....

1. del

Nina Lemming & Kurt Nissen

38

'DREJ & SE - FILM'

Filmfotografen Louis Larsen

Marguerite Engberg

40

Gloende varmt og lange lukkertider!

- en portrætfotograf

Jørgen Jensen

42

Christian Jørgensen

-den første landsbydaguerreotypist i Slesvig og Holstein

49

'FOTOGALLERIET'

52

'BOG- & UDSILLINGSOMTALE'

54

'SAMLERDILLEN'

56

'DIT & DAT'

Formidlingssalgslisten & møderækken

62

'MØDERÆKKEN'

63

'SPALTELUKKEREN'

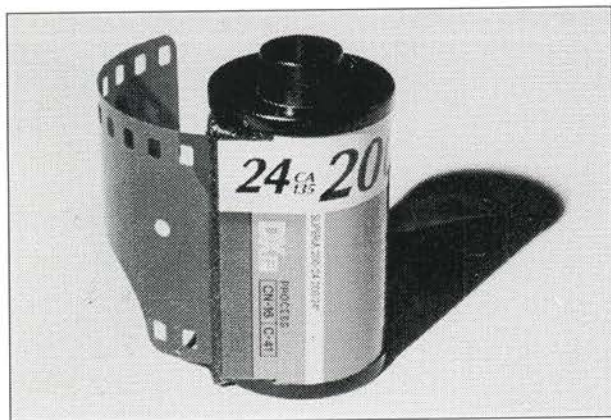
Layout & redaktion: Flemming Berendt

'Schwäbische Presswerk'

- om Retina og manden bag det, August Nagel

2. del

Svend Frederiksen

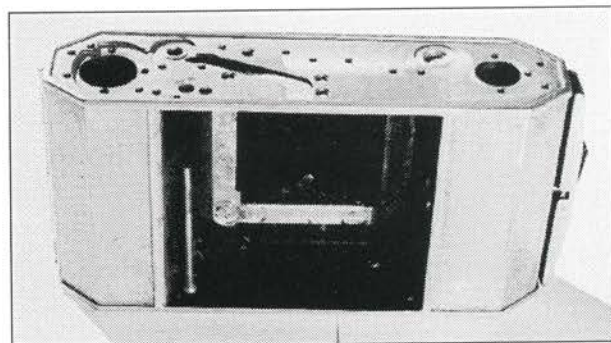
Dagslyskassetten i dag, 68 år efter at den blev introduceret sammen med det første Retina.

Retina Konceptet

Når man ser de spændende modeller til 3x4 formatet, kan man nemt forestille sig, at August Nagel var ivrig efter også at udvikle et apparat til det nye marked for småbilledkameraer. Det var Leitz, der havde sat det hele i gang, og succesen med Leica havde fået Zeiss på banen med Contax. Men det var ikke noget, der kunne sælge film, for med de priser man skulle betale for de to store kameramærker, var der ikke udsigt til lange køer efter Kodaks 35mm film. Apparaterne skulle være billigere, meget billigere. Det blev de!

Da Retina kameraet kom på markedet, kostede det kun en tredjedel af, hvad de to 'store' tog for deres kameraer. Men det lå Nagel fjernt at gøre apparaterne billige på bekostning af kvaliteten. Ingen, som har brugt et Retina, kan være i tvivl om, at alt er af høj kvalitet. Men først og fremmest tog det billeder, som var fuldt på højde med det, Leica og Contax kunne præstere med henholdsvis Elmar og Tessar objektiver. Det skyldtes de fremragende objektiver fra Schneider. Det skulle vise sig, at det også var lykkedes konstruktørerne at designe et apparat, som tiltalte amatørfotograferne.

Det er ingen overdrivelse at tale om et gennembrud for 24x36 formatet, for Retina'erne blev et forbillede for andre fabrikker, da de fik travlt med at introducere deres eget bud på et kamera til kinofilm, efter at Retina i 1934 var kommet på markedet. Man har hørt meget om de mange Leica efterligninger, men mon ikke der er lige så mange konstruktører, som er gået i Nagels fodspor? Og det var jo kun i Kodaks interesse, for jo flere apparater der blev solgt, jo flere film skulle der bruges.

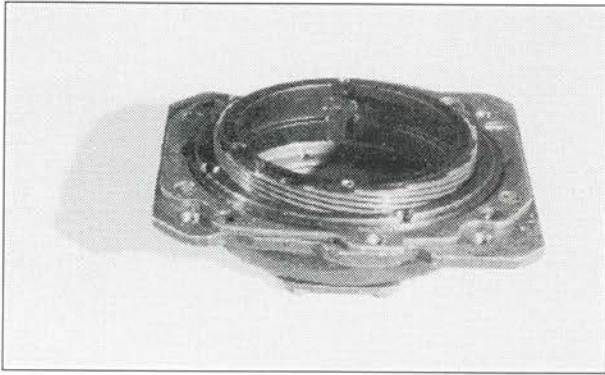
Letmetalhuset.

Konstruktionen

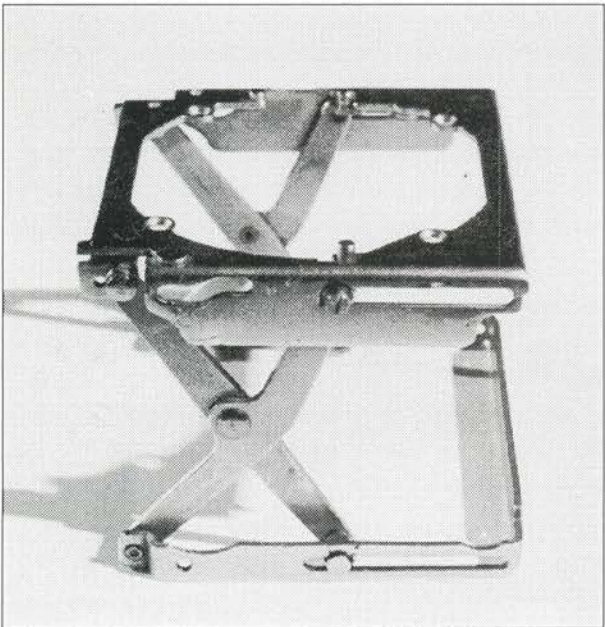
Hvordan bar de sig ad på Dr.Nagel Werk? Grundkonstruktionen skulle vise sig at være så bæredygtig, at den forblev næsten uændret i 20 år!

Det, som stort set ikke blev ændret fra juli 1934 til november 1954 var:

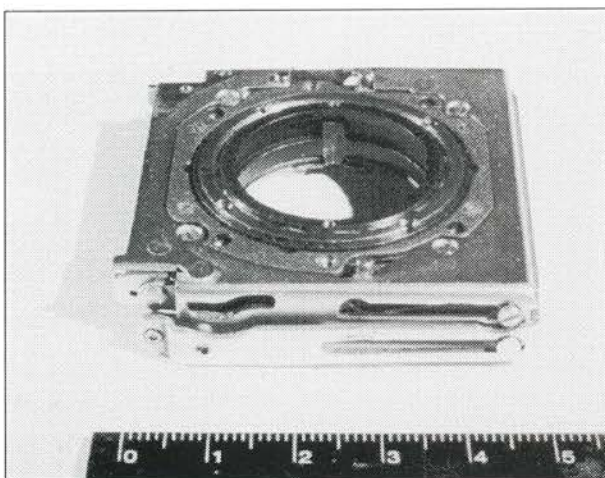
1. Et kamerahus i støbt letmetallegering med målene 116 x 62 x 30mm.
2. En hængslet bagklap med en sikret lukkemekanisme.
3. En bælg med tilhørende klapmekanisme, som i sammenklappet stilling reducerede apparatets bredde til 36mm.
4. En fokusmekanisme, som flyttede hele objektivet.
5. En søger med et kighul på 3 x 4mm

Snekken.

Klapmekanismen, udfoldet og låst.

Så lidt fylder bælg, panel, snekke og klapmekanisme, når det hele er foldet sammen.

6. En Compurlukker.

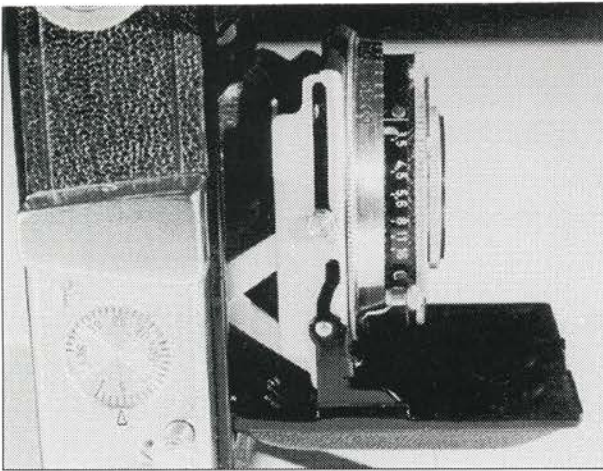
7. Et objektiv af Tessar typen (i de fleste tilfælde et Xenar fra Schneider Kreuznach).

Det var markedets første 35mm kamera med bælg. Bælgkameraer var der nok af til mellem- og storformat, men de havde én svaghed: klapmekanismen! Det var svært at holde det panel, som bær lukkeren og objektivet, parallelt med filmplanet, og resultatet var ofte billeder, som ikke var skarpe på hele billedfladen. Men problemet var nemmere at løse på et 35mm kamera, fordi bælgens til et objektiv med en normalbrændvidde på 5cm ikke behøvede at være ret stor.

Nagels klapmekanisme ser meget spinkel ud. Men det er en yderst stabil og elegant løsning på opgaven, som udnytter alle de erfaringer, man havde gjort på området. Bundrammen er også spinkel, men er til gengæld sikkert forankret i kamerahuset med fire kraftige skruer med M 2 gevind.

Rammen støtter et enkelt sæt 'saksestivere'. De bærer et panel, som samtidigt støttes af den åbne klap. Panelet ser også spinkelt ud, men det er foldet på to kanter og er utrolig stabilt. Det er klappen, som trækker mekanismen på plads. Når saksen er foldet helt ud låser den ene arm på hver side af panelet for enden af sit spor, og panelet er nu præcist og stabilt placeret, indtil man med et let tryk på låsene folder det hele sammen igen. Da panelet er låst i sin yderstilling, må fokuseringen foregå ved hjælp af en snekke. Mere om den senere. Man mærker, at var der noget August Nagel havde forstand på, var det klapmekanismer.

På Retina'en er hans løsning intet mindre end et kunstværk. I sammenligning med Vollenda 48, som ellers også har en elegant mekanisme, har han sammen med sine konstruktører nået det næsten perfekte på Retina. Der blev lavet mange solide klapmekanismer på de tyske kamerafabrikker, men de var ofte tunge og klodsede. Kunsten bestod i at fremstille en stærk og stabil mekanisme, som ikke vejede og fyldte ret meget. Senere indførtes forbedringer, som gjorde mekanismen endnu stærkere: F.eks. blev de to foldede kanter gjort bredere, og en kant mere blev foldet. Studerer man modellerne, kan man blive ved med at finde sådanne småændringer, men grundlæggende var det den samme klapmekanisme.

Panelet i låst stilling støttet af klappen. Bemærk det lille spor med S-sving.

Det første Retina, type 117 med Compur og Schneider Xenar 3,5/5cm. Udløser på lukkeren. Her med en nippel i trådudløserhullet.

Pladsen er trang

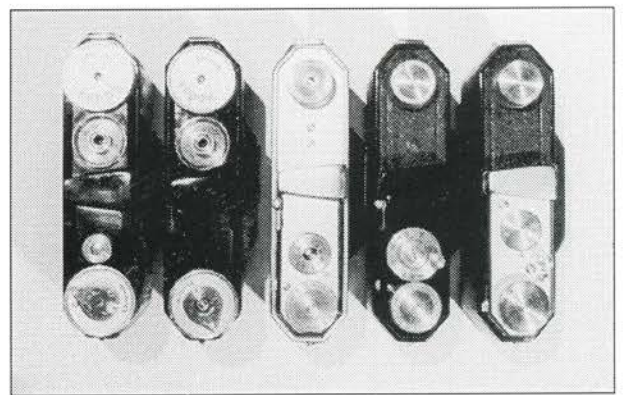
Der var dog et lille problem: For at holde de ydre mål nede, havde man gjort pladsen meget trang for lukkeren. Med et lille trick i koblingen mellem klap og panel (sporet har et lille sving) var det lykkedes at holde den fri af klappens inderside under lukningen. Men kun hvis man havde husket at stille på uendeligt (for at få lukker/objektiv så langt ind som muligt). Det huskede man selvfølgelig ikke altid! Se selv efter på en tidlig Retina I: Der er altid et slidspor der, hvor lukkerhuset på et eller andet tidspunkt med magt er blevet presset forbi klappens inderside. Det problem blev ikke løst på Retina I før i 1949 med type 013. Fra og med type 013 var klappmekanismen nemlig udstyret med en lås, der forhindrede en sammenfoldning, medmindre der var stillet på uendeligt. At man udmærket var klar over problemet fremgår af den kendsgerning, at den nævnte lås allerede før anden verdenskrig fandtes på det noget dyrere Retina II. I det hele taget var det kendt stof blandt konstruktørerne. Der fandtes apparater med en særlig mekanisme alene til automatisk at dreje på uendeligt, når klappen blev lukket. Det gælder f.eks. Weltini fra Welta

Evolution

Den nævnte 'interlocking' på type 013 er et typisk eksempel på de små forbedringer, som efterhånden blev indført på de ofte hurtigt skiftende modeller. Et andet eksempel er indførelsen af en udløserknap på kamerahuset.

Det ses første gang på type 141. Senere, på type 148, udstyres udløserknappen så med en interlock, som på en gang forhindrer dobbelteksponering og overflødiggør den besværlige, manuelle frigørelse af filmfremføringen.

Interlocking kan være en vanskelig mekanisk opgave. Derfor er der en del forskellige udgaver af denne mekanik på modellerne, så også 'bag skjoldene' sker der hele tiden små forbedringer. Der blev også flyttet en del rundt på tællværk og betjeningsknapper. Topdækslet var af samme grund hele tiden under forandring. Det betød, at nok var det grundlæggende det samme kamera i 1954 som ved introduktionen, men apparaterne var i mellemtiden blevet meget bekvemmere.

Fra venstre typerne 117, 118, 126, 143 samt 149. Desuden havde typerne 119, 141 og 148 samme udformning som de respektive sidste tre modeller på billedet.

Den stolte ejer af det første Retina derimod måtte gøre sig umage! Det var op til ham at sikre, at

Skema til identifikation af alle Retina modeller med klap

Retina I

Store spoleknapper	Frigørelsesknap til filmfremføring i toppen		117
	Frigørelsesarm til filmfremføring i bagkant		118
Små spoleknapper/ tophus i ½ længde	Udløser på lukkeren	Sort lak/ nikkel	119
	„	Krom	126
	Udløser i kransen af tællværk	Krom	141
	„	Sort lak/ nikkel	143
	Udløser i forkanten af tophus	Krom/ fokusring rillet	148
	„	Sorte kanter/ krom	149
	„	* Krom/ fokusring glat	010
Tophus i fuld længde		Små spoleknapper	013
		Hurtigoptræk i top	015 Ia
	Hurtigoptræk i bunden	Ingen lysmåler	018 Ib
	„	Lysmåler/ 1 vindue	019/O IB
	„	Lysmåler/ 2 vinduer	019 IB

Retina II/ III

(modeller med koblet afstandsmåler)

Kantet kamerahus	Små runde vinduer	Optræksarm	122
	„	Spoleknap	142
	Firkantede vinduer	Påskruede plader i toppen	150 IIa
	„	** Tællværk rykket længere ind	011
	„	Filmindikator under tilb.sp.knap	014
	„	Hurtigoptræk i top	016 IIa
Afrundet hus	Lille + mellemstort vindue	Ingen lysmåler	020 IIc
	„	Lysmåler	021 IIIc
	To store vinduer	Lysmåler	028 IIIC
	„	Ingen lysmåler	029 IIC

* Den første Retina I efter krigen, type 010, er identisk med type 148, dog har den en helt glat ring med afstandsskala. Type 148 har som alle førkrigsmodeller en let konisk ring, som ender i en rouletteret (rillet) kant.

** Den første Retina II efter krigen, type 011, ligner både type 150 og type 014, som dog har de anførte karakteristiske detaljer. Brug udelukkelsesmetoden:

Type 011 har ikke påskruede plader, og har ikke filmindikator under spoleknappen.

Retina I Objektiver

Objektiver Type: 117-118-119-126-141-143-148-149-010-013-015-018-019

Schneider Xenar	3,5/ 5cm	x	x	x		x	x	x	x	x		
Kodak Anastigmat	3,5/ 5cm									x		
Kodak Anast. Ektar	3,5/ 5cm			x	x	x		x		x		
Zeiss Tessar	3,5/ 5cm				x	x						
Rodenstock Ysar	3,5/ 5cm				x					x		
Angenieux Alcor	3,5/ 5cm				x							
Kodak Pupillar	3,5/ 5cm				x							
Schneider Xenar	3,5/ 50mm								x	x	x	
Schneider Xenar	2,8/ 50mm								x	x	x	x
Schneider Xenon	2,8/ 50mm											x
Kodak Ektar	3,5/ 50mm								x		x	
Rodenstock Ysar	3,5/ 50mm									x		
Rodenstock Heligon	3,5/ 50mm											x

filmen først blev ført frem, når et billede var taget. Han skulle også passe på, at billedet kun blev eksponeret en gang. Fire betjeningsknapper skulle han mestre for hvert billede, han tog. Inden apparatet blev klappet sammen, skulle han som nævnt huske at stille på uendeligt. At han også skulle indstille tid, blænde og afstand for hvert billede, var en selvfølge. Men mon ikke datidens amatørfotografer med glæde påtog sig opgaverne? De kendte selvfølgelig heller ikke til andet, for sådan var alle fotografiapparater indrettet dengang. På et punkt var de nye småbilledkameraer dog nemmere. Rullefilmens dækpapir med dens numre på billedrammerne var væk. Takket være kinofilmens perforering kunne konstruktøren nu indrette mekanikken således, at filmen automatisk blev ført præcis en billedramme frem.

Fokuseringssnekke

Fokuseringsmekanismen sidder godt skjult bag Compurlukkeren, men den tåler ellers nok dagens lys, for det er et stykke mekanik af højeste kvalitet. De ældste apparater er næsten 70 år gamle, men fokuseringen går stadig præcist og silkeblødt på trods af, at næppe mange af dem nogensinde er blevet rensset og smurt!

Opbygningen svarer fuldstændigt til den, man kan finde i moderne manuelle objektiver, men materialerne i Retina er bedre. På et andet punkt er Retinaen også bedre: Der er anvendt en omløber i stedet for det spinkle, sårbare gevind, som forbinder fokusringen med den faste del af mekanismen i de fleste moderne objektiver.

En mangeløbet snekke bærer Compurlukkeren og objektivet. Snekken styres i de første modeller af to stifter, senere af to skinner. Linserne roterer altså ikke under fokuseringen. Der er 16 løb på snekken. Afstandsskalaen går fra 1m. til uendeligt og ringen drejes ca.90 grader, hvilket giver objektivet en vandring på 3mm. Der er igen tale om en spinkel, men gennemtænkt konstruktion, som blev produceret med meget stor præcision. For eksempel er fokusringen fastgjort til omløberen med fire små forsænkede skruer med M 1,4 gevind. De har et hoved på kun 2mm og er ligeledes 2mm lange. Gevindet er skåret så tæt på kanten af omløberen, at det forsænkede hoved rager nogle få tiendedele millimeter ind over fokusringens kant. Det er nok til at fastholde fokusringen, og metoden gør det muligt at finjustere fokus, når apparatet samles. At arrangementet var holdbart på trods af sin spinkle opbygning, har historien for længst godtgjort. Der

er blevet rykket en del i knappen på fokusringen i tidens løb, men konstruktionen holder!

Der er trængsel på den kompakte konstruktion, som samler bælg, snække, klapmekanisme, lukkerhus, og fokusring. Ikke mindre end 20 skruer sidder der på en flade med meget små dimensioner i f.eks. en type 011 (i de første Retina I modeller var der dog 'kun' 12 skruer). Alt dette siger noget om personen August Nagel: Han havde sans for mekaniske konstruktioner, som på en dristig måde var enkle og elegante, men som samtidig sikrede funktion og holdbarhed.

Det krævede stor præcision under fremstillingen.

Søger med lille kighul

Det er ofte blevet sagt om søgeren på Retina, at man skal kigge i et hul på størrelse med et knappenålshoved. Men se selv efter på et Leica eller et Contax: De har samme størrelse! For en fotograf, som er vant til en spejlreflekssøger, er søgeren på Retina godt nok 'ikke noget at skrive hjem om'. Men den er altså hverken værre eller bedre en tidens søgere i øvrigt, og hullet er trods alt større end et knappenålshoved: Det måler 3 x 4mm. Der er tale om en helt almindelig optisk søger med et dobbeltkonveks okular og en plankonkav frontlinse. På førkrigsmodellerne har søgeren sit eget dæksel. Da produktionen genoptages i 1945 bliver søgeren integreret i tophuset, men for Retina er der ingen regel uden undtagelse: Der findes apparater fra 1945 og frem (type 010) med separat søger. Det kan være fordi man har udnyttet lagre fra før krigen.

Compurlukker

Hvad lukkeren angår, adskiller Retina sig ikke fra andre bælgkameraer.

Til et ordentligt tysk bælgkamera i 1934 hørte i en Compurlukker! Man brugte Compur 00 med otte lukkertider efter gammel skala 1 2 5 10 25 50 100 og 300 eller Compur Rapid 00 med ni lukkertider, idet der foruden de førnævnte tider var 1/500 sekund.

På tidlige modeller er der desuden stillingerne T og B, senere kun B. Lukkerhuset havde som standard et 25mm udvendigt gevind. Med en gevindring monterer man fra bagsiden (gennem billedvinduet) lukkeren i panelet. Der er desuden som standard indvendige gevind på 22,5mm til montering af linserne.

Der er ingen selvudløser, og X synkronisering kommer først til i 1949

Xenar

Da Retina har en standardlukker, var det nemt at anvende objektiver fra alle mulige leverandører, og det gjorde man.

Der findes modeller med Schneider, Rodenstock, Zeiss, Kodak og Angenieux. Der sad dog et Retina-Xenar fra Schneider Kreuznach i langt de fleste apparater. Schneider fremstillede desuden de objektiver, som havde betegnelsen Kodak Anastigmat Ektar. På Retina I blev der frem til 1949 udelukkende anvendt objektiver med blænde 3,5. Fra og med type 013 blev der markedsført modeller med blænde 2,8. Større lysstyrker krævede større præcision under fokuseringen, så den sekslinsede Xenon med blænde 2 var forbeholdt Retina II med koblet afstandsmåler.

Den læderbeklædte kant på type 117. Til sammenligning bagklappen, som den så ud efter 1949.

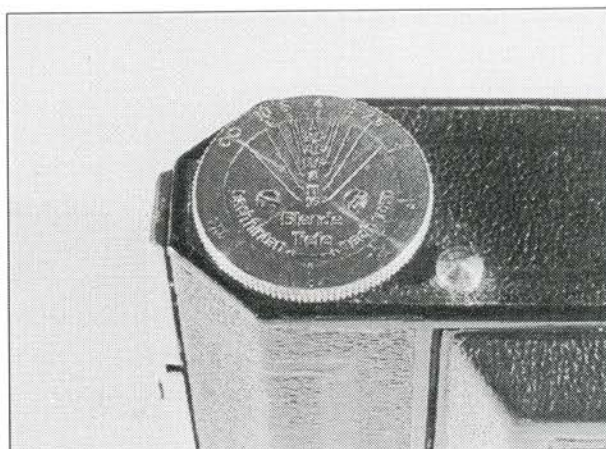
Finish

De første modeller havde finish i tidens stil, som var sort lak, forniklede metaldele og læderbeklædning. Også her var materiale og forarbejdning af højeste kvalitet. Det var kun før anden verdenskrig at man brugte nikkel. Når man ser stilen på disse apparater, kan man egentligt undre sig over, at kunderne fik smag for krom. På modeller med nikkel var top og kanter altid sortlakeret, og kombinationen lak/ nikkellak er virkelig flot. Den varme gyldne farve på de forniklede dele står rigtig godt til læderbeklædningen og den sorte lak. Retina I, type 117 var kort sagt helt i den gode gamle stil fra Nagel årene. Det kan i dag være svært at finde apparater med lakken intakt, især på aluminium kunne det være svært at få lakken til at

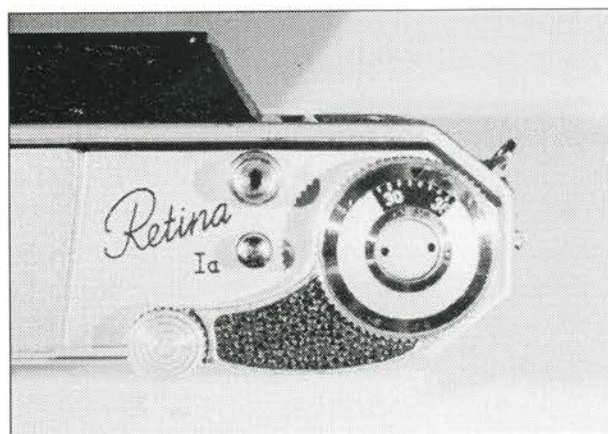
holde, men de findes, og de står selvsagt i høj kurs. Der blev brugt ægte skind til 'læderbeklædningen'. Bortset fra buler på grund af kobberoxid på messingnitterne holder beklædningen utrolig godt. Bulerne ses endda slet ikke i samme omfang som på apparaterne fra Zeiss. En detalje viser, at der blev udført godt håndværk:

Frem til 1949 var beklædningen ført rundt om kanterne på bagklappen. Det betød, at den ubeskyttede kant på skindet fulgte med ned i den lystætte fals. Den var derfor i fare for at blive revet løs når klappen blev lukket i. Det er imidlertid sjældent, at man ser apparater med løs beklædning, hvis de da ikke ligefrem har været alvorligt udsat for fugt.

I 1949 fik bagklappen dog alligevel en sortlakeret kant, og beklædningen kom til at sidde forsænket og således mere beskyttet. Krom blev indført som et alternativ til nikkel allerede i 1936. Forkromningen må have været populær, for de forniklede modeller forsvandt hurtigt. Også lakken på topdækslet blev erstattet af krom. Samtidig fik kamerahusets kanter, som indtil da havde været sorte, en 'børstet' finish og blev lakeret med en klar lak. Den er der sjældent noget tilbage af, men det ser man ikke, da det blanke metal som regel ser nogenlunde velbevaret ud. På Retina II fra før krigen var der en særlig kombination af finish på kanterne: Bunden står i blank metal med klar lak, hvorimod resten af huset er sortlakeret. Klar lak grænser på kunstfærdig måde op til sort lak! Mange lækre detaljer er med til at bekræfte indtrykket af kvalitet. En karakteristisk 'Nagel detalje' er skalaen over dybdeskarpheden. Den består af en lille graveret skive med en drejelig krans. Den satte fotografen i stand til at fastlægge sin dybdeskarphed på en nem og overskuelig måde. Andre fabrikker fremstillede store tabeller på en metalplade med ætsede tal. De blev så nittet på kameraet, hvilket sjældent pyntede. Men Nagels lille fine måleværktøj gjorde et godt indtryk, ikke mindst fordi skalaen var fremstillet med stor præcision. Som tidligere nævnt var også 3x4 modellerne forsynet med sådan en skala. Senere fandt man ud af, at den enkleste løsning var at placere skalaen for dybdeskarpheden direkte over for afstandsskalaen. Dette blev indført fra og med type 013. Afskeden med den lille skive blev dog sikkert taget med blandede følelser, for nu forsvandt en karakteristisk og tiltalende detalje.

Dybdeskarphedsskalaen.

Retina Ia. Hurtigopræk med indbygget tællerværk.

Værket fuldbragt

I 1951 kommer Retina Ia på markedet. Først nu, sytten år efter det første Retina, kan man sige, at alle finesser er på plads. Den største forbedring var hurtigoprækket. Takket være en helt ny mekanisme kunne man nu føre filmen frem og spænde lukkeren med en enkelt drejning på en opræksarm, som sad på toppen i højre side. Ironisk nok flyttede man armen ned i bunden på de følgende Retina modeller samtidig med, at den oprindelige placering i toppen blev almindelig på andre mærker!

Det var en meget raffineret mekanisk løsning, man havde præsteret hos Kodak-Nagel. Apparatets ydre dimensioner var næsten uændrede gennem 17 år. Alligevel har man klaret at få plads til et elegant hurtigopræk. Man skal huske, at Compur lukkeren, som skulle spændes, sad for enden af bælgens på sit panel, som fulgte med ind, når man lukkede klappen.

Man måtte derfor konstruere en teleskopaksel, som kunne skydes så meget sammen, at den kunne være inden for den lukkede klapp. Her har Kodak-Nagel Werke nok skelet til Agfa Karat 36, som havde været på markedet i to år. Den havde netop en sådan teleskopaksel.

Det skal retfærdigvis tilføjes, at det ikke var lykkedes helt at holde dimensionerne, for det havde været nødvendigt at gøre klappen lidt højere. Fem millimeter var apparaternes bredde øget siden type 117 i 1934. Det gav et forvarsel om, at et helt nyt kamerahus ville blive næste skridt, hvis der skulle indbygges flere raffinementer.

Der var blevet trængsel bag klappen, da man indførte hurtigoprækket. Derinde sad i forvejen mekanikken, som overførte udløserens bevægelse fra kamerahus til lukkerhus. Billedtælleren sad i toppen af hurtigoprækket. Den var også blevet forsynet med interlocking:

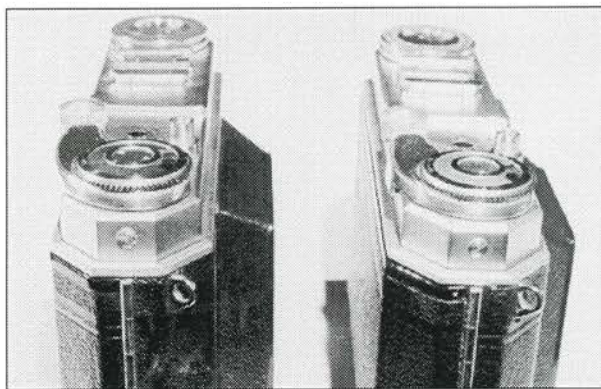
Hidtil havde tællerværkerne talt opad fra 1 til 36. Tællerværket på Retina I, type 015 og senere modeller tæller ned fra 36 til 1. Det er meningen, at man selv skal stille på tællerværket, hvis man sætter en kassette i apparatet med færre billeder. Når tællerværket når ned på 1, låses filmfremføringen, indtil man rykker tællerværket frem til et særligt symbol. Det er en interlock, som volder mange mennesker store problemer, ikke mindst i dag, hvor den slags finurligheder for længst er gået i glemmebogen. Ideen var ellers god nok: Man gjorde dermed fotografen opmærksom på, at filmen var brugt, og samtidig forhindrede det, at filmen blev trukket ud af kassetten efter sidste billede. Alt i alt stod man nu med et småbilledkamera, som var enkelt og nemt at betjene, og som vel var det, man i dag kalder 'idiotsikkert':

1. Ved en enkelt drejning af hurtigoprækket blev filmen ført nøjagtigt en billedramme frem. Lukkeren blev samtidig spændt. Billedtælleren gik et tal ned. Filmfremføringen var nu låst. Ingen risiko for blanke billeder.
2. Udløseren på kamerahuset var klar til en eksponering. Fotografen valgte tid, blænde og afstand og udløste lukkeren. Udløseren var nu låst. Ingen risiko for dobbelteksponering. Lukkeren kunne i øvrigt ikke spændes, uden at filmen blev ført frem.

3. Når sidste billede var eksponeret, blev filmfremføringen blokeret.
4. Fotografen kunne, når han havde brug for det, lukke klappen, men kun når fokus stod på uendeligt.

Virker det bekendt? Sådan forventede man efterhånden, at et kamera fungerede, så i dag kan det ikke imponere. Men prøv at se på fotografens vilkår under det første Retina!

Der lå 17 års evolution bag, da Retina Ia kom på markedet. Var billederne blevet bedre? Ja, for råfilmen var blevet bedre! Apparatet var det samme. Det var det samme fremragende Xenar, der sørgede for skarphed og brillans. Undervejs havde man fået et mere lysstærkt objektiv med blænde 2,8 på programmet, men ikke et bedre. Jo! Linserne var nu coatede; det var en forbedring. Men det ironiske var, at nu var Xenaren, Tessaren, Skoparen og mange andre lignende objektiver forældede: Deres styrke var, at de kompenserede relativt godt for de almindelige optiske fejl ved hjælp af få linser (fire). Men nu behøvede man jo ikke at passe på antallet af linser, når man konstruerede et objektiv, takket være coatingen..

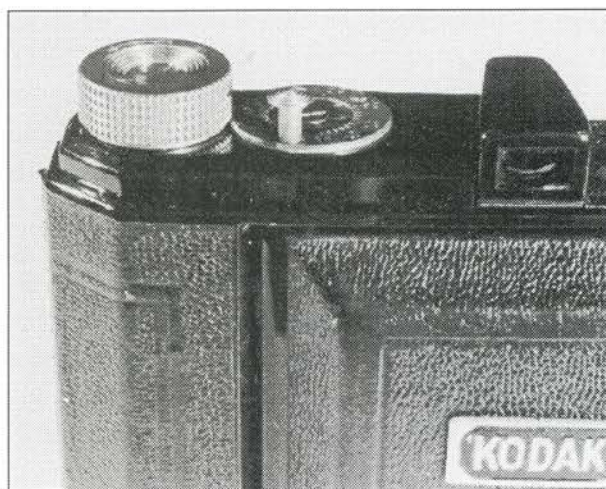

Retina Ia, type 015. Til venstre med afrundede kanter på tophuset (juli 51 til april 54) Til højre type 015 med facetteret tophus (jan. 51 til juli 51).

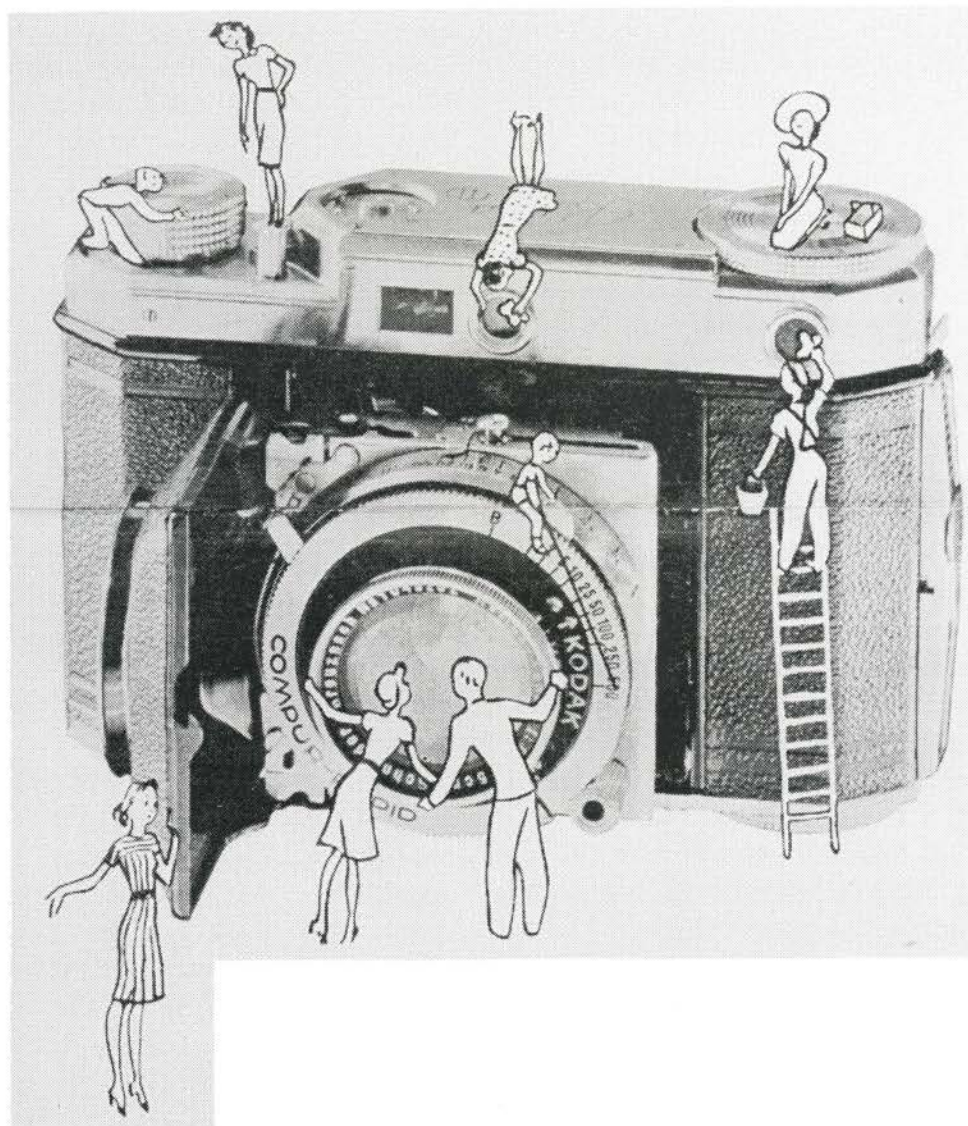
Guf for samlere

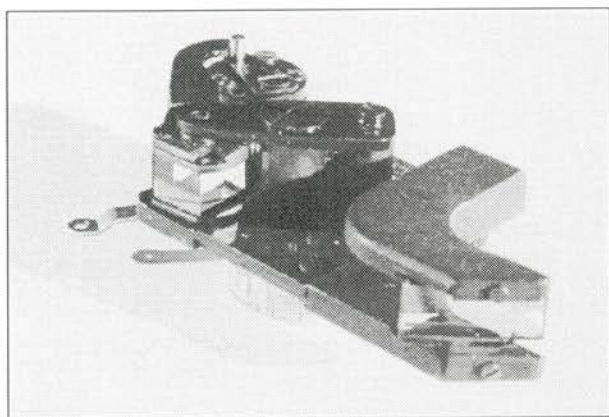
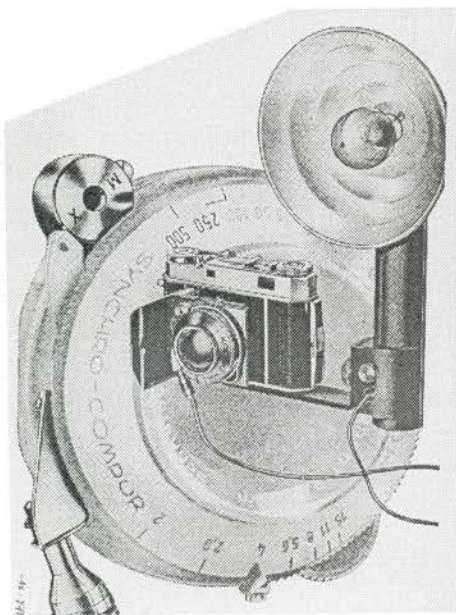
Perioden fra 1934 til 1954 er meget spændende for samlere i dag. Apparaterne ligner hinanden i hele perioden, men der er mange detaljer at gå på opdagelse i, og den fine klappmekanisme og apparaternes finish gør dem meget attraktive. De tiltalte amatørfotograferne i perioden, og de tiltaler mange samlere i dag. Vedstående skema til identifikation af modellerne er ikke ment som en detaljeret beskrivelse. Men hvis man i forvejen har

lidt kendskab til Retina'erne, er det en hjælp til hurtig identifikation. Derefter kan man selv studere enkelthederne. Der er mange; prøv f.eks. at studere spoleknapperne fra model til model. Man er nødt til at tælle knappernes vandrette riller, hvis man vil have styr på alle detaljer! Selv for eksperter dukker der hele tiden nye aspekter op. Det er bedst, hvis man råder over et af de mange kataloger, som beskriver apparaterne, type for type. Katalogerne er naturligvis for længst udsolgt fra forlagene, men er til at finde brugt. Et godt katalog fra Petersen Publishing Co, forfattet af Kalton C. Lahue kan i dag rekvireres på CD rom. Trods sin beskedne størrelse indeholder det de fleste enkeltheder på alle Retina modellerne.

Type 141 og 143 var de første med udløser på kamerahuset.

Afstandsmåleren i type 142 med et drejeligt prisme.

Retina II, type 142 med den første afstandsmåler. Det firkantede vindue er søgeren, de runde er til afstandsmåleren. Man kigger tværs igennem den brede spoleknap.

Retina II

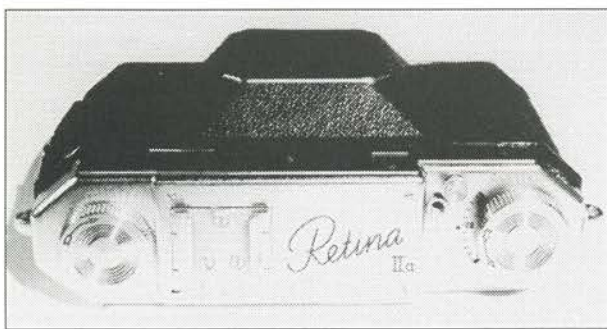
De første Retina modellers popularitet viste tydeligt, at man var på rette vej, så i 1936 er tiden inde til at lancere et kamera i samme familie, men bedre udstyret.

Navnet er Retina II, type 122 og det bliver væsentlig dyrere end Retina I, men stadig langt fra så dyrt som et Leica. Det er grundlæggende det samme kamera som Retina I, men har en koblet afstandsmåler og kan desuden leveres med mere lysstærke objektiver. Topmodellen har et Xenon fra Schneider med blænde 2.0. Afstandsmåleren er af fremragende kvalitet, helt på højde med Leica's. Der er separat okular for henholdsvis søger og afstandsmåler.

Sidstnævnte har en længere brændvidde end kameraobjektivets 5cm i stil med Leica's måler (og Contax I). Det giver en meget præcis måling, men er selvfølgelig lidt upraktisk, fordi man må flytte øjet fra måler til søger midt i det hele.

Afstandsmålerens ene vindue er flyttet helt ud i venstre hjørne af kamerahuset. Det har gjort et noget specielt arrangement nødvendigt, idet tilbagespolingsknappen sidder i vejen for målingen. Knappen er derfor gjort så bred, at den kan rumme et kighul, så man kan se tværs gennem knappen! Det forudsætter, at den er parkeret rigtigt og er låst under optagelserne. Når der skal spoles tilbage, skal der så låses op igen. Alt dette gør, som det måske fremgår af beskrivelsen, at der er tale om en ret upraktisk løsning! Det er endda ikke det eneste specielle ved den første Retina II: Den sædvanlige knap for filmfremføring er erstattet af en lille arm. En løsning, som ikke gentages på senere modeller. Apparatets udseende er også specielt.

Den forkromede top er for synet med påskruede blanke plader. Det ser flot ud, men det er svært at se noget andet formål med dem, end netop at de skal pynte! Måske er den øverste plade beregnet til at lette adgangen til afstandsmålerens justerskruer. Det er vel ikke nødvendigt at tilføje, at type 122, på grund af sine mange særheder og en kort produktionsperiode på under et år, ikke er til at opdrive for samlere.

Der er to slags Retina IIa. Her er det type 150 fra 1939. Den bedst kendte er type 016 fra 1951.

Målsøger

Bekvemmeligheden sejrer igen. Med Retina IIa, type 150, som kommer i 1939, sker der en væsentlig ændring af afstandsmåleren.

I mellemtiden har der været type 142, som hurtigt afløste type 122, men den var der kun små ændringer på. Fra og med Retina IIa er søger og afstandsmåler bygget sammen. Dermed har man ofret den præcise teleeffekt til fordel for den mere bekvemme, kombinerede måler og søger. Det er altså en helt anden konstruktion, som Kodak-Nagel har udviklet til denne 'førkrigs' IIa.

I type 150 tager ændringen primært sigte på at sammenbygge søger og afstandsmåler, men der er også ændret på metoden, der anvendes til centerbilledets forskydning i afstandsmåleren. I type 122 og 142 var der et drejeligt prisme, i type 150 er det en linse foran dette prisme, som drejes.

Igen ny afstandsmåler

Retina IIa type 150 blev den sidste model man fremstillede, før krigen satte en stopper for produktionen. Efter krigen går man hurtigt i gang igen, og allerede i sommeren 1946 produceres der igen Retina II. Nu skulle man tro, at der bliver satset på en genoptagelse af type 150. Det jo var den fremgangsmåde, man meget fornuftigt valgte, da produktionen af Retina I skulle genoptages. Det var allerede i august 1945. Den første efterkrigs Retina I, type 010, er jo helt magen til den sidste førkrigsmodel type 141.

Umiddelbart ligner den nye Retina II, type 011, da også meget sin forgænger type 150. Men ser man efter under topskjoldet, finder man en helt ny afstandsmåler. Måleren er fortsat integreret i søgerbilledet, men nu er det søgerens frontlinse, som bevæges under afstandsmålingen. Det har næppe nogen større praktisk betydning, og der er

måske ikke så mange, som har bemærket det: Afstandsmålingen foretages ved at flytte på søgerbilledet, mens centerbilledet står stille. Det er trods alt en overraskende løsning, som ikke desto mindre fastholdes i tre modeller over en årrække på i alt otte år. Metoden giver en delvis udligning af parallaksen på korte afstande. Kun delvis, fordi der ingen korrektion er i højden.

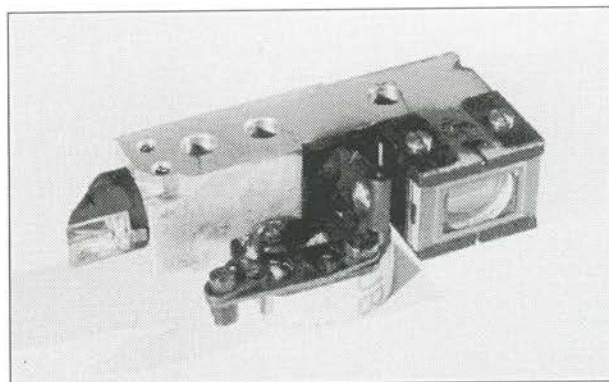
Først med Retina IIc går man tilbage til den oprindelige metode, hvor det er centerbilledet, som forskydes. Der findes i øvrigt et Retina, som har en gennemført udligning af parallaksen. Det er Retina III S fra 1958.

Rådvildhed?

Der er altså tale om en meget springende udvikling, når vi ser på rækken af Retina II modeller. Helt modsat Retina I, som er kendetegnet ved en evolution, altså en langsom, rolig udvikling. Men en ting er hele tiden uændret: **kvaliteten.**

Lige meget hvilken løsning, der vælges gennem årene, er afstandsmålerne udført som velfungerende, selvstændige enheder, som er monteret ved hjælp af ganske få skruer. Resultatet er en stabil konstruktion, som er nem at vedligeholde. Som bekendt er det meget afgørende for en afstandsmåling, at de to billeder kan bringes til at falde helt præcist sammen, samtidig med at billedet er i fokus. Kun derved opnår man en skarp afgrænsning under målingen.

På den type afstandsmåler, som vi finder i Retina'erne, er det nødvendigt med en række justeringsmuligheder. F.eks. er det vigtigt, at det ene billede kan stilles i højden. Og der er, hvad der skal være, i alle versionerne fra Kodak-Nagel Werk.

Nyere afstandsmåler (type 020). Søger og måler er bygget sammen. Centerbilledet bevæges med en drejelig mellemlinse.

Retina IIIc

Da Retina IIIc kommer på markedet i 1954, degraderes Retina II: De lysstærke Xenon objektiver med blænde 2 forbeholdes Retina IIIc, som blot er et Retina II med en indbygget, ikke koblet selen lysmåler. Nu udstyres Retina IIc med et Xenon blænde 2,8. Det forhindrer dog ikke, at man kan udnytte de nye brændvidder. Se mere herom i 3.del under 'Vendepunktet'.

....muligvis synes I, det er et vendepunkt!

Retina Modeller 1934-1967

Retina modeller før 2.verdenskrig

Koblet * medregnet i type (149)

Model	Periode	Antal	Pris RM	afst.måler			
Retina I type 117	07-34 07-35	* medr.i 149	75				
Retina I type 118	07-35 04-36	-	75-85				
Retina I type 119	04-36 01-38	-	75-85				
Retina II type 122	10-36 06-37	medr.i 150	155-235	x			
Retina I type 126	03-36 10-37	medr.i 149	98				
Retina I type 141	10-37 03-39	-	88-98				
Retina II type 142	06-37 05-39	medr.i 150	155-235	x			
Retina I type 143	01-38 03-39	medr.i 149	75-85				
Retina I type 148	03-39 12-40	-	75-98				
Retina I type 149	03-39 12-40	266.000	75			antal = Retina I siden 1934	
Retina Ila type 150	05-39 12-40	71.000	165-235	x		antal = Retina II siden 1936	
Retina modeller efter 2.verdenskrig							
Retina I type 010	11-45 04-49	medr.i 013	100				
Retina II type 011	06-46 04-49	medr.i 014	300	x			
Pris DM							
Retina I type 013	04-49 01-51	387.000	156-190			antal = type 010/ 013	
Retina II type 014	04-49 01-51	80.000	375	x		antal = type 011/ 014	
Retina Ia type 015	01-51 04-54	137.000	156-218				
Retina Ila type 016	01-51 04-54	189.000	375-412	x			
Moderniserede Retina modeller							
						Udskift. Frontelement	
						Lysmåler	↓
Retina Ib type 018	04-54 1958	160.000	198			↓	↓
Retina IB type 019	1957 1960	76.000	246-258			x	
Retina Iic type 020	1954 1957	136.000	318	x			x
Retina IIIc type 021	1954 1957	208.000	438	x	x		x
Retina IIIC type 028	1958 1960	70.000	447	x	x		x
Retina IIC type 029	1958	18.700	327	x			x
Retina modeller m/ tubus							
						Udskift. objektiv	
						Kobl.lysmåler	↓
Retina IIS type 024	1959 1960	19.000	348	x	x		↓
Retina IIIS type 027	1958 1960	46.000	438-540	x	x		x
Retina Reflex modeller							
Retina Reflex type 025	1956 1958	65.000	588				x
Retina Reflex S type 034	1959 1960	78.000	578-680		x		x
Retina Reflex III type 041	1961 1964	116.000	628-750		x		x
Retina Reflex IV type 051	1964 1967	524.000	788-850		x		x

Høj kvalitet til enhver

Retina var et banebrydende kamera. Ingen tvivl om det. Der er tre hovedgrunde til, at det blev banebrydende: Det var et tiltalende kvalitetskamera i ægte lommeformat. Det kostede omkring en trediedel af, hvad man skulle slippe for et Leica eller et Contax. Det blev introduceret sammen med Kodaks nye dagslyskassette. Men var det et kamera for en bred befolkningsgruppe?

Retina I kostede 75 Reichmark i 1934. Det var for den billigste udgave med en Compur lukker. Ville man ikke lade sig nøje med dens hurtigste lukkertid på 1/300 sek., kunne man få det med Compur Rapid og dermed komme til at råde over en lukkertid på 1/500 sek. Så kostede det 85 reichmark. I USA var prisen henholdsvis 52,50 og 57,50 dollar. Da der gik omkring to reichmark på en dollar, var prisen altså sat lidt højere i USA, hvor levestandarden var højere.

Overskriften på dette afsnit er oversat fra Dr.Nagel Werke's erklærede mål: *'Hohe Qualität für jedermann'*. Man kunne fristes til at oversætte det til 'Høj kvalitet for menigmand' for at få det til at harmonere med en anden af virksomhedens erklæringer: Man ville udvikle et småbilledkamera, som var økonomisk inden for rækkevidde i videste kredse. Men det var Retina ikke på trods af, at det kun kostede en tredjedel af, hvad et Leica kostede, i hvert fald ikke i Europa. Man skal huske på, at et Leica kostede om ikke 'en bondegård', så lige så meget som en ny bil, hvis man medregnede et par ekstra objektiver (til Leica'en altså!). Det er svært at forestille sig dette forhold i dag, men det illustrerer effektivt, at der var tale om en svimlende luksus, som 'menigmand' ingen forhåbninger kunne have om at komme bare i nærheden af.

Ser man på dansk levestandard i 1930'erne, kommer man til samme konklusion. De færreste havde en årsløn på over 3000kr og der var normalt kun én indtægt i en familie. Når de helt basale livsforhold var betalt, var der ca.70 kr. tilbage om måneden til alt, hvad en hel familie måtte have af ønsker! Et Leica kostede i Danmark 400 kr. og Retina'en ca. 150 kr. Ingen af delene kunne komme på tale.

Retina I var på ingen måde inden for rækkevidde for en bred befolkningsgruppe. Men det blev alligevel banebrydende for brugen af kinofilm. De hidtil kendte kameramodeller til kinofilm kunne

kun erhverves til professionelt brug og til adspredelse for nogle få rige mennesker. Med Retina åbnedes muligheder for mange ivrige amatører i middelklassen. Jeg vil gerne illustrere det med et eksempel. For et par år siden købte jeg i DFS et Retina I, type 149 fra 1939. Det var i den originale beredskabstaske, som under klappen bærer denne inskription i guldtryk: Ing. Erik Bjerre Copenhagen. Selve apparatet er i utrolig god stand. Jeg synes, at disse ting taler deres tydelige sprog: Ejeren var ingeniør. Han har ofret en dyr prægning i guld på tasken. Han har passet særdeles godt på sit kamera. Han har rejst meget siden han har valgt at bruge adressen 'Copenhagen', men det har ikke fået lov til at sætte præg på apparatet. Tyder det ikke på, at den formodentlig endda vellønnede ingeniør betragtede sit apparat som noget dyrebart?

I USA så det hele noget anderledes ud. Her var levestandarden højere, og importen af Retina'er fra Stuttgart var betydelig. Kodak-Nagel nåede at fremstille 266.000 apparater på syv år fordelt på de otte modeller, som afløste hinanden i hurtig rækkefølge, inden anden verdenskrig satte en stopper for produktionen af kameraer til civile formål.

At der kunne sælges så mange småbilledkameraer på fem år må betegnes som et gennembrud. Og Kodak-Nagel var ikke alene om at sætte skub i brugen af kinofilm, for det hører med i billedet, at det nye lille bælgkamera dannede skole. Det er ikke for ingenting, at man den dag i dag taler om 'Retinalignende kameraer'.

'Retinalignende' Zeiss kamera!

Alle fabrikker gik i gang med at udvikle og producere små bælgkameraer til kinofilm i dagslyskassette efter introduktionen af Retina i 1934. Welta kom med Welti ca. 1935 samtidigt med at Balda lavede Baldini. Certo fulgte efter med Dollina i 36, og Agfa kom med det første Karat i 1937. Andre mærker var lidt længere om det: Voigtländer Vito kom først i 1939 og Zeiss Contessa så sent som 1950. Men det var næsten en lavine, Retina'en havde startet. Men folkeeje? Nej! Den brede befolkning fotograferede også, men det var i 6x9 formatet, og apparatet var enten et billigt klapkamera eller simpelthen et boxkamera. De billeder, som med fotohjørner blev sat i album, var fortsat kontaktkopier.

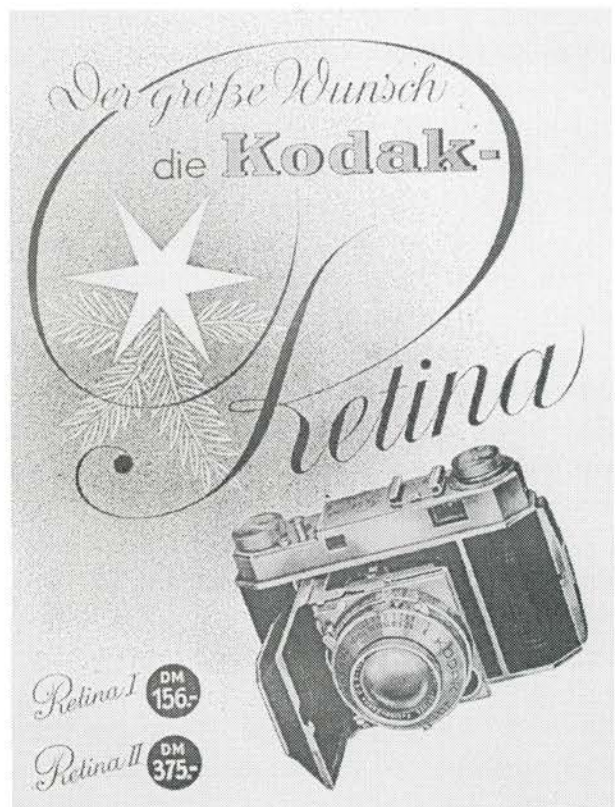
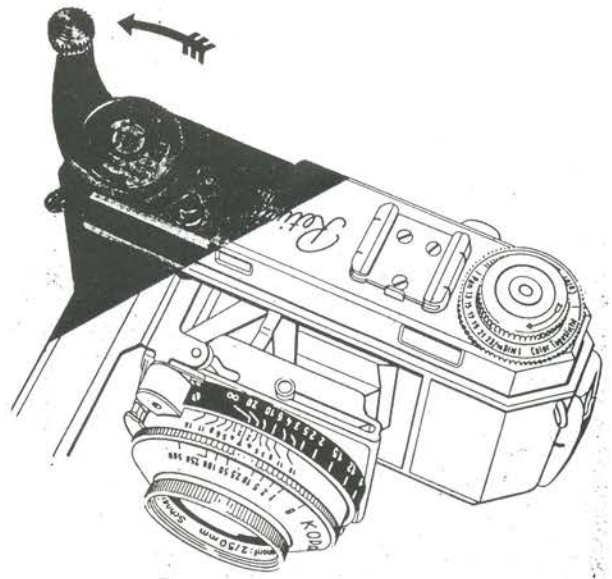
Varemangel

Situationen var ikke meget anderledes efter anden verdenskrig. Blot var der kommet endnu en hindring i vejen for yderligere udbredelse af 24x36 formatet: Varemangel! Mange fik efterhånden bedre råd, men nu var det ikke til at opdrive de eftertragtede kameraer! Det er imponerende, at produktionen af Retina I kommer i gang igen så tidligt som august 1945, og at de første apparater leveres november 1945. Men det var til de amerikanske styrker i Tyskland, og efterspørgslen var endda så stor, at Kodak i Stuttgart slet ikke kunne dække behovet. Resultatet var, at der var rift om de brugte Retina'er, som endnu fandtes fra før krigen. Prisen på et brugt Retina var ofte højere end på det nye, som til gengæld ikke var til at opdrive. Det tyske hjemmemarked kunne derfor ikke få del i produktionen i de første år efter krigen, og det havde også lange udsigter på det danske marked, for importen af varer blev styret stramt af hensyn til valutabalancen.

Først i 1953 blev importen af kameraer givet fri. Til gengæld var velstandstigningen i Europa så småt begyndt, og nu går der for alvor hul på markedet for småbilledkameraer. Det kan læses direkte på produktionstallene. Især da Retina IIc og IIIc samt Retina Reflex modellerne kommer, sker der noget. Trods en indiskutabel succes fra starten i 1934 var produktionstallene hele tiden beskedne set med vore dages øjne. Men tallene for de sidste tre Retina Reflex modeller taler deres eget sprog. Modellerne er ikke så forskellige, så det var ikke forbedringer, som lå bag stigningen i efterspørgslen. Det var

stigningen i reallønnen. Reflex S blev lavet i 78.000 eksemplarer, Reflex III i 116.000 og Reflex IV i ikke færre end 524.000 eksemplarer på blot tre år fra 1964 til 1967. Nu havde 'menigmand' fået råd, men de tyske fabrikkers renommé kunne ikke bære længere.

Man havde fundet ud af, at Japanerne kunne tilbyde kameraer, som var de tyske overlegne.

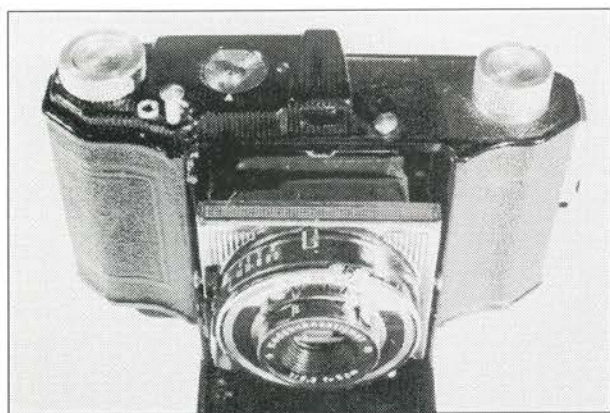

Retinette

Introduktionen af Retina I og dagslyskassetten i 1934 blev et gennembrud for 24x36 formatet. Det var en stor succes for August Nagel personligt. Han havde hele sit liv målbevidst arbejdet på at skabe små kameraer, som kunne bringes med overalt. De skulle samtidig kunne tage perfekte billeder, hvilket krævede, at kamerahus, lukker og ikke mindst objektiv var af højeste kvalitet. Han havde været godt på vej mod den rigtige løsning med Pupille og Vollenda Nr.48, som begge pegede fremad mod helt nye tider for fotograferingen. Men 3x4 formatet blev overhalet af kinofilmen. Det betød ikke, at man havde spildt tiden hos Nagel, for Pupille og Vollenda Nr.48 kan godt betragtes som forstudier til Retina serien.

Retina I blev det endelige gennembrud. I forhold til sin ydelse var Retina'en tilmed billig. Dog ikke billig nok for brede kredse. Det kan selvfølgelig diskuteres, hvad man forstår ved brede kredse. Men det viste sig i hvert fald, at der var mange flere, som havde lyst til at være med på den nye bølge, end dem, der også havde råd til at købe sig et Retina

I 1936 blev succes'en fulgt op af det endnu mere ydedygtige Retina II for den kræsne. Det kom til at koste omkring 200 RM. Men hvad med alle dem, der ikke engang kunne finde de 75 RM, som den billigste Retina kostede? I 1939 forsøger Kodak-Nagel at udvide kredsen af småbilled amatører ved at sende det første Retinette på markedet. Det kostede kun 35 RM.

'Den forsmønte' Retinette, type 147 fra 1939.

Retinette I, type 147 var noget helt specielt. I markedsføringen slår man på kamerahusets form skønhed. Det er dog ikke meget anderledes end

Retina, men en lille detalje gør, at apparatet får en særlig elegance: Klappens 'garage' har et lille svunget fremspring, og klappen er tilsvarende fladere end på Retina. Desuden er klappen hængslet på husets lange led. Modellen er unik. Designet bliver ikke fulgt op senere.

Der er udløserknap på kamerahuset, men konstruktionen er meget uheldig. Mekanikken kan simpelthen ikke holde, så der findes ikke ret mange bevarede apparater med original udløsermekanisme. Om det er derfor, at type 147 kun lever et år, eller om det er krigsudbruddet, som sætter en stopper for produktionen, er uvist. Produktionen af det samtidige Retinette, type 160 stoppes også med udgangen af 1939, men det genopstår i 1949 som type 012.

Skrabet udgave

De tekniske egenskaber hos det første Retinette type 147 er meget begrænsede i forhold til Retina'erne. Tre lukkerhastigheder, et objektiv med tre linser og en lysstyrke på f 6.3. Fokuseringen skete ved hjælp af frontlinseindstilling. Det var jo også godt nok i langt de fleste situationer (hvor mange har nogensinde eksponeret et billede et sekund, som man kan med en Compur!) og apparatet var mindst lige så charmerende som de dyre store søskende.

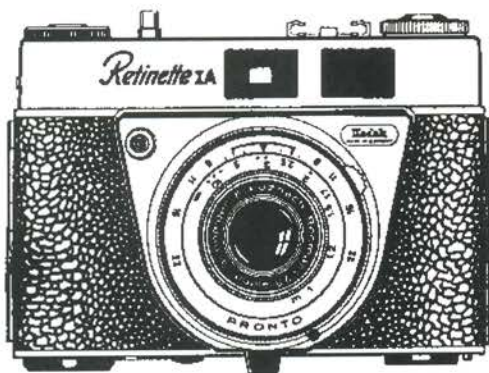
Det samtidige Retinette II, type 160 har det velkendte Retina I kamerahus og valgmulighed mellem et Kodak Anastigmat f4,5 i en Kodak lukker med 4 hastigheder eller Kodak Anastigmat f3,5 i en Compur lukker. Prisen er henholdsvis 46 og 56 RM. Modellerne får som nævnt en kort levetid, men man når dog at producere 20.000 stk. af type 147 og 41.000 stk. af type 160. Det viser, at man igen har ramt rigtigt, og i 1949 genoptager man produktionen af Retinette II

Frontlinseindstilling

Ser man på rækken af modeller i Retinette serien er det svært at finde fællestræk. Der er slet ikke den rolige udvikling i modellerne, som kendes fra Retina serien. Hvis man vil være lidt uforskammet, kan man sige, at de alle sammen ligner spildprodukter fra Retina serien. Det er dog ikke retfærdigt, for modellerne er et vigtigt supplement til Retina'erne og den samlede produktion er betydelig. Der er dog et fælles træk hele vejen

Retinette modeller 1939-1967

Model	Periode	Antal	Pris RM	
Retinette type 147	1939	20.000	35	Den formskønne
Modeller med kamerahus som Retina I				
Retinette II type 160	1939	41.000	46-56	som Retina I type 149
Retinette type 012	1949-1951	medr.i 017	Export	som Retina I type 149
Pris DM				
Retinette type 017	1952-1954	61.000	87	som Retina I type 013
Modeller med fast, kvadratisk frontplade			Lysmåler	
Retinette type 022	1954-1958	238.000	118-128	
Retinette II type 026	1958	19.000	177	
Retinette I type 030	1958-1960	118.000	138	
Retinette IIB type 031	1958-1959	40.000	228	x Indbygget, ej koblet/ EV
Modeller med fast, trekantet frontplade (som Retina IIIS)				
Retinette IA type 035	1959-1960	231.000	98	
Retinette IIA type 036	1959-1960	45.000	218	x Efterf.viser/ Blændeaut.
Retinette IB type 037	1959-1963	230.000	198	x Efterf.viser/ Blændeaut.
Retinette IA type 042	1960-1963	217.000	118	
Retinette IA type 044	1963-1967	343.000	128	
Retinette IB type 045	1963-1966	258.000	218	x Efterf.viser/ Blændeaut.

RETINETTE I A - det elegante og gedigne

Retinette.**Objektiver og lukkere**

Objektiver	Type: 147-160-012-017-022-026-030-031-035-036-037-042-044-045									
Kodak Anastigmat 6,3/ 5cm		x								
Kodak Anastigmat 4,5/ 5cm			x							
Kodak Anastigmat 3,5/ 5cm		x								
Kodak Anastigmat 4,5/ 50m				x						
Ennatar 4,5/ 50mm				x						
Schneider Reomar 4,5/ 50mm			x	x						
Schneider Reomar 3,5/ 50mm									x	
Schneider Reomar 3,5/ 45mm					x		x			
Schneider Reomar 2,8/ 45mm						x		x	x	x
Rodenstock Reomar 2,8/ 45mm									x	x
Schneider Xenar 4,5/ 50mm				x						
Schneider Xenar 2,8/ 45mm								x		
Angenieux 4,5/ 50mm		x								
Angenieux 2,8/ 50mm									x	
Angenieux 3,5/ 45mm				x						
Lukkere	Type: 147-160-012-017-022-026-030-031-035-036-037-042-044-045									
Kodak K3		x								
Kodak K4S			x							
Kodak 1-1/250					x				x	
Compur			x							
Compur Rapid					x	x	x	x		
Synchro Compur									x	
Prontor S				x						
Prontor SV					x					
Prontor LK										x
Pronto								x		x
Prontormat									x	
Prontor250/ 300S										x
Prontor 500 LK										x
Vero									x	

gennem rækken af Retinette modeller: De har alle frontlinseindstilling. Det er selvfølgelig for at holde prisen nede. Snekken på Retina er selvsagt meget dyr at fremstille, og en frontlinseindstilling kan give udmærkede resultater. Zeiss brugte det på mange af deres modeller. Var der ikke noget om, at man hos Zeiss argumenterede for, at det ligefrem var det bedste i nogle situationer?

Det er dog ikke til at komme uden om, at det, der præger Retinetterne er, at man hele tiden har sparet på udstyret for at holde prisen nede. Udover frontlinseindstillingen er det et fælles træk, at objektiverne har dårligere korrektion (tre linser) og lavere lysstyrke. Lukkerne er oftest primitive med få lukkertider, bortset fra enkelte modeller.

Fast frontplade

Noget andet, som kunne spares væk, var bælg og klappmekanisme, og allerede i 1954 var det slut med den populære klap, når det gjaldt Retinette modellerne. Samtidig skiftede man fra 50mm til 45mm brændvidde. Så stak det faste objektiv da ikke alt for langt frem! Vi kan derfor opdele den lidt rodede Retinette serie således:

1. Det unikke Retinette, type 147.
2. Retinette med samme kamerahus som Retina I.
3. Retinetter med fast, kvadratisk front.
4. Retinetter med fast, 'trekantet' front (som Retina IIIS).

Der er ingen Retinetter med afstandsmålere. Der er enkelte modeller med lysmåler. Se Retinette skemaet. Der er intet valg når det gælder brændvidde, for alle modeller har fast objektiv med 50- eller 45mm brændvidde.

Mere Kodak end Nagel ?

Alle Retina'er efterlader det indtryk, at konstruktør og virksomhed har ønsket at skabe det bedste af det bedste til en forholdsvis lav pris. Det kan man ikke sige om Retinetterne! Der er skåret ned på alt for at kunne sælge til absolutte bundpriser.

Og det virkede! Næsten 2 millioner Retinetter sendes der ud i verden fra Stuttgart-Wangen til en stadigt voksende skare af amatørfotografer. På den måde ender det alligevel med at man når målet: 'Høj kvalitet til enhver'. At udstyret er skrabet betyder

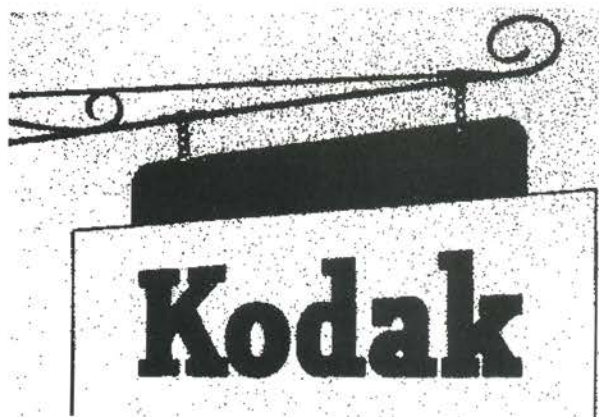
ikke, at der slækkes på kvaliteten. Også en simpel lukker kan have høj kvalitet.

Nogle af de senere modeller af Retinette bliver udstyret med objektiver og lukkere, som er på højde med mange Retina'er. Men hver gang, man forsøger med et godt objektiv med fire linser, er salgstallene lave, for apparatet bliver selvfølgelig tilsvarende dyrere. Det er tydeligt, at de helt store salgssucceser finder man blandt de billigste modeller. ●

Fortsættes i næste nummer....

*“Kodak-Retina”
gør Nat til Dag*

Reklamer m.m stillet til rådighed af Danmarks Fotomuseum.

Forhandlerkatalogernes historie

Flemming Berendt

3. del

'De trykker på knappen, vi ordner resten'

Kodak

I årene før og efter Den 1. Verdenskrig 1914-18 var Kodak og en lang række tyske firmaer de dominerende leverandører på det europæiske marked. Fotografiapparater, film og andet udstyr til den voksende skare af fotoamatører produceres i George Eastman's enorme fabriksanlæg i Amerika. Kodak udsender en stribe af forhandlerkataloger, hvor det amerikanske PR apparat kører på højeste gear. Få måneder før krigsudbruddet kunne man læse følgende:

'Hele Verden kodakker' er det kommet til at hedde, fordi en Kodak er nem og behagelig at benytte; Bevis for Rigtigheden af den gamle Sætning: 'Kodak betyder Fotografering, hvor alt Besvær udelukkes'. For 32 Aar siden begyndte Eastman & Co. at fabrikere fotografiske Artikler; ved Frembringelsen af disse Varer fik de den idé at forfærdige et Camera, og i 1888 eller for 25 Aar siden blev et saadant Camera fabrikeret med Simplificering som Formaal. Dette Camera var anset for et meget snildt og enkelt Apparat, hvilket gjorde det meget populært. Det var den første Kodak. Den Dag i Dag er idéen, paa hvilken denne Kodak var bygget, stadig den samme. Det har været Grundprincippet i Konstruktionen fra Aar til Aar, og efter 25 Aars Erobring, efter 25 aars Kamp for Simplificering er det lykkedes at fabrikere den vidunderlige Kodak, der findes nu til dags.....'

I et andet omfattende forhandlerkatalog uddybes firmaets markedsførings principper:

'Ordet Kodak er kun Kodak Co.'s Varemærke, og ingen har Ret til at sælge et Fotografiapparat under Navnet Kodak, undtagen det er et af Kodak Fabrikat. Se efter Navnene Eastman eller Kodak, vær særlig omhyggelig ved Køb af Films, i Særdeleshed, naar De rejser, og pas paa at ingen tilbyder Dem andre Fabrikater. Se efter 'N.C.' paa Kartonen og 'Kodak' paa Spoleflangen. Er det ikke en Eastman, er det heller ingen Kodak.

Se det var jo en ordlyd man kunne forstå og forholde sig til. Man kæmpede åbent om at blive den dominerende leverandør på markedet, og der var ingen grænser for hvor enestående og uundværlig et Kodak kamera var - hør blot:

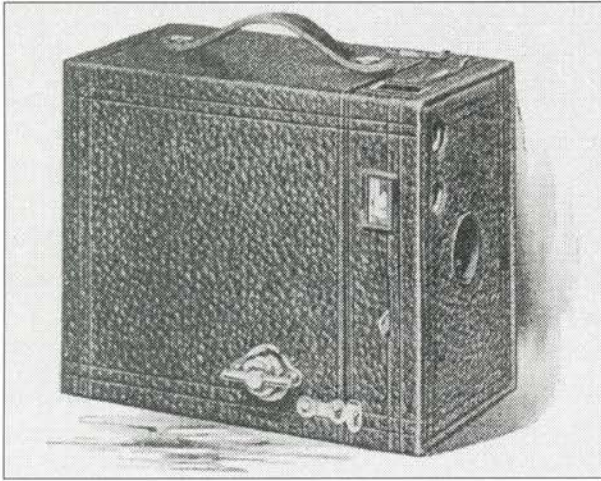
'En Kodak har ingen sæson men kan benyttes paa alle Aarstider. Hvis De gerne vil have Erindringer om alt, hvad De er interesseret i, Deres Rejser, Ferier, Sport, Venner, Deres Hjem etc. er Amatørfotografier den fornøjeligste Maade at samle disse paa. Der er baade Inspiration og Opdragelse i dette, og stor Fornøjelse for den, som lærer den almindelige Fotografering, men endnu større for den, der udvider sine Kundskaber deri. Den bedste Methode til at faa gode Billeder er at benytte Kodak Dagslys System, hvorved man uden Brug af Mørkekammer baade kan lade og fremkalde Filmen. En Kodak hører til det moderne Livs Nødvendigheder. De ser den, hvor De end kommer, og forbavses aldrig mere over at finde den allevegne'.

Med disse meget klare og enkle ord præsenteres på de følgende sider et udpluk af Kodak-kataloger fra årene 1914 og 1928.

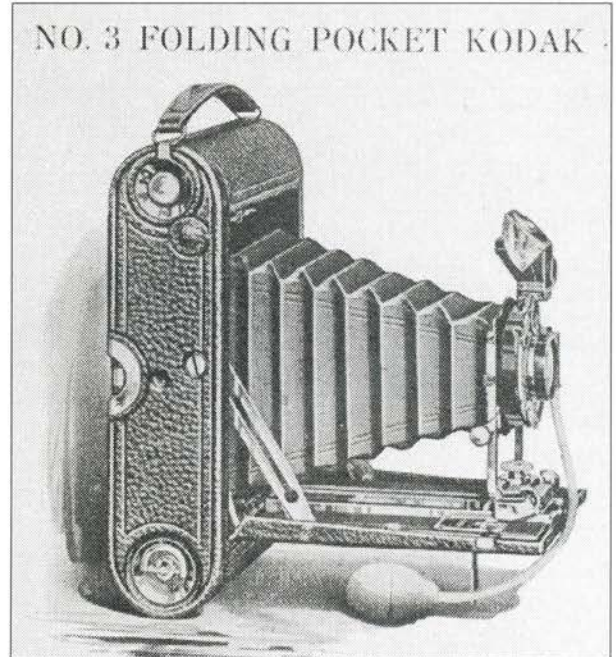
KODAKS

OG

KODAK TILBEHØR

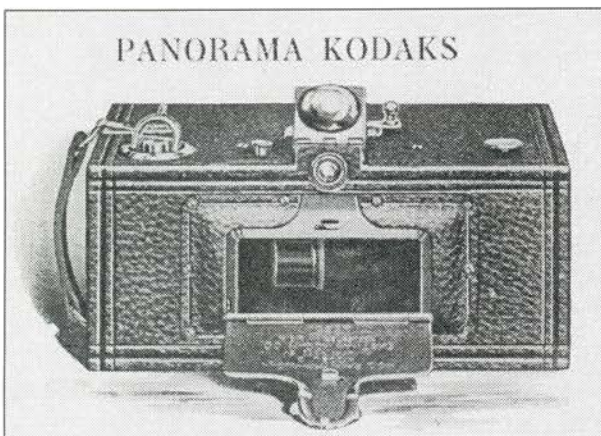
No. 2 Brownie Camera (1901). Paafaldende gode Billeder er taget med dette Apparat, selv af Skolebørn; det er simpelt at arbejde med. Billedstørrelse: 6x9 cm. Kun for Rulle-Film. 6 Optagelser uden Omladning. Størrelse: 8x10x14 cm. Vægt 600 gr. Fast Focus Meniscus Linse. Brændvidde 112 mm. Eastman roterende lukker med 3 Blændere, 2 Søgere. Pris kr. 10,00.

NO. 3 FOLDING POCKET KODAK

Nr.3 Folding Pocket (19+09). Dette Camera, der er lavet til den mest almindelige Størrelse for Amatørfotografier, opfylder enhver fordring, som de dygtigste Amatørfotografer stiller til et Apparat, og skønt det tager større Billeder end det førnævnte Kodak Pocket, saa kan det dog i lukket tilstand lægges i enhver Frakkelomme. Det arbejder saa enkelt, at der, selv i en uerfarens Haand, kan opnaas gode Resultater.

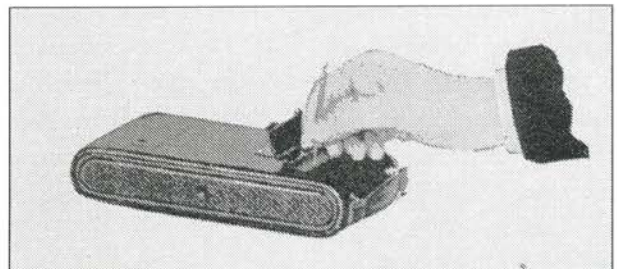
Billedstørrelse: 8x10,5 cm. For Film Ruller og Glasplader. 12 Optagelser uden Omladning. Størrelse: 4x11,5x19,5 cm. Vægt 770 gr. Rapid Applanat f: 8 Brændvidde, 125 mm. Kodak Kugleleje-Lukker. Foranderlig Front, baade vertikalt og horisontalt. Drejelig Brillantsøger med Skærm. To Stativ-Skruehuller. Automatisk Objektivindstilling. Pris kr. 72,50.

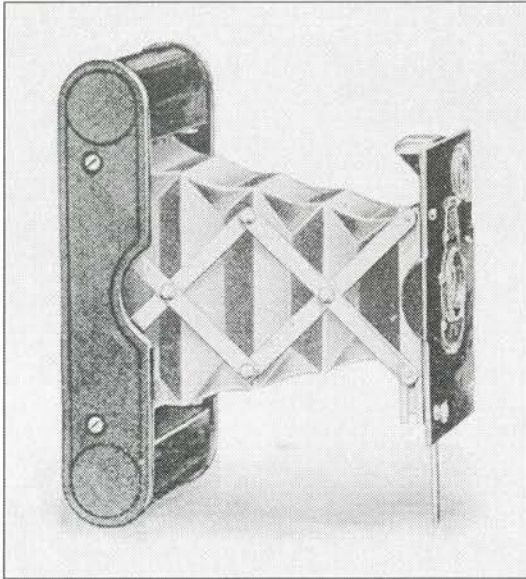
PANORAMA KODAKS

Panorama Kodaks (1899) har aabnet et vidunderligt indbydende Arbejdsfelt for Amatører. Som Navnet angiver, er de indrettede for Optagelser af Udsigter, Landskaber i vid Udstrækning og lignende Emner, idet de gør Billederne meget større, end de kan blive med storvinklede Linser.

Billedstørrelse: 6x18 cm. Kun for Film-Rulle. 6 Optagelser uden Omladning. Størrelse: 8x11x18,5 cm. Vægt 750 gr. Linsen er særlig udvalgt baade med Hensyn til Kvalitet og Brændvidde. Panorama-lukker. To Stativ-Skruehuller. Brillantsøger med Skærm. Brug No. 1 Folding Pocket Kodak Film-Rulle. Pris kr. 50,00.

Ethvert Negativ, som er værd at fremstille, er værd en Dato og en Titel, om ikke af anden Grund, saa for senere Identificering. Værdien af Autograf Indretningen ligger deri, at Dato og Titel findes paa selve Filmen, saa at man Aar efter ikke behøver at være i Tvivl om Tid og Sted for Optagelsen.

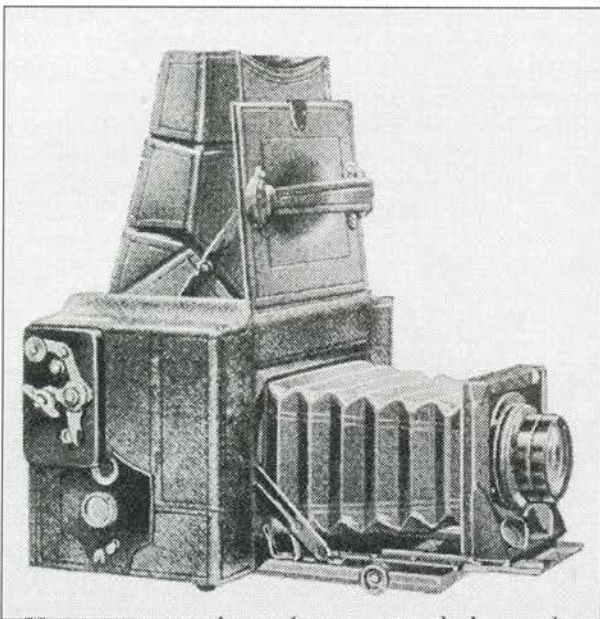

Siden den originale Pocket Kodaks fremkomst for 18 Aar siden, har intet Camera vakt en saadan opmærksomhed som Vest Pocket Kodak (1912), hvilket ogsaa er ganske naturligt, da dette Camera er et Apparat, som besidder en Kodaks hele Sempelhed og Paalidelighed, og tillige er saa fladt og lille, at man let kan have det i Vestelommen. Pris kr. 28,50.

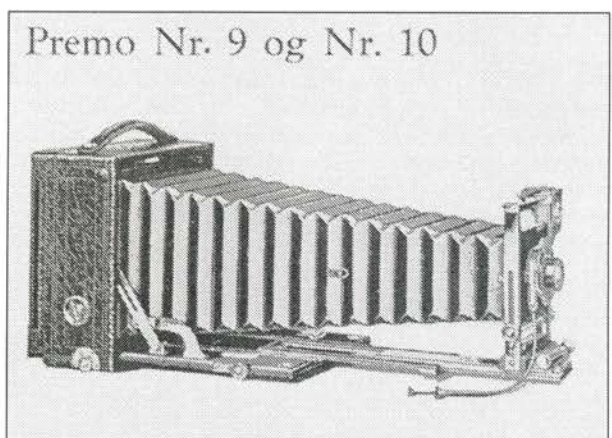

Stereo Hawk-Eye No.3. Der er to Modeller af dette fint udstyrede Apparat; hver for sig er de forarbejdede med den største Omhu; de er lette, enkelte og simple i Konstruktionen. De kunne indrettes til Glasplader ved at ombytte Bagsiden med en til Kasset indrettede Bagside.

Baade til enkelte og Stereoskop-Billeder. For Film-Rulle og Glasplader. Billedstørrelse: 8x8 cm hver, 6 Stereo-Optagelser uden Omladning. Størrelse: 5x11,5x26,5 cm. Vægt 950 gr. Linse Rapid Applanat, Brændvidde 125 mm. Enkelt cylindret Stereo Auto-Lukker. Fronten kan hæves og sænkes. Pris kr. 105,00.

Større i Format og noget anderledes i Form og Udstyr er Nr. 3A Graflex. Den er indrettet udelukkende til Rullefilm og har Autografisk Indretning. Størrelse: 25x13x16 cm. Vægt 3 kg. Brændvidde 255 mm, mindste 165 mm. Objektivbrædt 8,2x8,2 cm. Pris kr. 710,00 uden Objektiv.

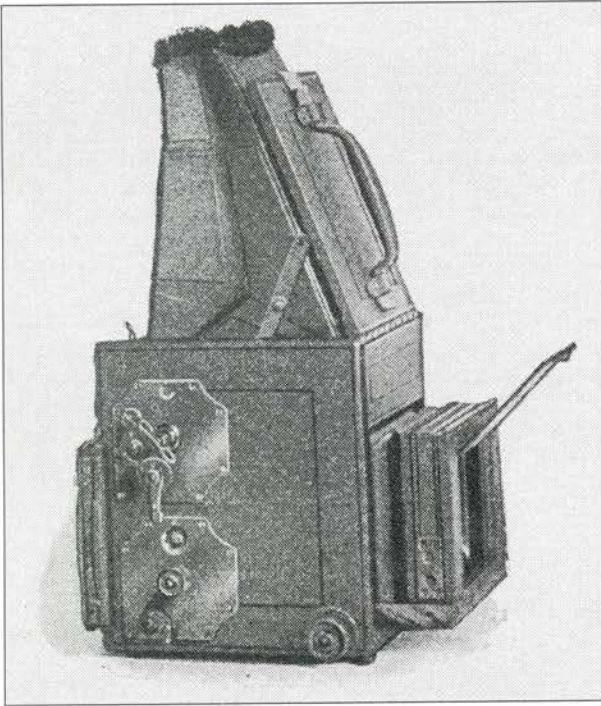

Premo Nr. 9 tilfredsstiller baade Fagmænd og Amatører som ønsker et Kamera, der er anvendeligt til alle fotografiske Formaal. Med sit komplette Udstyr og sin nøjagtige og bekvemme mekaniske Indretning er det et Kamera, som ikke tidligere er fremstillet til saa lav en Pris.

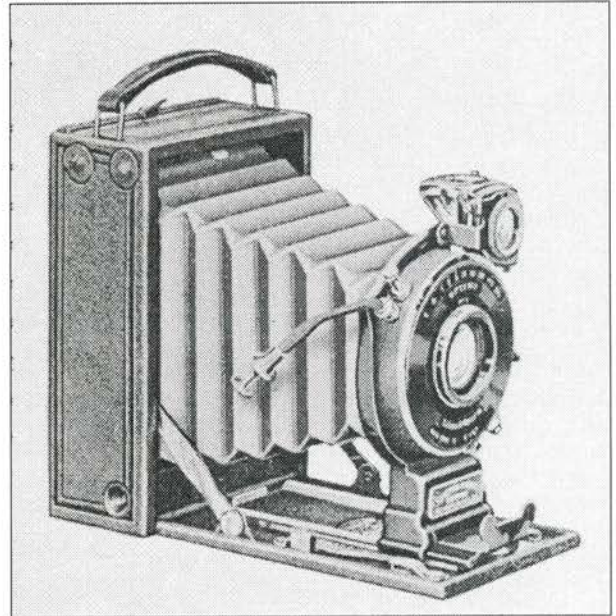
Billedstørrelse: 9x12 og 10x12,5 cm. Vægt 1800 gr. Pris kr. 275,00.

12 Exposures **Kodak** 9×12cm
Film Pack

For use in Film Pack cameras or in plate cameras with film pack adapter.

Auto Graflex Camera (1903). Den mest ypperlige Konstruktion, som ikke alene er baseret paa Optagelser af Billeder i Almindelighed, men som tillige er konstrueret for Optagelser af meget hurtigt bevægende Genstande.
 Kun til Film-Rulle. Billedstørrelse: 8x14 cm.
 Pris uden linse kr. 290,00.

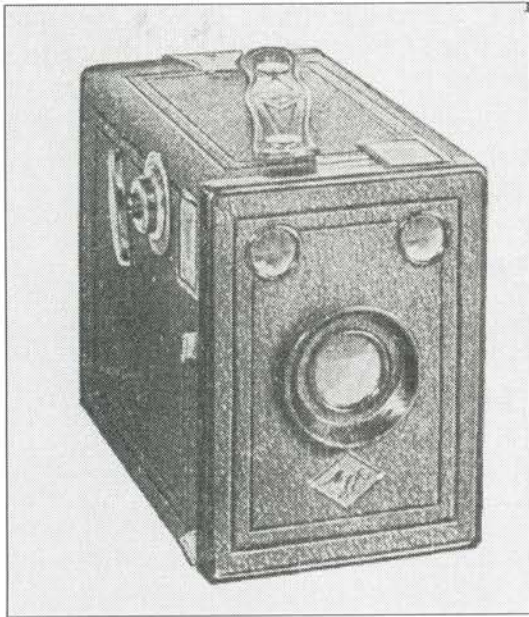
Premo Nr. 12 er et meget fornemt lille Kamera, besidder fortræffelige Egenskaber, som særligt tiltaler den mere fremskredne Amatør. Det har alle de Indretninger, som er nødvendige for yderst forskellige fotografiske Formaale.
 Billedstørrelse: 6x9 cm. Kamerakasse af Aluminium beklædt med fineste Skind. Metaldele fint forniklet og lakerede. Drejelig Søger med drejelig Maske til Højde og Længdeoptagelser. Kodak Kugleleje Lukker med Rapid Rectiliner. Størrelse: 4,5x8,5x12 cm. Vægt 700 gr. Pris kr. 133,00.

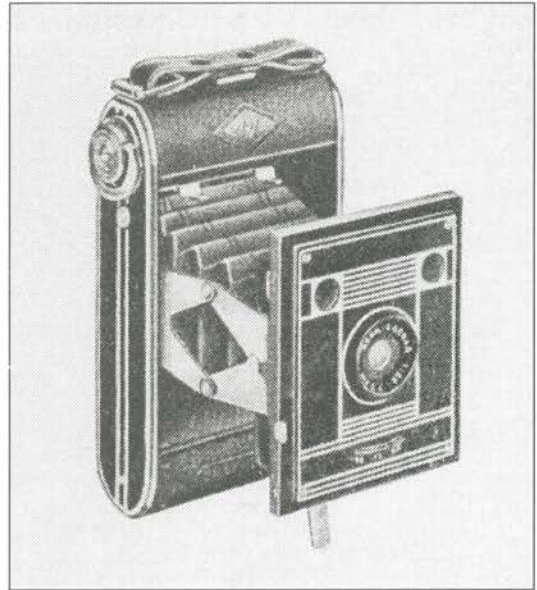
Kodak N.C. Films krøller ikke, er orthokromatiske og uden Halation, samt har største Lysfølsomhed. Pris for 6 Optagelser kr. 1,45 og 12 Optagelser 1,75.

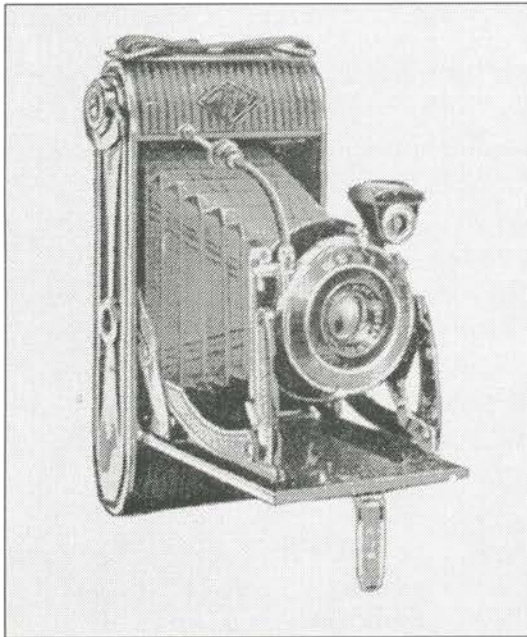
Kodak Film Tank har i saa høj Grad vist Tids og Temperatur Metodens Overlegenhed, at den gamle Metode med Haandfremkaldelse i Mørkekammer nu er forældet og kun bruges ved Fremkaldelse af Glasplader. Pris fra 10,00 - 32,50 afhængig af format.

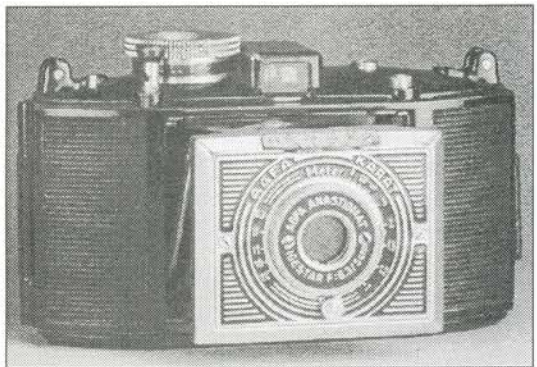
'Agfa Box 54a'. Smukt og solidt Kamera, helt af Metal.
Den er forsynet med store Søgere og Stativgevind til Højde- og Breddeoptagelser. Lukker til Tid og Øjeblik. Kr. 11,00.

Agfa 'Billy Clack' til Rullefilm 4,5x6 cm. En helt ny Kameratype med et moderne Klappkamerae's Fordele og dog saa let at betjene, som et Box Apparat. Kr. 29,75.

Agfa 'Billy Rekord' Rullefilm 6x9 cm. Ualmindelig tiltalende og enkel i Konstruktionen. Betjeningsgrebene er alle let overskuelige og gør Kameraet meget let at arbejde med. Forsynet med Ramme- og Brillantsøgere. Objektiv: Igestar Anastigmat 1:7,7. Kr. 40,00.

'Agfa Karat' blev fremstillet i 6 forskellige udgaver, og var et meget populært Kamera. Objektiv Xenar 2,8 Solinar 3,5/50 Apotar.

Alle Preisbox-Besitzer können ihre Agfa-Preisbox eintauschen

Die Agfa Mark hat ihren Wert behalten!

-- moderne Klapp-Kamera --

Agfa Billy-Record

Alle Preisbox-Besitzer können sich bei Agfa für ein neues Agfa-Kamera entscheiden. Das Agfa-Bestand 1933 an die nächste Agfa-Kamera. Alle Kaufbedingungen, Vorteile, etc. sind in der Preisbox angegeben. Die Preisbox enthält auch eine Anleitung. Sie ist in 6 Sprachen: Deutsch, Englisch, Französisch, Niederländisch, Spanisch, Italienisch. Preis: **26,-** Kr.

Alle Preisbox-Besitzer können sich bei Agfa für ein neues Agfa-Kamera entscheiden. Das Agfa-Bestand 1933 an die nächste Agfa-Kamera. Alle Kaufbedingungen, Vorteile, etc. sind in der Preisbox angegeben. Die Preisbox enthält auch eine Anleitung. Sie ist in 6 Sprachen: Deutsch, Englisch, Französisch, Niederländisch, Spanisch, Italienisch. Preis: **22,-** Kr.

Agfa Isochrom-Film 26%

Alle Preisbox-Besitzer können sich bei Agfa für ein neues Agfa-Kamera entscheiden. Das Agfa-Bestand 1933 an die nächste Agfa-Kamera. Alle Kaufbedingungen, Vorteile, etc. sind in der Preisbox angegeben. Die Preisbox enthält auch eine Anleitung. Sie ist in 6 Sprachen: Deutsch, Englisch, Französisch, Niederländisch, Spanisch, Italienisch. Preis: **22,-** Kr.

Gratis-Litteratur paa Dansk om

„Agfa“ -Plader, -Belysningstabel, -Filmpakning, -Fremkaldere, -Hjælpe-midler, -Lynlysartikler

(rigt illustreret, meget instruktiv)

faas hos de fotografiske Handlende eller fra „Agfa“.

Nyhed! Nyhed!

„NORKA“

Atelier Magasin Kamera & Lukker

føres stadig paa Lager hos

HEINRICH & POULSEN

Telegr.-Adr.: Fotografi Telefoner 1428 & 8728

Højbroplads 6, København K. Dansk Fabrikat!

Torkild Henriksen i Schouboegade 4, fremstillede sit eget lille blad 'Søgeren' (Okt. 1944) i A5 format. Hans motto var: Ser alt - gengiver alt. Torkild Henriksen var en fremragende læremester, og hans mange kurser 'Mappen' var altid velbesøgt.

1939 - 1950'erne

Importen af fotografiske artikler fra bl.a. England og Amerika til Danmark stoppe umiddelbart i forbindelse med tyskernes besættelse af landet den skæbnesvangre dag 9. april 1940.

De gyldne tider for forhandlerkatalogerne er ved at være en saga blot. Fotogrossisterne begyndte i stedet at afholde fotomesser i København, Fredericia og Odense, hvor de nye produkter bliver fremvist og demonstreret. Det skal vise sig at være ikke så lidt billigere en at sende en stab af sælgere landet rundt. Udstillingslokaler på hoteller - kost og logi var efterhånden også blevet en betydelig udgift.

TRIO-FOT
REG. VAREM.

Belysningsprøver til Forstørrelser

Trio-Fot giver tre nøjagtig ens Prøvebilleder af samme Billedudsnit, men med tre forskellige Belysningstider saa De med største Letthed kan bestemme den helt korrekte Belysningstid for den paaagældende Forstørrelse.

**Ingen mislykkede Forstørrelser.
Ingen Spild af Tid.**

Kr. 27,50

FOTO-MAGASINET A/S
1941 Frederiksborggade 7

Mercur Foto

København — Valby.

Frederiksens Beregner

Sæsonens bedste Nyhed

Gælder for alle Apparatet:
Brownies i Kasseform, Folding Brownie m. enkelt og dobb. Linse, Kodaks, Ica, Goerz, Ernemanns, o. fl.

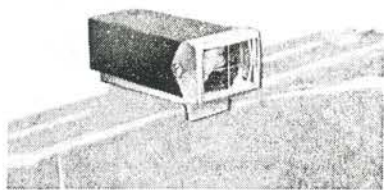
Belysningstid og Blænder aflæses *straks* uden nogen Udregning ell. Forskydning

Kan sælges til enhver Amatørfotograf.

Elegant udstyret. Udsalgs Pris Kr. 1,25.

Fotografiske Handlende kan få Beregneren neutral eller med eget Firma hos

FOTO KINO
FREDERIKSBORGGADE 17
KØBENHAVN S TLF. 8012

Nyhed

MOTIVSØGER 6/9

fremstillet i sort plastic med blankforchromede kanter. Den er fjerlet og fiks — udført med nyt system kameraholder med længere udtræk end den tidligere model.

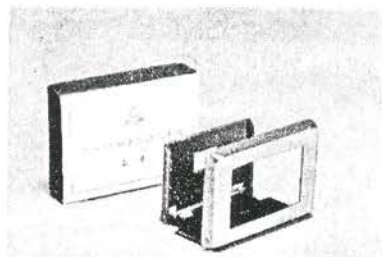
Kr. 16⁵⁰

JAMES POLACK A/s

Vestergade 12 A . Central 11.155

April 1951.

RAMMESØGER 6/9

En rammesøger er letsælgelig i forårs-månederne, når amatoren for sæsonen skal have sit kamera efterset. Det er en god erstatning for de gammeldags brillantsøgere.

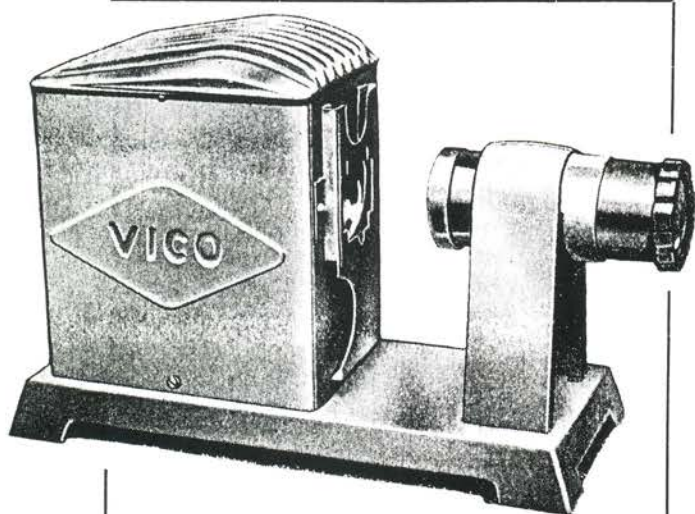
*Bemærk nedsat pris **Kr. 6.—***

JAMES POLACK A/s

Vestergade 12 A . Central 11.155

April 1951.

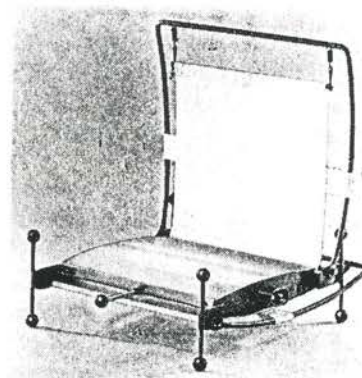
Det nye VICO Projektionsapparat

Beregnet for Lamper 100—150 Watt
Pris Kr. ca. 100.00

Et kvalitetsapparat til rimelig Pris...

Fabriken VICO Øresundsvej 145, Kbh. S.

November 1944.

**N
O
W
A**

2-sidet, vendbar Tørre- og Højglansmaskine

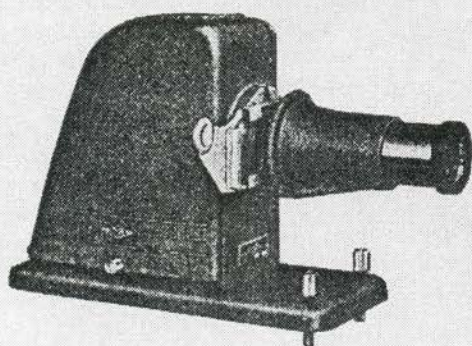
Størrelse 22 × 28 cm

En Sukces,
fordi begge sider kan anvendes
paa een Gang

Kr. 98,00 incl. Ledning

ELEKTRISK MASKINFABRIK **NOWA**
Frederikssundsvej 88 . København NV . Tlf. Tega 3036

1952.

ESP MAJOR

er et smukt og »handy« apparat til både diapositiver og filmbånd.

250 watt lampe kan anvendes og objektivet har lysstyrke 2,8.

BRUTTOPRIS: KR. 345,00

komplet med vekselslæde og båndføring samt afmaskningsramme til format 18×24 mm, leveret i smuk æske.

PHOTO-TONE

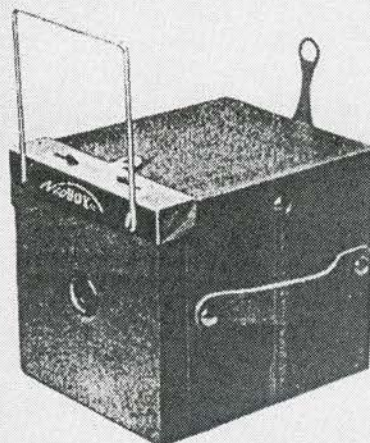
Aktieselskab

LANDEMÆRKET II
KØBENHAVN K

1949

Dele af reklamematerialet: Danmarks Fotomuseum.

Neo-BOX 66

Vi modtager Ordre til Levering ved Fremkomst

BELGISK IMPORT COMP.

Landemærket II—17 . C. 7073 - C. 2473

1946

I perioden 1940-45 fremstilles der betydelige mængder fotoudstyr i Danmark. Målgruppen var de mange amatørfotografer, der var 'mørkt' ude, såvel som i mørke kamrene. De mange enkelt firmaer markedsfører deres produkter via reklamer i fotoblade og fagtidsskrifter. Branchen viser samtidig store evner til at 'sno' sig gennem de 5 krigsår - man forbereder sig samtidig på efterkrigstidens forhåbentlig store amatørskares nye behov for fotografika.

Desværre bliver valutarestriktionerne først ophævet i begyndelsen af 1950'erne, hvor der opstår en helt ny måde at drive fotohandel på. Oprettelsen af store indkøbsforeninger blev snart en kendsgerning. Forhandlerkatalogernes lange epoke tilhørte nu en svunden tid. •

Rettelse: Bertel Budtz Müller var **IKKE** gift med en datter af N.F.S. Grundtvig (Objektiv nr.97, s.2). Oplysningerne hentet fra Bjørn Ochsners bog '100 aar i fotografiens tjeneste', udgivet i anledning af firmaets 100 års jubilæum i 1962, viser sig at være ukorrekte.

Tak til kyndige medlemmers opmærksomhed.
F.B.

Noget om Ædeltryksprocesser....

1. del

Nina Lemming og Kurt Nissen

I en række artikler vil Nina Lemming og Kurt Nissen fortælle om et langt livs arbejde med nogle af de gamle fotografiske ædeltryksprocesser. De komplicerede opskrifter og arbejdsmetoder beskrives med egne eksempler på den ædle fotokunst. Ægteparret har modtaget adskillige priser og hædersbevisninger i Danmark og udlandet.

Fox Talbot

I år 1725 opdagede lægen Johan Heinrich Schulze ved en tilfældighed, at et glas, han havde stående i sin vindueskarm, med en klorsølvholdig masse var blevet sværet af solens UV lys. Han eksperimenterede derfor med at stille nogle figurer op foran glasset. Dette er den allerførste 'fotografiske' kopieringsproces man kender til. Det satte naturligvis en masse tanker og ideer i gang. Overalt i verden blev der eksperimenteret af folk, som oprindeligt var uddannede kemikere, men også af amatører der blot havde kendskab til kemiske processer.

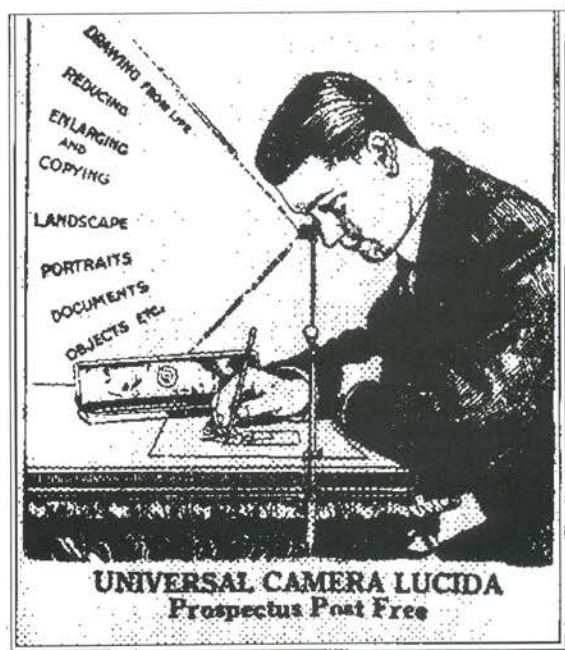
Min mand og jeg har forsøgt at genskabe nogle af disse gamle fotografiske ædeltryksprocesser.

I nogle afsnit vil vi beskrive enkelte, som har været fysisk og økonomisk overkommelige for os.

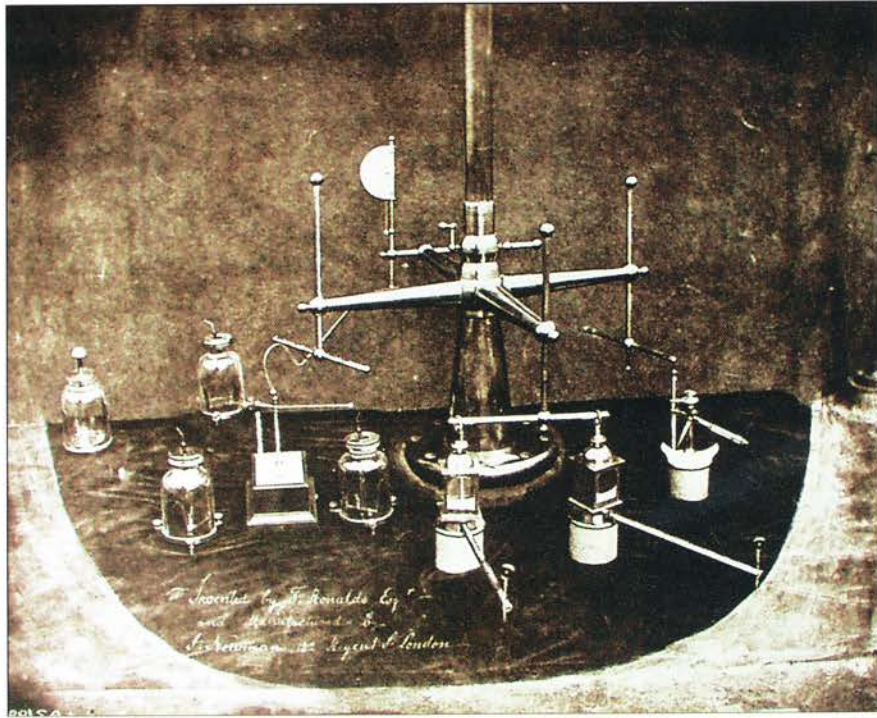
Fox Talbot

Fox Talbot (1800-1877) var i 1833 på en rejse til Italien, her medbragte han et camera lucida - et tegneinstrument med prisme, hvilket han anvendte som hjælpemiddel ved tegning. Talbot var imidlertid ikke tilfreds med resultatet, han kom hjem med, og han kunne fremfor alt ikke fastholde et sit motiv fysisk.

Talbot kendte imidlertid til andre forskeres eksperimenter med sølvsalte, han eksperimenterede derfor videre ud fra det, han havde læst, og allerede i 1834 lykkedes det ham at fremstille et fotografi på et sølvkloret papir. Talbot offentliggjorde ikke sine resultater, men i 1839 da han hørte om Daguerre & Niepce's patent, fik dette ham straks til at udtage patent på sin saltpapirmetode¹, som imidlertid er helt anderledes end daguerreotypiprocessen.

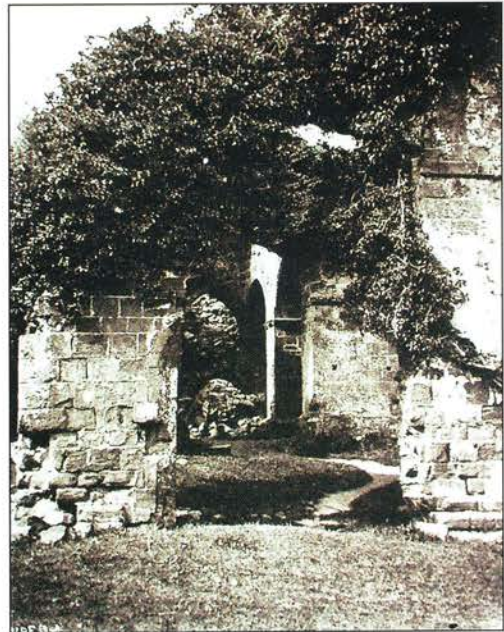
¹ Periode: 1839-ca.1855 & 1890-1910.

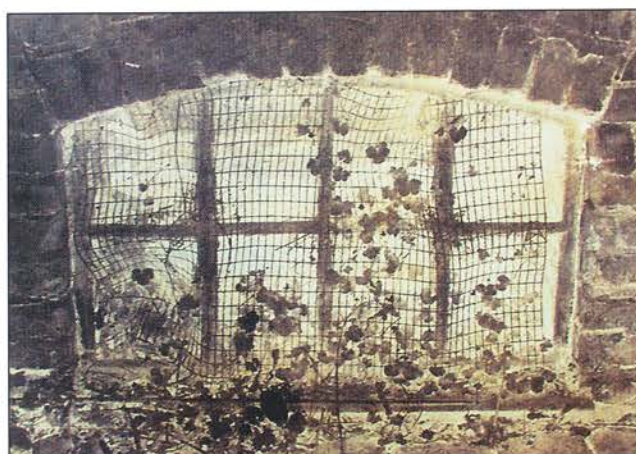
1. Opstilling af videnskabelige instrumenter.
Fox Talbot. Saltpapir; 1844.

2. Skakspillere i Antoine Claudet's atelier.
Fox Talbot. Saltpapir; ca. 1843-1845.

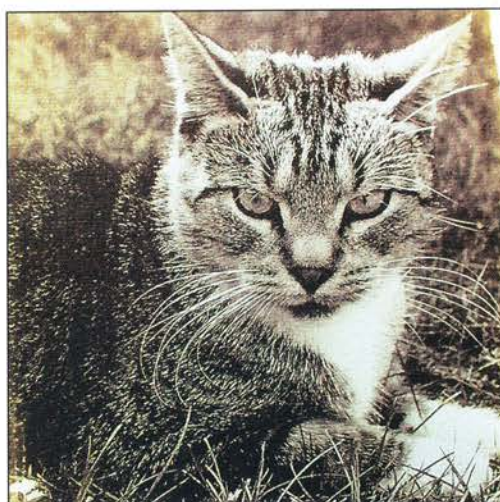
3. En ruin, sted ukendt.
Fox Talbot. Saltpapir.

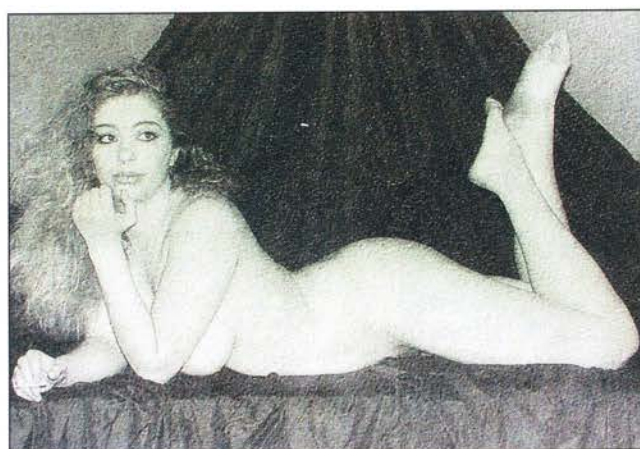
4. *Kældervindue.*
Nina Lemming, Saltpapir.

6. *Boserup Skov.*
Nina Lemming, Saltpapir.

5. *Katten Trille.*
Nina Lemming, Saltpapir.

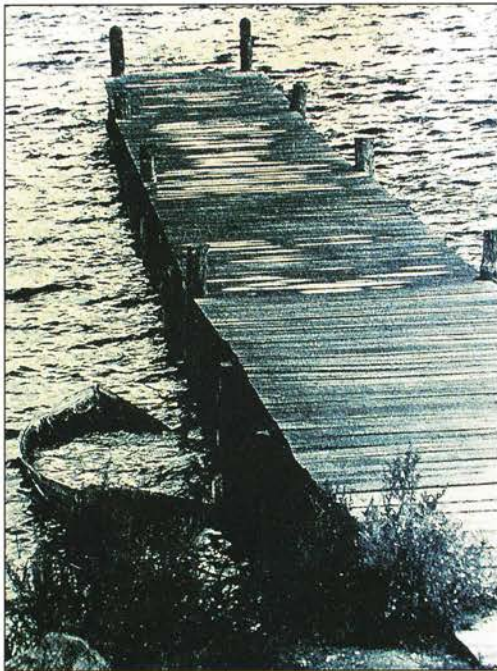
7. *Modelpause*
Nina Lemming, Saltpapir.

8. *Lycopodium Flagellatum*, 1840-1850.
Anna Atkins. Cyanotypi.

9. *Ved Soen.*
Nina Lemming. Cyanotypi.

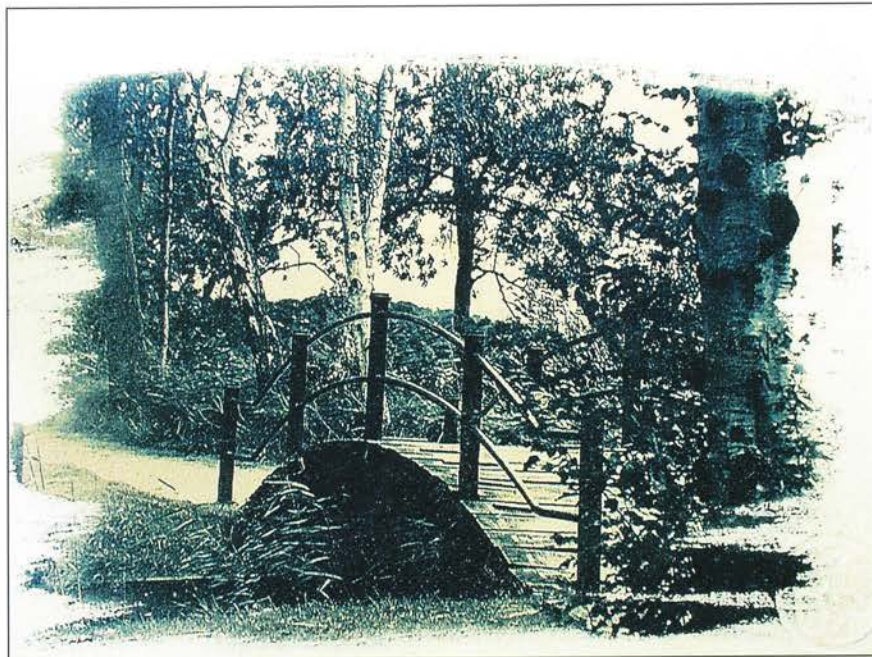
10. *Bådens endeligt.*
Nina Lemming. Cyanotypi.

11. *Fra den gamle vognport.*
Nina Lemming. Cyanotypi.

12. *Det efterladte.*
Nina Lemming. Cyanotypi.

13. *Ved Maribo Sø.*
Nina Lemming. Cyanotypi.

Saltpapirbilleder:²

Det første man har brug for er et negativ. Her kan man jo vælge et af dem fra sit arkiv, med et motiv der egner sig godt til at se lidt 'gammelt' ud. Efter affotografering, fremkaldelse o.s.v., skal der frembringes et negativ, der i størrelse svarer til det billede man vil fremstille. Processen er en kontaktkopieringsproces. For at lave et passende negativ bruger vi lith-film, som er en grafisk planfilm (oftest i str. 18x24 cm), som vi fremkalder i almindelig papirfremkalder og fixerer som var det et stykke fotopapir, dog skal der fixeres lidt længere til filmen er klar, hvilket man kan se i mørkekammeret ved rødt lys. Grunden til at vi bruger almindelig papirfremkalder er, at vi får et utal af gråtoner med, i modsætning til lith-fremkalder, som er rent grafisk. Det kan jo også være, man vil lave det grafisk, derfor skal fremkalderen vælges på forhånd. I første omgang kommer der et positiv, som så skal kontaktkopieres på et nyt stykke lith-film. Dette fremkaldes igen i alm. papirfremkalder, fixeres, skylles og tørres. Hvis man vil undgå at kontaktkopiere lith-film, kan der bruges et diapositiv i forstørrelsesapparatet, så har man et negativ med det samme.

Papir & kemi

For at undgå løse partikler og overskud af papirfibre, bades papiret i ca. 60-70 gr. varmt vand, hvilket gør at papiret krymper lidt og bliver mere ensartet og tæt i strukturen. Vælg et stykke papir (akvarelpapir eller kobbertrykspapir) der ikke er alt for 'mønstret', jo mindre struktur - jo skarpere bliver billedet. Kemien til denne proces laves mindst 24 timer inden den skal anvendes, for at sikre at alle partikler er opløst i blandingen. Kemien opbevares i en mørk flaske i et skab til den skal anvendes. Talbot brugte æggehvide som bindemiddel til saltet, vi anvender i dag husblas³. Det er et af de meget få ændringer der, er sket i forhold til de gamle metoder.

Der skal frembringes en saltblanding, som laves på følgende måde:

'2 gram udblødt husblas (husblas lægges i koldt vand i ca. ½ time til det er blødt, så hældes det kolde vand fra og husblas er klar til brug) opløses i 3 dl. destil. vand - ca.35 gr.varmt + 6 gram ammoniumchlorid og 6 gram natriumcitrat. Denne blanding smøres på forsiden af papiret. (husk at sætte markering ellers kan man ikke se forskel på for og bagside når det er tørt) vi påfører gerne forsiden 2 gange for at være sikre på at alt er dækket med saltblandingen. Der kan naturligvis laves en større blanding så man kan bade sit papir i det i stedet.

Efter tørring er papiret klart til at blive påført sølvblandingen' som laves på følgende måde:

'4 gram sølvnitrat i 30 ml. destil. vand. Sølvnitratblandingen skal påføres med en blød pensel i dæmpet belysning, og absolut ikke i UV lys. En almindelig svag pære er OK - ellers er mørkekammeret et godt sted.

Derefter tørres papiret (et mørkt sted) og opbevares derefter i en lystæt kasse eller lignende. Når papiret er klart skal lyskilden forberedes'.

Vi bruger et gammelt solarium med 6 rør, men mindre kan naturligvis også gøre det. Det er for eksempel nemt at finde en gammel ansigtssol på et loppemarked til en ca. 50 kr. til formålet.

Ved at anvende kunstigt UV lys er fordelene, at eksponeringstiden er nemmere at spore sig ind på, og den samme tid kan anvendes til efterfølgende kopier. Det er meget forskelligt hvor meget lys et negativ skal have, men vi plejer at regne med ca. 6-13 minutter, man laver nogle prøvestrimler for at finde den rette tid til det billede man vil lave. Jeg vil tro (efter ganske få forsøg) at i 'Vorherres' UV lys - solen - er tiden omkring ½ time eller så, alt efter årstiden. Lægges billedet i solen så pas på skyggerne. Nu da negativ - papir - lys er klar kan processen begynde. Papiret lægges med negativet øverst i en kontaktkopiramme (der kan også anvendes en tyk ridsefri glasplade, der skal blot være total kontakt). Rammen belyses i den tid man er kommet frem til. Efter endt belysning fremkaldes papiret i rigeligt koldt vand i minimum 2 minutter.

² Ordet saltpapir fremkommer ved at papiret saltedes og limes ved at pensle, gennemvæde og lade det flyde oven på en opløsning af natriumchlorid alternativt ammoniumchlorid og vand tilsat limstof.

³ Tørrede svømmebærer af støren, fiskelim og gelatine.

Billedet er nu færdigfremkaldt, og skal derefter fixeres. Til fixering anvendes almindelig papirfixer som til papirbilleder.

Derefter skylles papiret grundigt, dvs. i lang tid, da papiret suger ret meget kemi til sig. Nu skulle vi gerne stå med et flot saltpapirbillede, som vi finder utroligt smukt, i en brun/brunsort farve. Efter at have lavet billeder efter denne metode sender jeg tit en tanke til den eksperimenterede sjæl Fox Talbot som arbejdede med metoden, og som heldigvis fik det skrevet ned, så vi i dag kan få glæde af det.

Til saltpapirbilleder er der flere toningsmuligheder f.eks. platintonebade, men det er næsten umuligt at købe så små mængder kemi, som der her er brug for.

CYANOTYPI:

Den engelske astronom og videnskabsmand Sir John Herschel (1792-1871) arbejdede som mange andre med lysfølsomme stoffer. Der blev gjort mange forsøg, men meget få var holdbare fotografier. I 1842 publicerer Herschel en artikel om hvordan solen indvirker på vegetationen, desuden beskrev han i samme artikel en fotografisk proces, som han kaldte cyanotypi¹ eller blueprints, fremstillet uden brug af sølv. Denne proces blev mange år efter brugt som grundlag for opbevaring af f.eks. tekniske tegninger.

Mange år senere omkring fotografiets 'kunstnerperiode' i slutningen af 1880'erne², tog en del amatørfotografer cyanotypi-processen op igen. Men det blev hurtigt opgivet, da man fandt at den blå farve ikke var 'passende'. Peter Henry Emerson (1856-1936), en kendt fotograf fra perioden skrev i sin bog *Naturalistic Photography*:

....det er kun en vandal der kunne kopiere et landskab eller et portræt i rødt eller med cyanotypi.

Heldigvis er vi nogle kunstfotografer der finder cyanotypi utrolig fascinerende at arbejde med, og har taget metoden til os. Dog vil jeg vedgå at det ikke er alle billeder, der egner sig til at blive gengivet som cyanotypi. Cyanotypibilledet frembringes stort set som den gamle mester kom frem til, men kemikalierne er svære at købe i små mængder.

¹ Processen blev næsten udelukkende brugt til fotogrammer, dvs. direkte kontaktaftryk.

² Periode: 1842-1850'erne & 1881 til 1950'erne.

Fremgangsmåden

Et egnet negativ forstørres til en passende størrelse akkurat som beskrevet i saltpapir-processen på lith-film. Det akvarelpapir eller kobbertrykspapir man her vil anvende, bør udvandes i 60-70 gr. varmt vand, så uønskede partikler fjernes og fibre trækker sig sammen, hvorefter papiret skal tørre. Det er nu tid til at blande kemikalierne, som det vil være godt at have klar i forvejen. Til at fremstille cyanotypier skal der blandes følgende:

'100 ml destil. vand + 30 gram ammoniumferricitrat, dette udrøres og fyldes op med destilleret vand til der er 125 ml. + 100 ml. destil.vand + 12 gram kaliumferricyanid, dette udrøres og fyldes op med destilleret vand til der er 125 ml.'

De to blandinger hældes sammen i en mørk flaske, og stilles i et lystæt skab. Det er utrolig vigtigt, at der anvendes destilleret vand, da almindeligt postevand indeholder jern og andre skadelige stoffer for processen. Ved at anvende en kemiopløsning, der har stået nogle dage, er vores erfaring, at der kan opnås en meget intens og mørkere cyan/blå farve, som vi finder er meget smuk. Det er naturligvis en smagssag, så her kan man jo eksperimentere sig frem til den farve, der passer bedst til motiv o.s.v.

Det er naturligvis meget vigtigt at have gummihandsker på, når man påfører kemien samt når man skyller og fremkalder da processen bl.a. indeholder cyanid. Generelt er det klogt at bruge handsker til disse processer.

Når papiret er tørt, og kemien blandet, er det tid til at påføre kemikalierne, dette sker i et næsten mørkt rum, hvor en almindelig svag elektrisk pære er ok. Kemikalierne påføres med en blød pensel på hele papiret eller det område som man ønsker. Papiret påføres kemikalierne, og papiret vil se lidt gulgrønt ud. Når det så er tørt, har det en underlig grågrøn farve. Efter en tørretid på ca. 20-30 minutter kan papiret anvendes, men man kan også gemme det i en lystæt kasse til senere brug.

Nu skal negativet lægges i kontakt med papiret, enten ved brug af en kontaktkopiramme eller en tyk glasplade - sørg endelig for total kontakt, da dele af

*Triangel.
Kurt Nissen. Cyanotypi efter solariseret negativ.*

*Litra 563.
Kurt Nissen. Cyanotypi efter solariseret negativ.*

billedet ellers vil blive uskarpt. Derefter belyses rammen i UV lys som ved saltpapir-processen.

Man laver igen en prøvestrimmel for at beregne tiden. Det plejer at være mellem 5-15 minutter alt efter hvor tæt negativet er, og hvor skarp en lyskilde der anvendes. Efter belysningen fremkaldes der i koldt vand så længe der er overskydende gulligt kemi at se i billedet. Vi står nu med et flot, nærmest koboltblåt billede, deraf navnet blueprint eller cyanotypi. Bemærk at der IKKE skal fixeres som ved saltpapir-processen. Efter fremkaldelse og skyl er billedet færdigt.

Herefter kan der eksperimenteres med toninger af billedet for at opnå en måske mere dæmpet blå eller en mere grålig nuance, billedet kan blive næsten helt sort/hvidt, hvis det er det man vil. Der kan tones i kaffe eller te, ren garvesyre, der kan købes som pulver - klorin blandet med vand o.s.v. Garvesyre som den der findes i rødvin kan ikke anbefales, da der også er sukker i rødvin, billedet bliver meget skjoldet. Te af forskellig kvalitet giver meget forskellige nuancer, så der er masser af muligheder for at få sit helt personlige billede. Vær opmærksom på at kaffe bleger en smule, hvis der tones i lang tid. Har man et billede, der er for mørkt (for lang belysningstid) kan det bleges med: 2 gram bagepulver til 1 ltr. vand. Virkningen ses i løbet af ca. 1 minut - derefter skylles der igen. Cyanotypi er en uhyre dejlig måde at give sine billeder et personligt præg, det er meget sjældent, man kan lave 2 helt ens billeder, især hvis man vil eksperimenteres med toninger o.s.v. Cyanotypier kan håndkoloreres med akvarelfarve, her anvendes kun bedste kvalitet som ikke 'gryner'. ●

Fortsættes i næste nummer....

Har man spørgsmål vedr. detaljer i processerne er man velkommen til at kontakte: Nina Lemming og Kurt Nissen på telf: 4656 2846. E-post kun@siii.net

'DREJ & SE - FILM'

DANSKE STUMFILMFOTOGRAFER: Filmmanden Louis Larsen

Marguerite Engberg

Filmfotograf Louis Larsen blev født den 19. januar 1890. Han blev uddannet som fotograf og i en alder af 23 år ansat i 1913 som filmfotograf hos Nordisk Films Kompagni - et heldigt tidspunkt for Louis Larsen. Selskabets produktion var i stadig vækst, og det havde netop da brug for en ny dygtig fotograf, idet Axel Graatkjær, der havde arbejdet som filmfotograf ved selskabet siden 1906, netop var rejst til Berlin, engageret af filmselskabet Union. Her skulle han være Asta Niensens fotograf. (I 1911 var Johan Ankerstjerne sammen med nogle andre fotografer blevet ansat på Nordisk, da selskabet på grund af den udvidede produktion havde brug for nogle fotografer til at aflaste Graatkjær, der ikke længere kunne overkomme at optage alle filmene).

Den første film, som Louis Larsen skulle igang med i 1913 hed 'Skandalen paa Sørupgaard', og var instrueret af Hjalmar Davidsen, ikke en af selskabets ledende instruktører, men en habil mand. Louis Larsen blev efter denne film Davidsens foretrukne fotograf og nåede at fotografere ialt 35 af dennes film. Snart ønskede også andre af selskabets instruktører at anvende Louis Larsen. Allerede i 1914 blev han således kameramand for selskabets kunstneriske leder August Blom. Det skete med filmen 'En ensom Kvinde', hvor Betty Nansen havde den kvindelige hovedrolle. Også Karl Mantzius, den tidligere direktør for Det kongelige Teater, der nu havde overgivet sig til filmen, ønskede at Louis Larsen skulle fotografere hans første film, kriminalfilmen 'Pavillonens Hemmelighed' fra 1914. Det følgende år kom Louis Larsen til at arbejde for Johan Ankerstjernes hjælpefotograf på August Bloms film 'Verdens Undergang'. Den gav i en realistisk form et billede af, hvordan verdens undergang kunne tænkes at foregå. Filmen krævede enormt meget af både instruktør og fotografer. Efter arbejdet med 'Verdens Undergang' forlod J. Ankerstjerne Nordisk, og Louis Larsen blev nu

cheffotograf på flere af de ledende instruktørers film. Her skal først og fremmest nævnes hans arbejde med instruktøren Holger Madsens science-fiktion film 'Himmelskibet' optaget i 1917, med præmiere året efter. Louis Larsens sans for at arbejde med lys og skygge kommer tydeligt frem i 'Himmelskibet', hvor de lyse og ædle marsbeboere dramatisk kontrateres med de mørkkledte mennesker fra vor planet.

I 1917, hvor det begyndte at gå ned ad bakke for Nordisk Films Kompagni, drog mange af selskabets kunstnere og teknikere til udlandet, først og fremmest til Sverige og Tyskland. Men Louis Larsen blev i Danmark hos Nordisk, hvor der stadig var arbejde til ham. I 1918 fotograferede han blandt mange andre film A.W. Sandbergs 'Kærlighedens Almagt'. Dette blev begyndelsen til et frodigt samarbejde mellem Sandberg og Louis Larsen, et samarbejde, der fortsatte lige indtil Sandberg i slutningen af tyverne forlod Danmark. Louis Larsen var f.eks. cheffotograf på Sandbergs fire Dickensfilm.

I 1920 blev det almindeligt, at man optog 2 negativer samtidig af de film, som man regnede med ville blive solgt i mange kopier. Det foregik ved, at to fotografer stillede sig op lige ved siden af hinanden og optog filmen samtidigt. Som den anden fotograf ved siden af Louis Larsen stod almindeligvis Chresten Jørgensen. I et interview i 1924 kommer Louis Larsen ind på belysningens betydning for filmfotografen. Han udtaler: "*Det, der er vor Kunst er at beherske Belysningerne! At faa Belysningerne til at virke baade malerisk og stemningsunderbyggende og tillige absolut naturligt. Den moderne Teknik har jo imidlertid givet os fortrinlige Lyskilder ihænde, saaledes at vi altid kan faa netop det Lys paa vore Indendørsbilleder, som vi ønsker*".

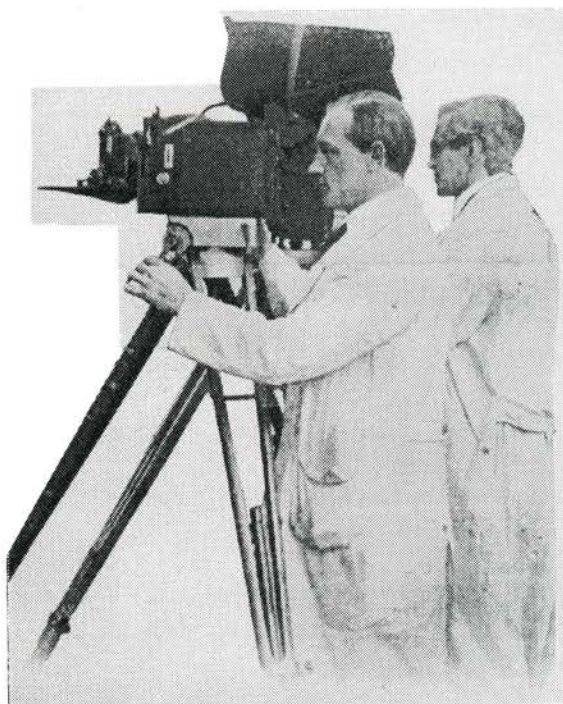
I et interview kommer Louis Larsen ind på det der efter hans mening var det største problem for en filmfotograf i 1920'erne, hvor mange af begyndervanskelighederne var overvundet. Han udtalte bl.a.: *'Det der nu er vor kunst er at beherske belysningerne! At få belysningerne til at virke både malerisk og stemningsunderbyggende og tillige absolut naturligt. Den moderne teknik har jo imidlertid givet os fortrinlige lyskilder i hænde, således at vi altid kan få netop det lys, som vi ønsker. Men her gælder det jo rigtignok om at både instruktøren og fotograferne er mennesker med smag og kultur ellers kommer de let til at lave det man kalder 'falske belysninger'. De kan nemlig kan nemlig være fristende, disse falske belysninger, og sommetider er man nødt til at bruge dem, men de er og bliver 'falske'.*

På spørgsmålet om, hvad han forstod ved det, svarede han: *'Jo, lad os tænke os, at scenen udspilles i et værelse med én bestemt givet lyskilde, måske et vindue. Første del af scenen foregår henne ved dette vindue, og belysningen er all right! Men så forlægges skuepladsen til, lad os sige kakkelovnskrogen, hvor der er halvmørkt! Hvad skal man nu foretrække: at lade billedet blive mindre godt belyst, og altså fotografisk ikke helt godt, eller at lave en 'falsk belysning' ved at sætte et eller andet lys, som altså er unaturligt, ind på billedet? Ja, det bliver en skønssag'.*

Som man kan se at denne udtalelse fra Louis Larsen, er nogle af de idèer som dogmebrødre gjorde sig 75 år senere ikke noget, som de selv har opfundet. Allerede nogle af stumfilmstidens fotografer som Louis var bevidste om problemet med real og kunstig belysning af en scene.

Sansen for det maleriske og stemningsbærende er netop ting, der karakteriserer Sandberg som kunstner, så en fotograf for hvem de samme to ting var af stor betydning har været lige efter Sandbergs smag. Louis Larsens karriere fortsatte hos Nordisk Films Kompagni ind i den tidlige talefilmsperiode.

Her fotograferede han f.eks. to af George Schnéevoigts film 'Kobberbryllup' fra 1933 og 'Lynet' fra 1934. Louis Larsen afsluttede sin karriere med at fotografere Paul Fejos film 'Det gyldne Smil' med Bodil Ibsen i 1935. Louis Larsen var da 45 år gammel. Hvorfor han stoppede karrieren så tidligt, vides ikke. Man ved heller ikke, hvad han beskæftigede sig med efter 1935 eller hvornår han døde. ●

Louis Larsen & Chresten Jørgensen fotograferet under en optagelse.

Gloende varmt og lange lukkertider!

- endnu en portrætfotograf er bukket under for digitaliseringen og har lukket butikken

Jørgen Jensen

Landet er blevet en dygtig håndværksfotograf fattigere. En af dem, der både kan fotografere i sort/hvid, forstørre på barytpapir og klæbe op i den varme presse. I december 2001 drejede Ruth Åkerman i Assens på Vestfyn nøglen i butiksdøren for sidste gang, og sendte negativerne på museum. Og dem er der blevet mange af – flere hundrede tusinde – for omhyggelige Ruth har portrætteret assensboerne siden 1958.

Ruth Åkerman stammer fra Vejle, og kom for halvtreds år siden i lære hos Lothar Fialla i Esbjerg. Dengang var det også svært at finde en læreplads for et ungt menneske, der gerne ville være fotograf:

"Men min far spillede tennis med Fialla, og så var pladsen i orden. Jeg begyndte den 1. marts 1951 - med at kopiere billeder fra Polyfoto negativer. Det var et skrækkeligt arbejde, for negativerne var forskelligt belyst. Der var ni eller 12 billeder på et negativ, og hvis personen havde lukkede øjne på et af dem, kopierede vi et andet billede ind i. Vi lagde små sorte papstykker på fotopapiret, men de skulle ligge meget nøjagtigt, for at der ikke kom sorte streger i kanterne. Vi kunne forstørre op til 60 x 70 cm, men det var svært. Mørkekammeret var det dårligste rum i huset og uden ventilation. Vi brugte meget Gevaert papir og blandede selv kemikalierne. Mange billeder blev gjort brune med svovltoner, og det lugtede fælt. Vi der arbejdede der, vænnede os efterhånden til lugten, men det gik ud over kunderne. Hvis et billede blev lidt for mørkt, brugte vi Farmers afsvækker, for der var ingen grund til at bruge penge på at lave et nyt billede", fortæller Ruth Åkerman.

Først da fotograf Lothar en dag var sygemeldt, fik "Rudi" lov til at fotografere i atelieret. Og da Lothar var tilfreds med resultaterne, fik hun lov til at fortsætte.

"I atelieret brugte vi et Polyfoto kamera, der var svært at betjene rigtigt, dvs. at flytte bagstykket i den rigtige rækkefølge. Belysningen bestod af 500 W B-lamper med et badekar under loftet, en hovedlampe, en lampe til baggrunden og en til håret. Der var gloende varmt i atelieret, og lukkertiderne var lange. Det var svært at "fange" folk på den måde".

Svendepøven aflagde Ruth Åkerman på Teknologisk Institut. Den omfattede blandt andet portræt- og

gruppeoptagelser, arkitektur og reklame. Skuemestrene var Marie Morbjerg og Jørgen Just Jensen, kendte fotografer i hovedstadsområdet. Med svendebrevet i hånden rejste den nybagte fotograf til Sverige, hvor hun arbejdede i tre år hos fotografer på Øland og Gotland. Den ene, Karl Nilsson på Borgholm, var kongelig hoffotograf, hvilket var han meget bevidst om. I en periode fotograferede han nemlig medlemmer af den svenske kongefamilie, der havde et sommerslot i nærheden.

Men så gik vejen til Assens.

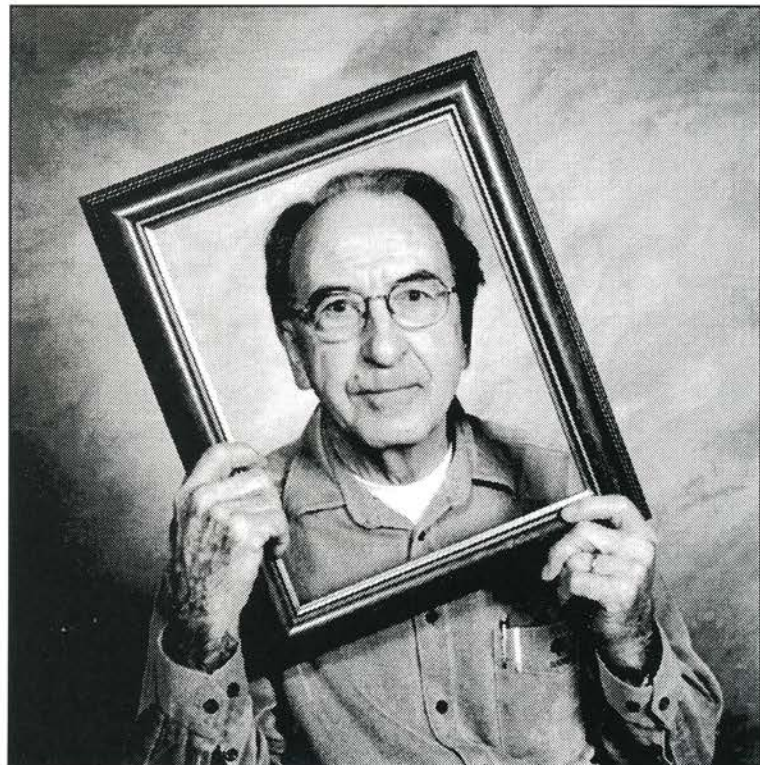
"Vi begyndte beskedent med at fotografere private portrætter, og det har vi altid kunnet leve af".

Ruth Åkerman nikker til sin Valdemar, fotografen Valdemar Lind, der kom ind i hendes liv for 30 år siden. De to har siden været fælles om forretningen, der nu er lukket.

"Vi skulle investere en masse penge i digitalt fotoudstyr, hvis vi ville fortsætte, og det ville vi ikke. I 25 år har vi i gennemsnit haft tusinde fotograferinger om året, men i de sidste par år har vi ikke gjort ret meget for at holde forretningen i gang. Vi har blot lavet, hvad der kom af sig selv" siger Valdemar Lind. ●

Med dette Hasselblad udstyr har Ruth Åkerman og Valdemar Lind forevigt tusinder af brudepar, konfirmander, ældre herrer, ægtepar og familiergrupper.

Valdemar Lind, udlært i USA, ville ikke investere i digital fototeknik. Derfor støttede han sin hustru i den svære beslutning - at lukke forretningen.

Foto: Jørgen Jensen.

Christian Jørgensen

- den første landsbydaguerreotypist i Slesvig og Holstein

Daguerreotypiet er den tidligste form for fotografering. Den nye kunst dukkede første gang op i hertugdømmet i 1841. I de første år slog den nye kunst rod i byerne. På landet fandt de første forsøg sted noget senere.

Maler Christian Jørgensen indrettede et atelier i Snogbakken i 1854,¹ og han var formentlig den første landsbydaguerreotypist i hertugdømmerne. Lærer Uwe Steen fra Busdorf ved Slesvig fortæller her den spændende historie på grundlag af Jørgensens helt enestående regnskabsbog.

Uwe Steen

Daguerreotyp-Portraiter
afstages i ethvert Veirlig, om Vinteren dog helst i klart Veir. For det Første til følgende Priser: for 1 Person 1 Rd. 4 $\frac{1}{2}$ — 2 Rd. 2 $\frac{1}{2}$. 2 Personer paa et Billede 2 $\frac{1}{2}$ mere, en heel Familie paa et Billede 3 Rd. Naar mere taget af samme Slag, noget billigere. Om Løverdagen vil jeg være bedst at træffe hjemme.
Christian Jørgensen,
Maler i Snobæk.

Den danske Slesviger 29. marts 1855.

Malmester Christian Jørgensen blev født den 25. juni 1811 i landsbyen Rage i Dybbel sogn. I 1848 købte han hus i Snogbæk i nabosognet Sottrup, og her virkede han i sit erhverv indtil 1858. Politisk var han dansk. Hyppigt købte han bøger, og han abonnerede på mindst tre aviser, Dannevirke og Den danske Slesviger¹ desuden det satiriske blad Corsaren. Man må karakterisere ham som en belæst og velindformeret håndværker.

Den 25. november 1856 giftede han sig med den 28-årige Anna Maria, født Hansen. I sidste halvdel af året 1858 flyttede han til Varnæs, og her døde han den 10. december 1878².

Sådan lyder i nøgne omrids maler Christian Jørgensens biografi. Bag disse noget uspændende data gemmer der sig imidlertid en ret usædvanlig historie. Jørgensen var nemlig langt mere end maler, han var måske den første, som på landet i hertugdømmerne gjorde forsøg i daguerreotypiets dengang ret nye kunst. Beretningen herom kan gives takket være en regnskabsbog, som i dag findes i landsarkivet i Aabenraa. Jørgensens førte sin udgiftsbog i perioden fra den 1. april 1848 og indtil den 31. juli 1858.

Bogen indeholder også en samlet opgørelse over udgifter i årene 1848-55. Alle udgifter fra en halv skilling og opefter fandt plads i bogen. Der er udgifter til tobak og lampeolie, bomuldsunderbukser og gamle

vinduesramner, vejledning om tryllekunster, bergamot- og citronessenser til punch og meget mere.

Spredt i denne brogede blanding findes de notater, som interesserer os her. Der er notater, som viser, hvordan Jørgensen uddannede sig til daguerreotypist som et bierhverv.

Ugiftsbogen er derfor en bemærkelsesværdig kilde til Danmarks, Slesvigs og Holstens fotografihistorie. Den gør det for første gang muligt at følge en landsbyhåndværkers udvikling til daguerreotypist. Om mange fotografer i 1840'erne og 1850'erne i hertugdømmerne ved man, hvornår de for første gang trådte frem for offentligheden med annoncer. Langt mindre ved man om, hvornår de første gang begyndte at beskæftige sig med det nye medium. Næsten intet ved man om, hvordan deres første eksperimenter forløb.

Således berettes om Rendsborgmaleren Louis Blanc (1806-1888) måske den allerførste daguerreotypist i hertugdømmerne, at han allerede i 1845 begyndte at fotografere og fra 1843 rejste rundt i Slesvig og Holsten og fotograferede³. Men først i juni 1844 tilbød han daguerreotypiportrætter gennem annoncer⁴.

Endnu mere tålmodig med sine første annoncer⁵ var opticus Claus Laussen i Meldorf. I et brev meddeler han, at han begyndte at beskæftige sig med fotografiet i 1842.

¹ LA Ab. Privatarkiv. Acc.1073, 1854 29.9. Jørgensen taler om Sønderb. Blad.

² LA Ab. Privatarkiv. Acc.1073. Notaterne fra 1.4.1848 til 24.4.1952 er ikke dateret. Derimod fra 25.4.1852 til 31.7.1858.

³ Itzehoer Wochenblatt 21.7.1843.

⁴ Kieler Wochenblatt 12.6.1844.

⁵ Die Heimat 1957 s.262f.

*Daguerreotypi
af Christian
Jørgensen fra
1850'erne.*

Men først i august 1846 bekendtgjorde han det i Husum, da han var undervejs med sit kamera⁶.

Noget lignende kan berettes om andre tidlige daguerreotypister. Mange havde en længere forberedelse bag sig, før de vovede at træde frem for offentligheden med acceptable præstationer. Dertil kommer, at det udelukkende var i byerne de lærte at tage daguerreotypier. Der havde de hovedparten af deres indtjening, og kun sjældent søgte de ud på landet.

Det er derfor temmelig usandsynligt, at der omkring 1852 da Jørgensen begyndte at fotografere, allerede et eller andet sted i hertugdømmerne fandtes en landsbyhåndværker, som drev et daguerreotypiatelier. I alt fald var der ingen indenfor oplandet omkring Aabenraa, Flensborg og Sønderborg. Jørgensen var følgelig den første landsbyfotograf i denne egn, og sandsynligvis i både Slesvig og Holsten. Så meget højere må vi vurdere hans udgiftsbog som fothistorisk kilde.

De første eksperimenter

Hvornår Jørgensen besluttede at blive daguerreotypist kan ikke siges præcist, ej heller hvornår han begyndte at tage 'lysbilleder'. Men i alt fald ejede han det nødvendige udstyr, da han den 25. april 1852 begyndte at indføre sine udgifter mere udførligt i regnskabshæftet. I perioden april 1852 til november 1853 er der intet, som tyder på køb af et kamera. Han må altså allerede have ejet et apparat og have udført de første forsøg, da han den 30. april 1852 hos Christian Gartner hentede 'noget til daguerreot' (kameraraet). Udgiften var 1 mark 8

skilling. Tre dage senere, den 2. maj, skaffede han sig et blødtgarvet hjortelæderskind til at polere de forsøvede daguerreotypiplader med, og en spritlampe. Med Lampen varmede han sikkert kviksølvet, over hvis dampe fotografierne blev fremkaldt. Alligevel må vi antage, at han ikke er begyndt at daguerreotypere meget før april 1852.

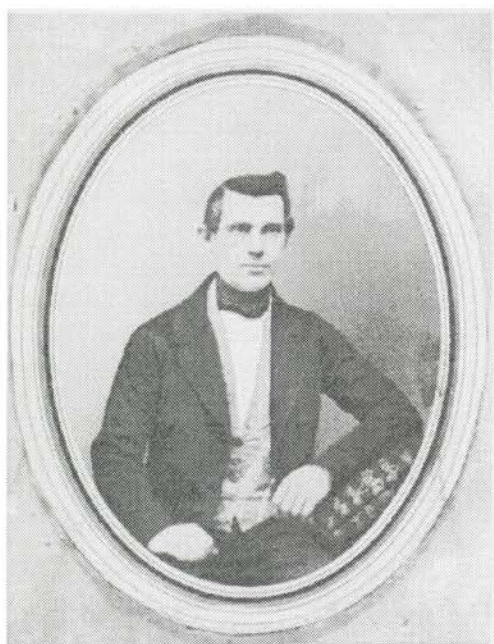
For at kunne bedømme hvorvidt Jørgensens indkøb hænger sammen med fotograferingen, er det nødvendigt at se kort på daguerreotypi-processen. Den forsøvede kobberplade, hvor billedet skulle indfanges, måtte gennemgå seks 'operationer'⁷.

1. Pladen renses og poleres.
2. Pladen gøres lysfølsom, idet den først behandles med jod og derefter gøres følsom med jod eller klorforbindelser.
3. Pladen belyses.
4. Pladen fremkaldes over kviksølvdampe.
5. Billedet fikseres i en natronopløsning.
6. Billedet koloreres, om ønsket, og sættes bag glas.

I maj 1852 købte Jørgensen 4 lod (1 lod = ca. 15 gram) klorjod til brug for at gøre pladerne følsomme. Desuden erhvervede han flasker og stentøjsskåle i forskellige størrelse til sit mørkekammer. Det er muligt, at køb af to ark bladguld og to ark sølvfolie til 4 mark 4 skilling og de gentagne bogkøb hos 'Møllers kone' ligeledes hænger sammen med fotograferingen. Alt i alt må Jørgensen i sin første fase som daguerreotypist have forsøgt sig med

⁷ Hermann Krone: Die für alle Zeit vom praktischen Wert bleibenden photographischen Urmethoden, genoptryk VF. Fotokinoverlag Leipzig u. år. s. 9-34.

⁶ Husumer Wochenblatt 21.8.1846.

Saltpapirbillede af Chr. F. Brandt ca. 1856.

mere eller mindre vellykkede optagelser. Tilsyneladende morede han sig ved forsøgene, trods den vanskelige fremstillingsproces.

På den anden side er det nok gået op for ham, at det næppe ville være muligt at komme videre uden fagkyndig bistand, især når han havde til hensigt at tjene penge på daguerreotypierne. Vi må gå ud fra, at han har set sig om efter daguerreotypister, som kunne hjælpe med gode råd og vejledning, bl.a. den usædvanligt dygtige Flensborg-fotograf Christian Friedrich Brandt⁸ er sikkert blevet ham anbefalet.

For Jørgensen stod det først på året 1853 fast, at han ville være daguerreotypist. Ikke blot udvidede han fra da af stadig sit mørkekammerudstyr med flere flasker, miksturglas og guttapercha skåle, men han var også fra slutningen af januar til slutningen af marts 1853, ofte på posten, sendte bl.a. breve til Flensborg og forberedte grundigt sin første rejse til fjordbyen angående daguerreotypist, f.eks. noterede han den 25. februar og 12. marts 1853: *Postgange til Silo 3 skilling*⁹.

Hvad Jørgensen foretog sig hos 'opticus' Silo fremgår ikke af optegnelserne. Tilsyneladende var han dog ikke tilfreds med Silos tilbud, og han vendte sig til konkurrenten. forud for sin første Flensborg-rejse lod

⁸ Vedr. Christian Friedrich Brandt (1823-91) se Uwe Steen: Fridrich Brandt. Ein Pioner der Photographie in Schleswig-Holstein. Schriften der Schleswig-Holsteinischen Landesbibliothek bd. 10. Heide in Holstein 1989.

⁹ Angelo Andrea Sillo (senere kaldte han sig Silo) født 1.10.1802 i Lemma, provinsen Como i Lombardiet. Før 1845 kom han som omrejsende 'opticus' til Flensborg og slog sig ned der. Som handlende var han kendt overalt i hertugdømmerne og tilbød bl.a. mange af de dengang almindelige optiske artikler, således camera obscura, lucida, panoramaglas, tilhører til daguerreotypiapparater m.m. Måske solgte han også fotokemikalier. Han døde 30.12.1879 i Flensborg.

Jørgensen også sit hus bygge om. Sandsynligvis hang det sammen med fotograferingen, og han begyndte på den måde at indrette et mørkekammer og et atelier. Ved udgangen af april indtraf der nu fragt i Snogbæk fra kunsthandler Møller¹⁰ i fjordbyen. Det drejede sig om et objektiv, seks 1/6 plader (81x72 mm), klorguld og en flaske 'guldvand' (sandsynligvis Fizeau-guldopløsning, hvormed man gav de sarte daguerreotypier en brunlig tone og derved gjorde dem væsentligt mere holdbare).

Den 29. april 1853 deltog Jørgensen i en begravelse, med en udgift på 1 mark 13 skilling. Den 3. maj købte han tre knive, og rejste så den 6. maj med skipper Hansen to dage til Flensborg for at købe stort ind af fotoartikler. Hos boghandler Butnuh betalte han for en bog 5 mark. Hos Müller for daguerreotypi-portrætterammer (selv betegnede han dem som '*indfatninger*'), 12 daguerreotypiplader og bly 9 mark 9 skilling. Brandt fik 10 mark for brom, bromkalk og en alen fløjl.

Uddannelse i Flensborg

To væsentlige andre poster var bemærkelsesværdige. Tilsyneladende havde Jørgensen ved de første forsøg eksperimenteret med dyre nye plader, og derpå klaget hos eksperten i Flensborg over de ret dyre forsøg. Brandt som erfaren fotograf har da nok foreslået, at han til eksperimenterne i stedet skulle benytte 'gamle' plader, som var blevet fejlbelyst det var dengang almindeligt at sælge sådanne plader billigt til fornyet anvendelse. De galvaniske plader kunne modstå afpuddning af mindst to fikseringer¹¹ og kunne derefter uden videre benyttes til forsøg. Jørgensen slog til og tog 1 3/4 pund (!) af denne vare med til Snogbæk.

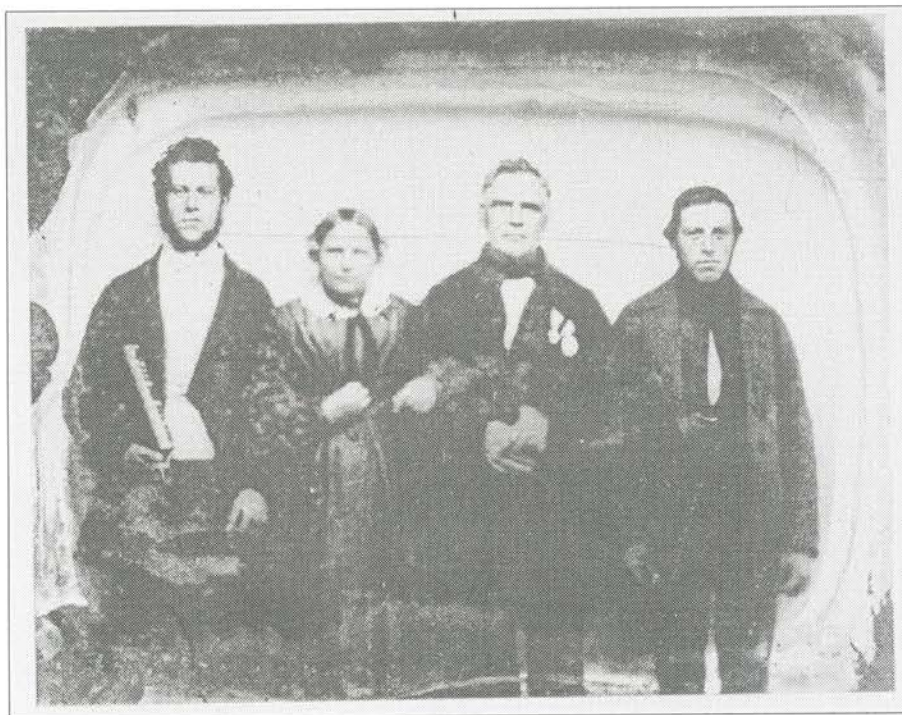
For daguerreotypiundervisning fik Brandt desuden 1 mark 5 skilling. I alt kostede rejsen malermesteren 27 1/2 mark, inc. over 13% i biomkostninger.

Jørgensen var blevet grebet af det nye medium. Kun fire uger senere, den 1. og 2. juni 1853, opholdt han sig igen i Flensborg. Denne gang købte han hos Brandt for 3 mark 2 skilling et komplet udstyr til jodbehandling, bestående af en 'had' jod, to kasser, og det dertil nødvendige matslebne spejlglass. Desuden fik han yderligere undervisning. Jørgensen syntes sikkert om Brandts undervisningsform, for den kommende landsbydaguerreotypist betalte 2 1/2 mark og 1 skilling i drikkepenge for undervisningen. Det sidste noterede Jørgensen udtrykkeligt.

I sidste halvår 1853 var malermesteren derefter påfaldende sjældent på posten, men begyndte på den

¹⁰ Johann Heinrich Möller (f. 1798/99 i Husum, d. 1863 i Flensborg) var handlende i Flensborg fra 1821. Han havde en kunst- og papirhandel og et stentrykkeri og boede Holm 525. Fra 1852 handlede han med optiske artikler og fotokemikalier, jvfr. annonce i Flensburger Zeitung 10.11.1852. Müller og Brandt var først konkurrenter, senere arbejdede de sammen.

¹¹ Hermann Krone, anf. arb.

anden side målrettet at købe materialer til sit atelier - selv kaldte han det 'glashuset'. F.eks. betalte han 5 mark 12 skilling for gamle vinduer. To stammede fra Sottrup kirke, resten fra skolen. Glarmester Boisen fik umiddelbart derefter 15 mark for ti vinduer med glas, af hvilke han så byggede atelieret. I september erhvervede Jørgensen hertil fem gipsfigurer og nogle billeder (evt. kulisser) til atelieret. 18. og 19. oktober drog han for tredje gang til Flensborg, denne gang bl.a. for at købe farveprøver. Han undlod heller ikke at se ind hos Brandt og medtog på kredit mindst to kameraer til en værdi af 50 mark 10 skilling. Beløbet overførte han den 13. november med posten. Resten af året 1853 skete der næppe noget særligt med hensyn til daguerreotypiet hos Jørgensen. Han købte brilleglas til otte optagelser og indkøbte yderligere gamle vinduesrammer billigt. Den 26. december fejrede han med et krus brændevin, og ved årets udgang var han på auktion i Sønderborg. Desværre lykkedes det ham ikke at få hammerslag på noget - blot en skilling til fortæring blev indført regnskabsbogen. Jørgensens årsregnskab 1853 balancerede med 1.960 mark¹². Det er i øvrigt den eneste gang, vi erfarer noget om hans indtægter. Men anden fase i hans uddannelse var endnu ikke slut. Fra 9.-14. januar. 1854 rejste han for fjerde gang til Flensborg, og denne gang blev han der længere end sædvanligt.

I forskellige forretninger købte han 100 messingøskener til ophængning af daguerreotypier, en lille tang, to flasker klorguld - og der blev også penge til hårklipping for 3 skilling. Hos Møller dækkede han sig ind med tre dusin ¼ (108x81 mm) og 1/6 plader,

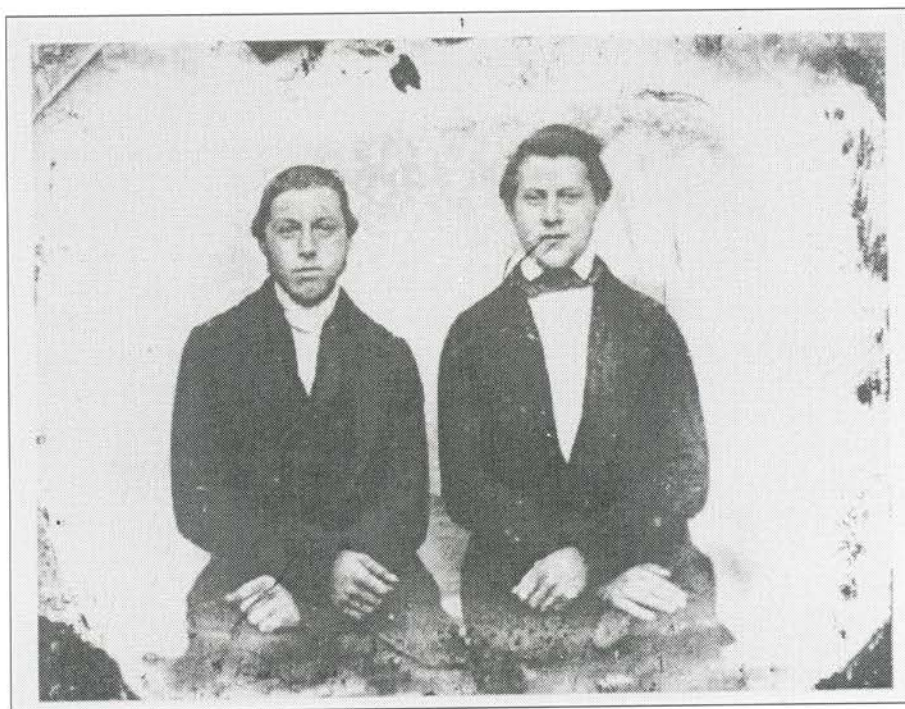
Daguerreotypi af Chr. Jørgensen fra slutningen af 1860'erne.

rammer (indfatninger), seks dusin guldborter, 50 blad papir til bagklædning på daguerreotypierne og 1/4 pund pudsebomuld. Også Brandt bærede han med et besøg. Hos ham købte han denne gang kun fire plader og tre rammer, dertil en pudseblok til 1/4 plader, bromkalk og jod. Atter blev han undervist og denne gang tilsyneladende indviet i atelier-daguerreotypiets 'højere' hemmeligheder; thi Brandt tog sig ganske godt betalt for denne undervisning - 15 mark. Flensborg-rejsen kostede Snogbæk-malermesteren i alt 87 mark 13/2 skilling. Deri er indbefattet ret betydelige biomkostninger på næsten 16%.

Atelier i Snogbæk

Jørgensen var nu godt forberedt både i teori og praksis. Han rådede over de nødvendige materialer og kemikalier og var kommet et væsentligt skridt nærmere den planlagte åbning af sit atelier. Nu fremskyndede han den med kraft. I begyndelsen af marts udbedrede murer Johann Johannesen i fem dage 'glashuset'. Betalingen var 8 skilling om dagen - i alt 2 mark 8 skilling. Samtidig modtog Jørgensen flere pakkeforsendelser fra Flensborg - således den 3. marts en pakke med fiksernatron, klorguld og to kander destilleret vand. Kort derefter, den 7. marts, supplerede han lageret med endnu 50 glas til 1/6 plader og fik desuden fra Møller plader og

¹² La. Åb. Privatarkiv Acc. 1073, 1853 31.12. Udgifter: 1.960 mark.

Varnæs-degnens to sønner. Foto fra 1860.

rammer til en værdi af 48 mark 14 skilling. En tid senere købte han endnu tre billeder med lakerede rammer, måske til pynt i atelieret. I slutningen af marts var der problemer med 'glashuset' - glarmester Boisen udbedrede dem for 1 mark 8 skilling. Desuden fik han en hovedstøtte fremstillet hos smed Christian Gartner. Den var nødvendig, for at portrætterne ikke skulle blive ødelagt som følge af den relativt lange belysningstid på flere sekunder. Endelig kom der fra Flensborg endnu en sending kviksølv og klorguld. Langt om længe kunne Jørgensen ved slutningen af april eller først i maj 1854 åbne sit daguerreotypiatelier i Snogbæk. Dermed havde han afsluttet anden fase af uddannelsen til landsbyfotograf, som bierhverv. Men på ét punkt blev han skuffet. Forventningen om at tjene investeringerne hurtigt hjem igen gik tilsyneladende ikke i opfyldelse, selv om forretningen i første omgang gik blændende godt. For at kunne tilfredsstille den første efterspørgsel fik han i begyndelsen af juni og i juli sendt endnu ca. 60 1/4 og 1/6 plader og rammer fra Møller. Udgiften var 66 mark 2 skilling.

Åbningen af Jørgensens atelier i Snogbæk imødekom landbefolkningens behov. Indtil da havde folk måttet tage til Aabenraa, Sønderborg eller Flensborg, hvis de ville 'tages af'. Det var besværligt og kostbart og krævede en, måske to dages rejse. I de tre byer havde der været bosiddende fotografer i flere år, i Aabenraa si-

den 1845 og i Sønderborg siden 1848¹³. I Flensborg var i alt otte fotografer virksomme i disse år¹⁴.

Jørgensen bekendtgjorde åbningen af sit atelier med nogen forsinkelse den 22., 24. og 27. juni 1854. Det skete i ligelydende annoncer i 'Den danske Slesviger'. Meddelelsen var en lille sensation for egnen. Annoncerne kostede ham 1 mark, som han først betalte i september i forbindelse med en rejse til Sønderborg. Der købte han endvidere 100 billedøskener af stål, og han betalte en kunstner 4 mark 13 1/2 skilling for tre silhouetter.

Der var gået to og et halvt år, fra han begyndte på fotograferingen, og indtil den første annonce fremkom. Som almindelig maler måtte han temmelig ofte rejse omkring. Alligevel er det påfaldende, at hans rejseaktivitet tog til fra 1854. I udgiftsbogen er fra da af

¹³ I Aabenraa var det guld- og sølvarbejder og daguerreotypist Mathias Lorenz Meyer (f. 1794 i Tønder, d. 1864 i Aabenraa) fra 1845 (Apenrader Wochenblatt 22.10.1845). I Sønderborg var det Johan Ludwig Stöckler (f. 1826 i Sønderborg). (Den danske Slesviger 3.10.1849).

¹⁴ Frisør og daguerreotypist Eduard Theodor Adersen, fra o. 1849.
 2. Tandlæge Johann Christian Friedrich Besser (1803-65) fra o. 1843.
 3. Bogbinder og fotograf Christian Friedrich Brandt (1823-91), fra o. 1852.
 4. Økonom og daguerreotypist Heinrich Rudolph Hess (1813-69) fra o. 1849.
 5. Maler og daguerreotypist Mathias Kriegsmann (1808-96) fra o. 1852.
 6. Kommiss og daguerreotypist Christian Frederik Mathiasen (1823/24-) fra o. 1849.
 7. Gravør og daguerreotypist Claus Schultz (1802/03-) fra o. 1846.
 8. Skuespiller og daguerreotypist Johann Fridrich Theodor Stein (1824-) o. 1851.

noteret mere hyppige rejser til Sønderborg, Broager og Gråsten. Det er sandsynligt at han har fremstillet daguerreotypier, når han deltog i bryllupper, årsmarkeder og ringriderforanstaltninger i byen. En tredages rejse til Als fra den 21. til den 23. december 1854 kan også have haft forbindelse med fotograferingen. Alligevel må vi gå ud fra, at han overvejende optog billeder i sit atelier og kun lejlighedsvis virkede som omrejsende daguerreotypist. I 1854 er det ligeledes påfaldende, at han var mere beskæftiget med at indrette sit 'glashus' og med at fotografere end med at varetage sit egentlige erhverv.

Tabel 1. Jørgensens samlede udgifter til faver, husholdning og daguerreotypi 1851-1855 i mark¹⁶

	1851	1852	1853	1854	1855
<i>Udgifter i alt</i>	1158	1430	1960	1595 ¹⁷	1692
Udgifter til farver	636	957	828	566	957
Udgifter til husholdning	215	286	354	332	309
Udgifter til daguerreotypi		42	157	235 ¹⁸	129
Andre Udgifter	307	145	621	462	297

Sammenlignet med 1853 reduceredes hans samlede udgifter med næsten 20% (1853:1.960 mark - 1854: 1.596 mark). Investeringerne i farver o.lign. gik endnu mere tilbage - næsten 32% (1853: 828 mark — 1854: 566 mark). Derimod kulminerede udgifterne til daguerreotypiet med 274 mark, en relativt høj sum, når man betænker, at en håndværkersvend på den tid i gennemsnit på årsbasis tjente 300 mark. 1855 ændrede billedet sig igen. Jørgensen havde igen større udgifter (1855:1.692 mark). han øgede udgifterne til håndværket betydeligt (fra 566 til 957 mark) og reducerede derimod udgifterne til fotograferingen til ca. 129 mark.

Hvor mange plader han belyste i 1854 kan ikke angives, da han ikke altid angav antallet. Derimod kender vi hans udgifter. Maksimalt har han afsat mellem 150 og 180 daguerreotypier i 1854.

Fra 1855 tog Jørgensen sig igen mere af sit håndværk, men forsømte dog ikke fotograferingen. To gange, i begyndelsen af januar og slutningen af september 1855, kørte han til Flensborg og begyndte at interessere sig for en anden fotografisk metode - kalotypien¹⁹.

Således skaffede han sig i marts 1855 sølvnitrat fra Flensborg, hvormed han kunne gøre papiret følsomt. Og da Jørgensen den 25.-26. september 1855 sejlede med skipper Hansen til Flensborg, benyttede han lejligheden

til at blive fortrolig med endnu en fotografisk opfindelse - den såkaldte kolloidum-proces²⁰.

Han købte sølvnitrat, og desuden også en lille portion kolloidum. Det viser, at han havde til hensigt at eksperimentere med den nye proces. Endvidere købte han 1/2 pund kviksølv og forskellige plader med hjem, et tegn på, at han endnu benyttede den tilvante daguerreotypi-metode, men samtidig lod han altså heller ikke fornyelser være upåagtet. Efter 1855 blev Flensborgrejserne mere sjældne. I stedet bestilte han fotokemikalier og materialer pr. post - og modtog i almindelighed varen 10-14 dage efter bestillingen. Somme tider betalte han forud (f.eks. 21. juli 1855), ellers overførte han beløbene med posten.

I marts 1855 lad han indrykke en annonce i 'Den danske Slesviger'. Det er den eneste som kendes, og her anbefalede han sig med daguerreotypiporætter. Annoncen kostede 1 rigsdaler 16 skilling, som han betalte den 16. august 1855.

Efter alt at dømme var afsætningen imidlertid på dette tidspunkt gået tilbage. Jørgensens priser lå ikke nederst på skalaen 21, og konkurrenterne i byerne benyttede mere moderne metoder. De arbejdede billigere, hurtigere og bedre. I alt har han i 1855 højst fremstillet 100 daguerreotypiporætter - i udgiftsbogen omtales 72 købte plader. Året efter var interessen for fotografiet, så vidt vi kan se, kølnet betydeligt. Kun nogle få gange bestilte han fotokemikalier - Fizeau-guldopløsning (?) og fiksernatron - og tre dusin indfatninger hos Brandt og Møller. For 3 rigsdaler 2 mark - for en ret høj sum lod han, objektivglassene i sit daguerreotypiapparat efterslibe. Derimod ses ikke, at han har købt plader i 1856.

Forretningen lukkes

Den 25. november 1856 holdt Jørgensen bryllup, og han fik andet at tage sig til. Nu svandt interessen for fotograferingen helt ind. Kun én gang i 1857 - bestilte han fire dusin 1/6 plader af mærket 'Prima'. På dette tidspunkt regnedes daguerreotypiet allerede for teknisk forældet. Vi må antage, at Jørgensen kun har fremstillet daguerreotyper en gang imellem og vel mere for at gøre en tjeneste end for at tjene penge. Fra maj 1857 og indtil regnskabsbogen slutter den 31. juli 1858 er der derfor praktisk talt ingen notater, som har med fotograferingen at gøre. Således endte den engagerede landsbyhåndværkers udflugt til daguerreotypikunsten.

¹⁶ LA Åb, Privatarkiv Acc. 1073, vedlagt side.

¹⁷ I april 1854 indførtes møntreform i Danmark. Indtil 31.7.1854 noterede Jørgensen i mark kurant, fra 1.8.1854 i rigsmønt. Beløbene 1854 og 1855 er omregnet i mark kurant.

¹⁸ Excl. udgifter for udbygning af atelieret på 38 mark 8 skilling.

Daguerreotyp = Portraiter
 afstaged meget billigt af
 Christian Jørgensen,
 Maler i Snabæk.

Tabel 2. Jørgensens udgifter til daguerrotypiet i mark

	1852	1853	1854	1855	1856	1852-56
<i>Udgifter i alt</i>	42	157	235	129 ¹⁹	28	592
der af til Brandt		66	36			103
- til Møller		57	148	68	14	289
- til andre i Flensb.	3		15	6	12	39
- til handlende og håndværkere i omegnen	38	33	34	53		160

I årene 1852-56 udgjorde Jørgensens samlede udgifter til fotografiet mindst 592 mark 3 skilling 18. Af dette beløb faldt 431 mark 8 skilling (73%) i Flensborg. Den største del, 289 mark (67%), fik kunsthändler Møller, Brandt, derimod kun 103 mark 4 skilling (24%)²².

For 39 mark 4 skilling kender vi ikke modtageren. Restsummen på 160 mark 11 skilling tilfaldt håndværkere og handlende i Jørgensens nærmere omgivelser. Det er påfaldende, at Brandt især leverede fotokemikalier og apparater, kunsthändler leverede plader, rammer og objektiver. I alt købte Jørgensen næsten alle de fotografiske artikler i Flensborg²³. Mindre specielle artikler såsom flasker, glas i alle størrelser, skåle, krukker osv. i Sønderborg eller i omegnen²⁴. Særlige arbejder, således bygningen af atelieret, en trækasse til 1/4 plader, en hovedstøtte osv. lod han, som vi har set udføre hos landhåndværkere i omegnen. I alt havde Jørgensen fra 1852 til 1856 mindst 27 gange direkte eller indirekte forbindelse til Flensborg, det være sig, at han rejste derhen eller bestilte varer per brev, eller at han sendte penge eller lod en god bekendt besørge et indkøb. Kun fire af de 27 Flensborg-kontakter havde ikke direkte noget at gøre med fotograferingen. Syv gange rejste han med skib eller dagvogn, fra maj 1853 til januar 1854 fire gange, derpå efter et års pause, fra januar til september 1855, endnu tre gange. Men sandsynligvis har han været der mindst en gang, for de detaljerede regnskabsnotitser begynder den 25. april 1852, bl.a. for at købe et kamera og fotokemikalier. Hovedparten af ordrene afviklede han pr. post. Påfaldende er det, at han ikke kunne eller ville købe fotoartikler eller kemikalier i den nærmeste by Sønderborg, skønt der allerede boede en daguerreotypist dér.

Sammenfatning

Vi har nu fulgt Jørgensens karriere som daguerreotypist. Den ikke formuende håndværker begyndte således, at beskæftige sig med denne ret nye kunst i 1852. Tidspunktet var gunstigt valgt. Det var igen økonomisk gode tider i hertugdømmerne efter de politisk vanskelige krigsår fra 1848 til 1851. På landet fandtes der dengang næppe daguerreotypister.

¹⁹ Museum Folkswang Essen (udg.): *Verfahren der Fotografie* (1989) s.58.

Landboerne måtte rejse til byerne, hvis de ville fotograferes - med mindre de var så heldige, at en daguerreotypist kom på gennemrejse med sit kamera, og det skete sjældent. At rejse til byen var besværligt og dyrt. Det betød, at Jørgensen havde fundet et udækket behov. Derfor påtog han sig mange rejser og udgifter, for at gennemføre uddannelsen til daguerreotypist. En tid lang eksperimenterede han med et ganske beskedent udstyr. Senere indså han, at det var nødvendigt med fagkyndig hjælp, hvis han ville tjene penge i faget. Uddannelsen fik han hos Flensborgs førende daguerreotypist Friedrich Brandt. I Flensborg skaffede han sig også alle remedier til sin virksomhed. Efter mere end to års forberedelse åbnede han sit atelier i Snogbæk i maj 1854. Her foregik de fleste optagelser. Desuden rejste han formentlig rundt med sit kamera i omegnen til årsmarkeder, bryllupper, ringridninger o.lign. Efter alt at dømme var det økonomiske udbytte dog ringe. I de tre år, 1854-56, hvor han i første række virkede som daguerreotypist, kunne han næppe afsætte mere end 300 optagelser. Konkurrenterne i byen var ham overlegne, og lidt efter lidt fandt han det sikkert for besværligt og dyrt at fremskaffe de nødvendige kemikalier og artikler. I sine landlige omgivelser kunne han ikke slå igennem som daguerreotypist. Og der skete hele tiden fornyelser inden for branchen. Fra 1856 svandt virksomheden derfor gradvis ind. Alligevel er det værd at drage ham frem af glemslen i dag. Christian Jørgensen var nemlig efter alt at dømme den første, der forsøgte sig i hertugdømmerne som daguerreotypist på landet. ●

²² Exl. 18 mark 18 skilling for daguerreotypiundervisning.

²³ Alkohol, messing-billedoskener, guldvand, bromkalk, klorbromkalk, klorguld, daguerreotypiapparater, glasplade til joderindretning, guldborster, guldvand, jod, joderekasse, kolloidum, metalguld og solv i ark, natron, objektiver, objektivglas, slibepapir, plader i forskellige størrelser, polérolie, pudsebomuld, kviksolv, rammer, fløjl, solvnitrat, destilleret vand.

²⁴ Billedglas, billedrammer, stål-billedoskener, blomsterpotter, flasker, gaze til jalousier, gipsfigurer, glas, guttapercha-skåle, trækasse til 1/4 plader, hovedstøtte, skåle, sprit, spritlampe, stentøjsskåle og vitriol.

Fotogalleriet

18 etager over jorden har fotografen et flot blik ud over New York og 5. Avenue, år 1900.

Viktoriatidens England hyldede de faste normer, strenge konventioner og Børnene blev tidsperiodens dydsmønstre.

Giv os i dag vort daglige brød

To svenske tiggerbørn optaget i atelier i slutningen af 1860'erne. I 1867 havde landet oplevet misvækst.

BOG- & UDSTILLINGSOMTALE

**Jørgen Jensen: Letland - på den anden side. 96 sider
Format 21x14,5 cm, limbundet. Illustreret i farver. Kr.
48,-. Kan bestilles på telf: 4089-6566.**

Jørgen Jensen har kastet sin kærlighed på en af de baltiske stater Letland. Bogen er blevet en smuk og oplysende ferieguide. Indledningsvis får man kort, men velskrevet historisk beskrivelse af det lille lands tragiske skæbne. Et land som lå det forkerte sted på det forkerte tidspunkt. Hvorledes man tager på rejse rundt i landet gives der en række gode råd, hvis man gerne vil hjem med 'hat og briller' i behold. Det er stadigt et billigt rejsemål, og landet er fyldt med smuk natur og mange kulturseværdigheder. Bogen er imidlertid også noget andet. En samling utrolig smukke billeder, udvalgt med omhu og sans for det gyldne snit m.m. Det er også lykkedes at indfange fattigdom og social elendighed, fotograferet med takt, følelse og menneskelig værdighed. En herlig mandelgave i stedet for en marcipangris. •

**Pernille Stensgaard & Anne Prytz Schaldemose har i
fællesskab skabt et opus 'København - folk og kvarterer'.
336 sider. Format: 28,5x22cm. indbundet. Illustreret i
farver. Kr. 249,-. Forlag Gyldendal. ISBN 87-00-75064-6.**

Fotograf Anne Prytz Schaldemose har gennemillustreret en stor og flot bog om Københavns kvarterer gennem tiderne. Som elev af Rigmor Mydtskov bærer billederne præg af en sikker kompositionsevne og indlevelse i den stillede opgave.

Det har rigtignok været lidt af en 'travetur' at leve op til Pernille Stensgaard's detaljerede beskrivelser af hovedstadens udvikling fra de mørke luvslidte kasernebygninger til nutidens smukke torve, pladser og renoverede huse fra en svunden tid. Bogen er fyldt med levende beretninger og anekdoter - litterære citater af Johannes V. Jensen, Tom Kristensen m.fl. - hvis byoplevelser ånder af tidens kolorit. Det er også beretningen om bykvarterer som Vesterbro, Nørrebro, Christianshavn og middelalderbyens forvandling fra slum og overbefolkning. Beskrivelsen af 'Pisserendens' ludere, alfonser, og tyveknegtens ulykkelige hverdag frem til dagens mondæne kvarter, hvor en lejlighed sælges i millionklassen er skildret med nerve. Københavnerlivet analyseres område for område - befolkningens sammensætning, de sociale lags udflytning til triste sovebyer, dog med lys, luft og børnehaver har været med til at gøre Københavns kosmopolitisk. Det er ikke alle saneringer og ombygninger der er lykkedes, men bogen giver svar og

forståelse af tidens økonomiske og kulturelle omvæltninger på en ny og moderne måde. Køb den og nyd fotografierne - de er fotohistorie om få år!•

Stor fotoudstilling på LOUISIANA.

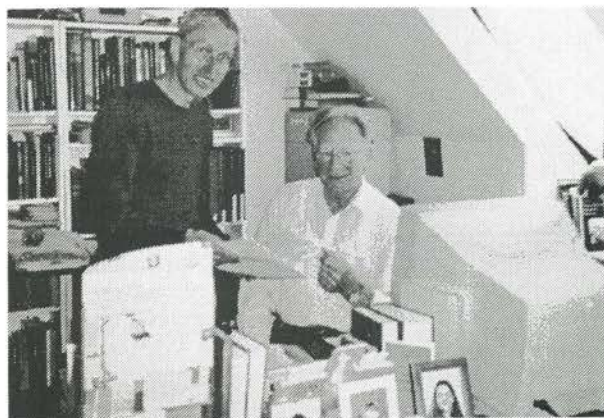
I perioden 15 januar til 21. april viser Louisiana en udstilling af den tyskfødte fotograf Wolfgang Tillmans født i 1968. Tillmans blev i 2000, som den første udlænding tildelt Englands fornemste kunstpris, The Turner Prize. Udstillingen har fået titlen View from Above - fotografier optaget indenfor de sidste fire år. De abstrakte og meget smukke fotografier og inkjet prints varierer i størrelse fra A4 til formater fra gulv til loft. Det er glædeligt at museet i Humlebæk endnu engang viser fotografier af høj kunstnerisk værdi. •

MUSEET FOR FOTOKUNST
Brandts Klædefabrik
Brandts Passage 37 & 43, DK-5000 Odense C
Tlf.: 66 13 78 16. Fax: 66 13 73 10

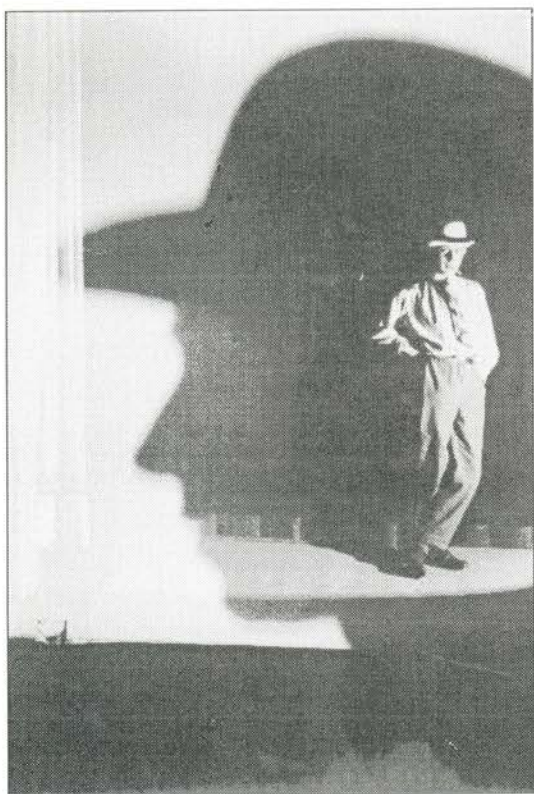
'Sjælen op til overfladen'

- et liv i billeder

Fra den 23. november til den 23. februar 2003 præsenteres det fotografiske Danmarks grand old lady, Rigmor Mydtskov, med en retrospektiv udstilling omfattende eksempler omfattende hele hendes produktion: teaterfotografier, portrætter, de officielle royale portrætter, spejlkabinetbilleder og prisbelønnede billeder fra annoncer, f.eks. Kræftens Bekæmpelse - det er nok en udstilling som er værd at se! •

Museumsinspektør Swante Warfvinga fra Svensk Fotohistorisk Forening og redaktør Flemming Berendt forbereder et kommende samarbejde af fælles interesse.

DNF præsenterer to seværdige udstillinger. Den ene har fået titlen: **BAUHAUSFOTOGRAFI**.

Bauhaus i Tyskland var en af det 20. århundredes kendeste kunsthøjskoler. Der vises originalfotografier fra perioden, hvor der sandelig blev eksperimenteret i mørkekammeret som aldrig før. De 124 værker omfatter fotografier som: László Moholy-Nagy, Walter Peter, Florence Henri og Werner Graeff.

Udstillingen er arrangeret i samarbejde med ifa Stuttgart og Goethe-Institut, København.

Udstillingen går fra 9. november til 14. december. ●

Den anden udstilling, **DE TIDLIGE ÅR**, gælder Viggo Rivad. Fotografierne fokuserer på årene 1940'erne og 50'erne. Det var den periode hvor Rivad etablerede sig på den fotografiske scene.

Rejsebilleder bl.a. Paris og Barcelona er et udtryk for tidens social- og dokumentartradition.

Udstillinger går fra 9. November til 18. januar 2003. ●

Millioner er på vej til dansk film

KØBENHAVN. Et bredt flertal i Folketinget er blevet enige om at tilføre dansk film flere penge. I alt 1,775 milliarder kroner over de næste fire år.

Side 18

Det er også en slags penge!

Udstillinger på museet: 2003

18. januar - 23. marts:
10-års jubilæumsudstilling fra
Fotojournalist-uddannelsen

4. april - 11. maj:
'Årets Pressefoto'.

DANMARKS FOTOMUSEUM

Museums-gade 28, DK-7400 Herning, Tlf. 9722 5322

Åbningstider:
 Tirsdag-søndag 12-16.30
 I juli alle dage 11-16.30

Offnungszeiten:
 Drenslag-Sonntag 12-16.30
 Im Juli jeden Tag 11-16.30

Opening hours:
 Tuesday-Sunday 12-16.30
 In July every day 11-16.30

'SAMLERDILLEN'

Hjemmelavet panoramakamera i 'Den gamle By' i Århus

Poul Pedersen

Det skete, at far og jeg kørte rundt til kolleger i Jylland for at indsamle udrangerede gamle fotografiapparater og andet fotografika til den nyoprettede Fotografiske Fagskole i Århus. (Fotograffagets Historiske Samling var jo blevet tilintetgjort da fagskolen på Teknologisk Institut blev sønderbombet i marts 1945 - i forbindelse med angrebet på Shell-Huset).

I den forbindelse har jeg en svag erindring om, at det var under en sådan 'ekspedition' til Randers, Hobro, Mariager eller Hadsund, at vi fandt dette

selvkonstruerede panoramakamera. Fars lille Ford Anglia var hurtigt fyldt op - derfor den påklistede pakseddel fra DSB. Apparatet er nu deponeret i 'Den gamle By' i Århus.

Det 'hjemmelavede' panoramakamera er fra ca. 1912. Apparatets mål er: 51 x 30 x 20 cm. Negativerne kan være op til 18 cm i bredden - 'lysåbningen' er dog kun 15,8 cm bred. Hvorledes negativet har været fastgjort er ikke rigtig til at se. Der er nogle huller i tykkelsen af de to halvcirkulære sidestykker, som om negativet havde været fæstnet med tegnestifter, der er i hvert fald ikke spor efter rullefilmsanordninger. ●

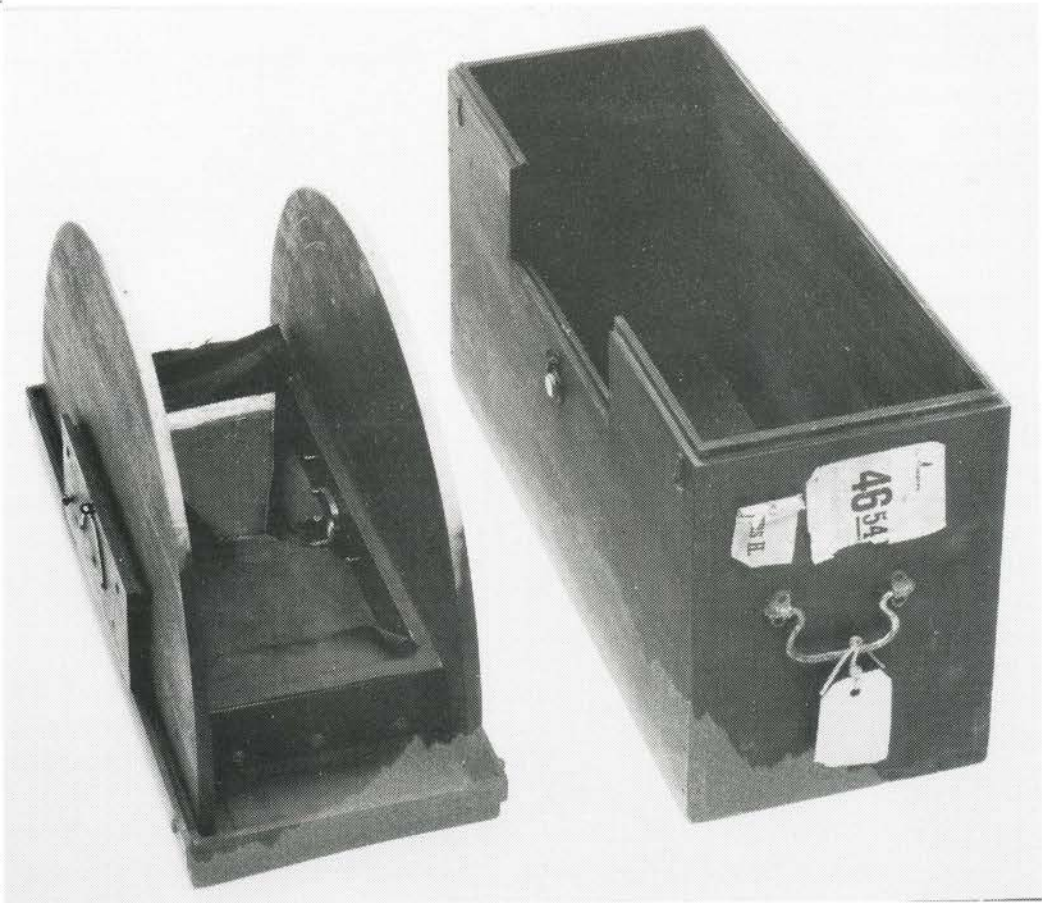
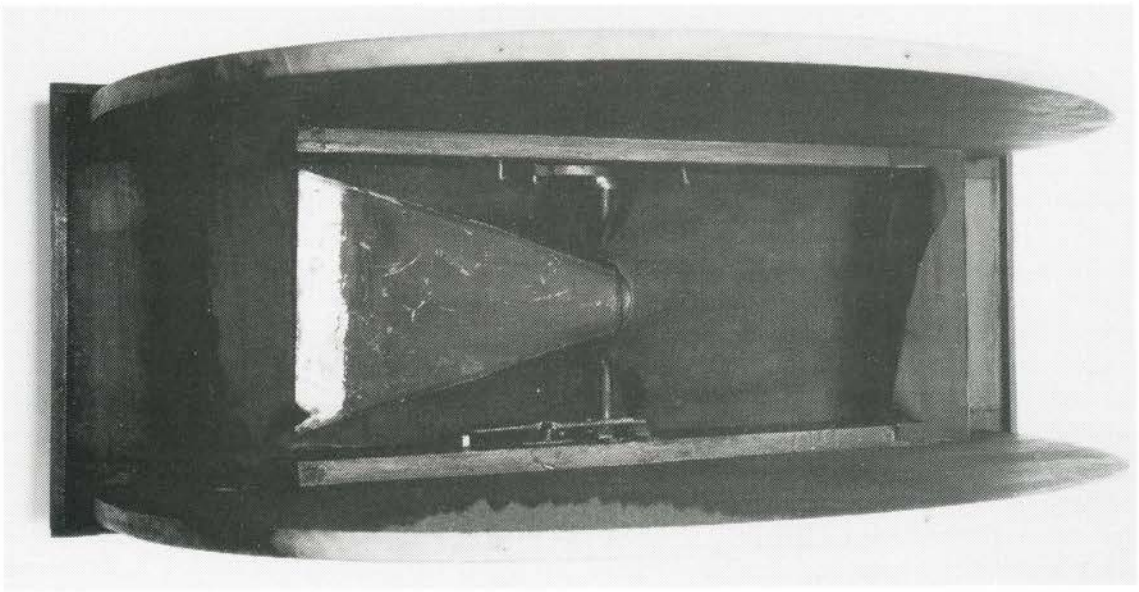

Foto: Poul Pedersen.

'DIT & DAT'

MØDEREFERAT

Søndag 24. februar

Århus.

Vinterens loppemarked & skrotsalg blev afholdt i en kold og strid blæst, men de hårdføre jyder mødte troligt op for at deltage i køb & salg af fotografika. Formiddagen gik med det traditionsrige loppemarked, hvor der var mulighed for en god handel. Med det nyeste digitalkamera på maven bevægede man sig rundt blandt borde fyldt med 'isenkram' fra længst svundne tider. Danmarks Fotomuseum tilbød en række bøger til favørpris - en god tradition. Kjeld Jensen fremviste en lille udstilling af rejsekameraer. Disse prægtige mahognikameraer og messing tiltrak stor opmærksomhed - dog under devisen: 'nok se, men ikke købe'.

Ved middagstid havde Kaj Carlsen sørget for en lille fin anretning - hermed undgik vi at frekventere en pølsevogn. Bjarne Meldgård fra DF fremviste en række hjemmebyggede kameraer fra meget primitive frembringelser til håndværk af nellerødske dimensioner. Derudover præsenterede Bjarne nyherhvervelser til museet. Dagen afsluttedes med ca. 30 numre 'skrotsalg' - en hyggelig dag slut for arrangørerne kunne sige - velkommen til næste år!
K.J.

Torsdag 19. september

Hans Østberg Hansen, som er kendt for sin store viden og indsigt i tekniske problemer, fortalte indgående om Leica's produktionsmetoder og tekniske løsninger på nykonstruktioner. Østberg har ved flere fabriksbesøg i Wetzlar optaget, med skjult kamera, interessante billeder af sjældne Leica-modeller og fremstillingen af samme. En stribe af anekdoter, misforståelser og direkte 'humbug' blev fremført med lune og ironi. En bred vifte af kameraer, objektiver, men ikke mindst souvenir's og reklameartikler var ganske nyt for de fleste. Tak til Østberg for det store arbejde med at sammensætte den interessante aften. Til sidst 'skrot' for 'folket'.

Lørdag 21. september

De kom, de så, de gik hjem med hænderne fulde af de dejligste apparater + tilbehør - Hugo svingede hammeren lystigt hvilket indebar at kassereren fik 13.680,- kroner i kassen!

Dagen forløb med livlig snak omkring den megen fotografika.

Torsdag 17. oktober

En View-Master betragter man ofte som et stykke legetøj - en vildfarelse, som Svenn Hugo imidlertid engageret fik de over 60 fremmødte til at ændre opfattelse af. De mange medbragte viewmastere, fremvisere og billedhjul blev en efter en fremvist og beskrevet med historisk viden af en ivrig samler. I næsten halvanden time fortalte Svenn Hugo om firmaets omskiftelige tilværelse - dets mange forgreninger og den store succes produktet har været, og stadig er. De mange billedserier omhandler emner som: Historie, rejser, natur, sport, rumfart og tegneserier for børn. Samlerområdet er et tydelig bevis på at det er muligt, for beskedne summer, at skabe sig en hobby, med stort indhold af oplevelser, men ikke mindst jagten på de mange varianter som er fremstillet gennem tiderne. Efter det hyggelige foredrag blev der budt på 'skrotsalg' af både dit & dat.

Nye medlemmer

Jens Mathiesen
Mindevej 1 B,
2860 Søborg.

Ivar Nordrum
Nåkkes Vej 3,
No - 670, Oslo
Norge.

Ulla Aarup Simonsen
Søparken 51,
6800 Varde.

Arne Reimann
Emdruphuse 16. st.h.
2100 København Ø.

Velkommen!

Selskabet for Dansk Fotografi

Fotoorganisation for amatørfotografer med over 1.100 medlemmer fordelt på 46 fotoklubber, med mere end 150 personlige medlemmer.

SDF udgiver Dansk Fotografi 6 gange årligt og Fotografisk Årbog hvert år - i 2003 gives den til alle medlemmer.

**Læs mere på vor hjemmeside www.sdf.dk
Kontaktperson: Carlo Pedersen: Telf: 6536-1774 eller E-Post**

JYLLANDSMØDE

Loppemarked & 'skrotsalg' i Århus
Søndag den 16. februar 2003
i 'Beboerhuset' Langelandsgade 52a,
8000 Århus C

Program

Kl. 11:00

Vi mødes i 'Beboerhuset' - hvor man stiller
op til loppemarked.

*

Kjeld Jensen udstiller 'mahogni & messing'.

*

Kl. 13:00

Frokostpause

Let anretning og øl/vand kan købes.

Kl. 13:30

'Skrotsalg' - uden salær.

Tilmelding på stedet.

Kl. 14:30

Oprydning, hvor **alle** giver en hånd med!
Foreningen byder på kaffe/te og et stykke
brød.

*

Vel mødt!

**Arrangør: Kjeld Jensen Tlf: 9733
5816. E-mail:
kjeld5@jensen.mail.dk**

KURSUS I

KAMERAREPARATION

**Lørdag-søndag den 15-16. marts 2003 på
Fjordvang Ungdomsskole.
Velling Kirkeby 48, Velling 6950
Ringkøbing.**

*

Svend Frederiksen har i Objektiv og på
kurser i København undervist i reparation af
gl. kameraer. Det er igen lykkedes af få S.F.
til at afholde workshop over en weekend i
det jyske. Udgangspunktet bliver medbragte
kameraer som trænger til en overhaling.
F.eks. adskillelse, rensning af centrallukker,
renovering af læderbeklædning m.m.
Der bliver mulighed for at teste lukkertider
og fokusering.

*

**Workshoppen begynder lørdag kl. 13:00
og afsluttes søndag kl. 16:00.**

Mulighed for overnatning på skolen,
medbring sengetøj.

Tilmeldte deltagere vil få meddelse om hvad
man skal medbringe af værktøj mm.

*

Tilmelding senest 1. marts 2003 til:

Kjeld Jensen

**Høbrovej 19, 6950 Ringkøbing. Telf:
9733-5816. E-Post:**

kjeld5@jensen.mail.dk

Vel mødt!

FotoTræf 2003

SDF afholder søndag den 23. marts
2003 **FOTOMARKED** i Kultur- og
medborgerhuset 'Sønderborghus' fra
kl. 10:00-16:00.

Program:

FujiFilm: viser digitaludstyr, herunder
workshop.

Alt om foto & Video:

Modelfotografering.

Fotokonkurrence med masser af præmier.

I medborgerhuset findes en cafe.

**Læs mere i Dansk Fotografi eller på
www.sdf.dk**

Tilmelding for studeplads senest 23. februar:

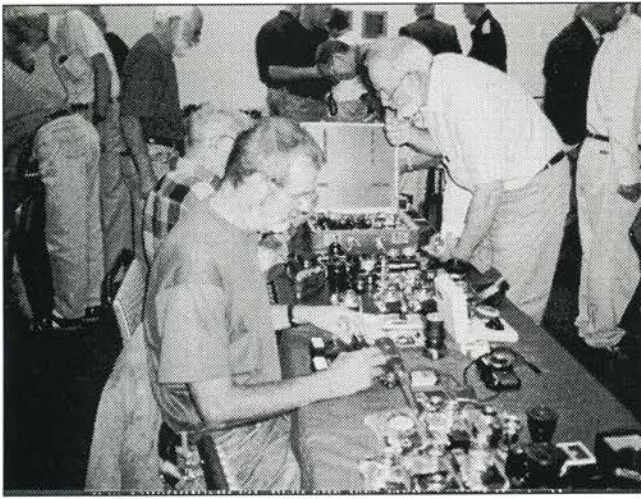
Carlo Pedersen Toftevænget 17, 5800

Nyborg.

Telf: 6536-1774 eller E-Post

cpfoto@post11.tele.dk

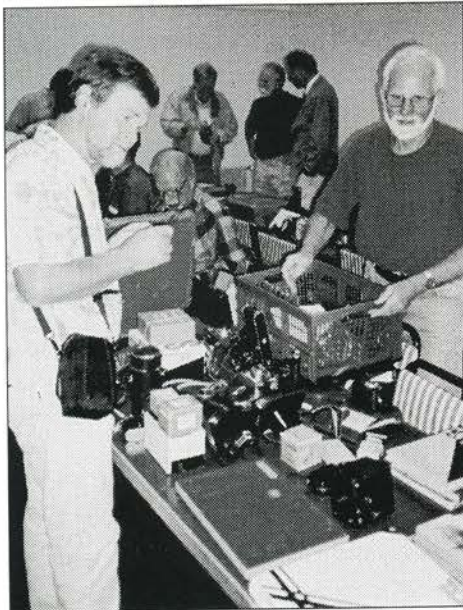
**Landsmøde & Generalforsamling i Middelfart
Søndag den 6. april 2003.**

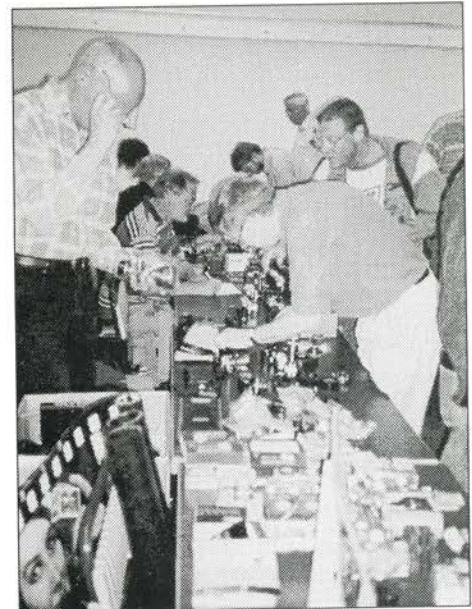
Alle samler på noget

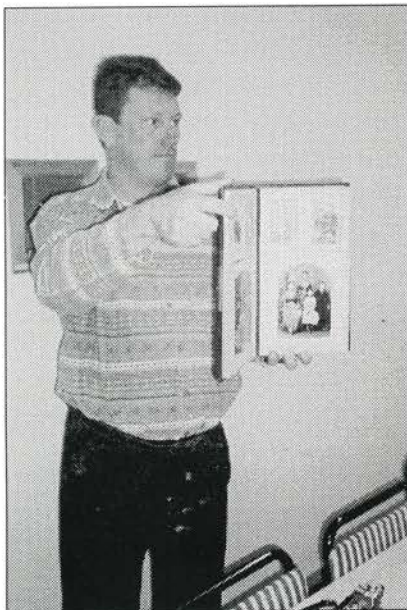
dog ikke altid det samme

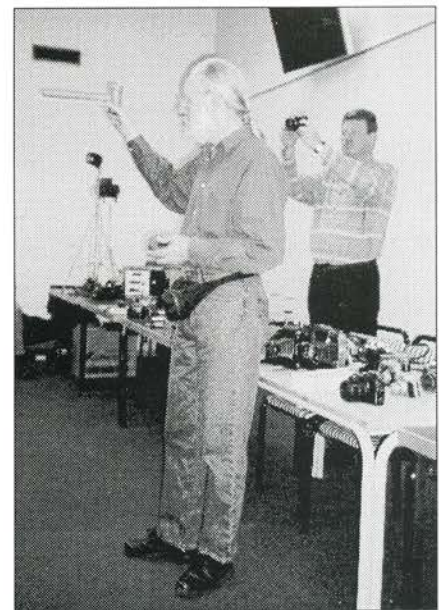
måske finder vi noget

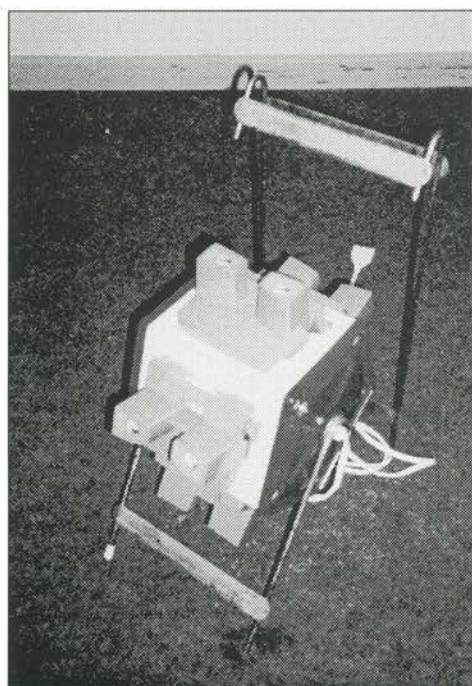
måske finder vi intet

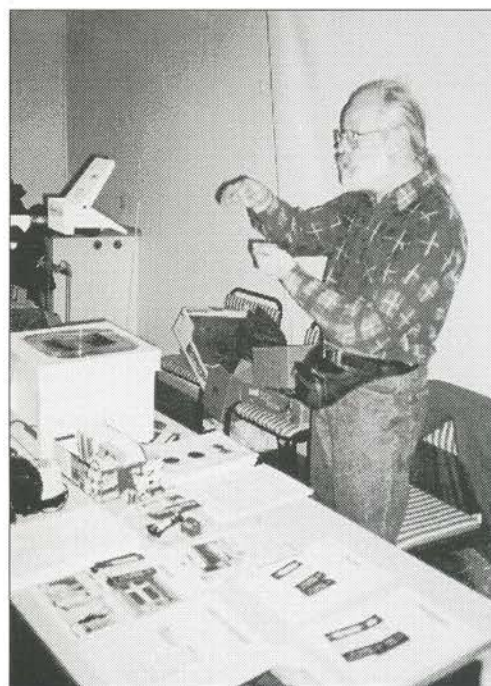
men dette blev solgt

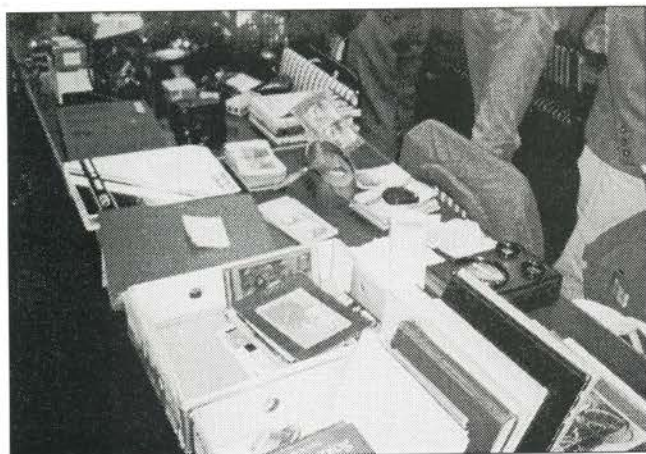
det sørgede auktionarius for....

En View-Master med stil.

Svenn Hugo beskriver med ildhu.

Her et udvalg af de mange snurrige ting.

Tilhørerne lyttede spændt.

Anvisningssalgslisten til lørdag, d. 21. sept. 2002

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slæg
1	Jupiter fotolampe, m. stativ, halogen 600 W, - meget flot	A/B	100	+
2	Osram fotolampe SL 1000, m. stativ, halogen 1000 W	A	70	
3	Russisk universel spejlele 10/1000mm. i kuffert, m. Olympus adapter	B	500	700
4	Rolleiflex planfilmbagstykke m. matskive og to kassetter	B/C	60	60
5	Canon FL Auto bælg. - Ny, i æske	A	200	+
6	Hama kikkertadapter til Olympus objektiver	A/B	100	100
7	Focus, russisk kvalitetskikkert i miniudgave, 4x20, m. etui	B	100	160
8	Bush, tysk kvalitetskikkert i miniudgave, 4x20, m. etui	B	100	210
9	Computar 4,5/80mm, forstørrelsesobjektiv i Rodagonklassen	A/B	200	200
10	Leitz reproduktør til gevindkameraer	B	160	160
11	Viewmaster Stereobetrager m. 19 billedhjul (- tegneserier)	A/B	60	60
12	Hasselblad Autobælg (med mulighed for forbelysning)	A	2000	+
13	Exa ("Gearstangen"), m. Peronar 2,9/50mm. og BT, - flot	A/B	230	230
14	Canon Demi, m. 2,8/28mm.	B	90	90
15	Kodak Retina II, m. Xenon 2/50mm. og BT	A/B	320	320
16	Zeiss Contina, m. Novar 3,5/50mm. og BT	B	70	70
17	Olympus 35 SP, m. G.Zuiko 1,7/50mm. og BT	A	140	140
18	Polaroid EE 100	A	20	20
19	Polaroid SX 70	B	120	120
20	Wallner farveanalysator CA 306, - ny, i æske		100	100
21	Rolleiflex SL 35, m. Color Ultran 1,8/50mm. - helt i orden, pænt	B	200	220
22	Nikon FM hus, sort, - helt i orden, rimeligt pænt	B	900	+
23	Nikkormat hus, chrom, - helt i orden, pænt	A/B	500	+
24	Leitz nærfocus, mærket Elmar 5cm		210	210
25	Canon P. Nr.741609, m. Canon 2/35mm. samt defekt Canon-Meter		2000	2000
26	Leitz 3,5cm. søger i etui (SBLOO)		400	400
27	Leica III, Nr. 127394, krom, m. Elmar 3,5/5cm.		2000	+
28	Asahi Pentax ES II, m. Asahi 3,5/28mm		330	330
29	Sigma Zoom 3,5-4,5/21-35mm (til Pentax)		100	100
30	Mellemringe samt Petri 2x converter (m. Pentax-gevind)		50	50
31	FED Zarya, m. "Jupiter-8" f:2/50mm. (- sjældent 35mm. fra Ukraine)		150	150
32	Helmut Nagel: "Zauber der Kamera" (Kodak-Nagel-Werk)		310	310
33	Peter Dechert: "Canon Rangefinder Cameras 1933-68"		110	110
34	Canon "Alt om objektiver" samt div. Canon brochurer		50	50
35	Olympus Pen EE-3, m. D.Zuiko 3,5/28mm.		50	50
36	KONICA DE LUXE EE-MATIC, m. Hexanon 2,8/40mm.		30	30
37	Kodak Retina Ila, m. Xenon 2,8/5cm. og BT, + grøntfilter i orig. æske		260	260
38	Kodak Senior Six-16, m. demonteret lukker/objektiv		90	90
39	Russel & Lockton: "Price Guide to collectable cameras" (1986)		50	50
40	Retina Iic, m. Xenon 2,8/50mm. og BT		280	280
41	Myron Wolf: "Directory of collectable cameras" (1972)		50	50
42	"Guide Book of Japanese Optical and Precision Instruments 1961/62"		50	50
43	H. Keppler: "The Asahi Pentax Way" (1970) + div. Pentax-brochurer		50	50
44	Zeiss Super Ikonta A 531, m. Tessar 3,5/7,5cm.		680	680
45	Watkins BEE METER (- lysmåler af aktinometer type fra ca. 1902)		160	160
46	Olympus Pen EE, m. D.Zuiko 3,5/2,8cm.		60	60
47	Brownie FLESTA m. flash		20	20
48	UV TOPCOR 4/100mm.		110	110

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slæg
49	Exakta Varex 1950-hus m. prismsøger	C		200
50	Exakta varex Ila (præget front) m. skaktsøger	B		310
51	Akarelle m. Xenar 3,5/50mm.	B		110
52	Voigtlander Bessa 6x9 m. Voigtar 4,5/11cm.	B		50
53	Tele-Ennalyt 3,5/135 incl. Exakta springsokkel	B		160
54	Rodekasse (mørkekammer)			20
55	Rodekasse (div. kamera)			140
56	Cosmicar Television Zoom Lens 22-66mm.	B		30
57	Foto-Magazin, tysk, årgang 1951-1952 indbundet			50
58	Foto-Magazin, tysk, årgang 1953-1955 indbundet			60
59	Signal Nettar 518/2, 6x9, m. Novar 6,3/105mm			110
60	Signal Nettar 518/16, 6x6, m. Novar 4,5/75mm			90
61	Ikomatic A samt Ikomatic F, Zeiss Ikon			40
62	Nettar 517/16, m. Novar 6,3/75mm			40
63	Erabox 6x9, Zeiss Ikon			40
64	Retina Reflex S, m. Xenar 2,8			160
65	Olympus XA-1			60
66	SX 70, (TYP 3), m. original æske			120
67	Polaroid Image System A.F.			50
68	Bolex D8L			140
69	Voigtlander Vito BL, m. Skopar 2,8 og BT			60
70	Retina Automatic I, med BT			20
71	Silette SL, m. Solinar 2,8 og BT			150
72	Mamiya MSX 500, m. 2,0/50mm og 3,5/200mm samt mellemringe			310
73	Gl. familie-album med billeder			350
74	Minolta SRT-101b, m. Rokkor 1,8			120
75	Ernemann Liliput			360
76	Zeiss Contina Iib, m. Color-Pantar 2,8/45mm	A		50
77	Zeiss Simplex 511/2, m. Nettar 6,3/105mm	B		120
78	Zeiss Nettar 515/2, m. Nettar 4,5/110mm	C		40
79	Zeiss Contessa, m. Tessar 2,8/50mm	AB		60
80	Zeiss Tenax, m. Tessar 2,8/50mm	A		100
81	Zeiss Baby Box Tengor 54/18A	B		210
82	Zeiss Nettar 517/2, m. Novar 4,5/105	C		80
83	Akarelle, m. Xenar 2,8/50	B/C		180
84	Exakta Varex Iib (optræk defekt), m. Jena 2,8/50	C		180
85	Emilax Automatic (24x36), m. Emikon 40mm.	B		70
86	Ricoh Auto 126, m. Rikenon 2,8/35	B/C		20
87	Agfa magnesium blitz	B		180
88	Zorki-6 (lukker defekt), m. 3,5/50			120
89	Ekstra nummer (defekt Olympus kamera)			70
90	Ekstra nummer (fotobog)			50
91	Ekstra nummer (mahogni kassette)			120
92				
93				
94				
95				
96				

Anvisningsalgslisten til søndag, d. 6. oktober 2002

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	Bob Nettar 510/2, 6x9, m. Nettar 7,7/10,5cm.			40
2	Box Tengor 6,5x11, Zeiss Ikon			40
3	Kadlubeks Kamera Katalog, 2. udg. 96/97			70
4	Voigtlander Bessa, m. 3,5/10,5cm.			100
5	Konica EYE (halvformat), m. Hexanon 1,9/30 (indbyg. Selen-måler)			120
6	Canon Demi (Seiksha L lukker), m. Canon 2,8/28			140
7	Olympus AFL quick flash, m. Zuiko 2,8/38			40
8	Yashica Electro 35, m. Color-Yashinon DX 1,7/45 samt næroptik			70
9	Kodak Retina II (type 014), m. Xenon 2/50 og BT			250
10	"Ilford Sportsman Auto RF" og "Samoca LE-II" (funktion ??)			30
11	Olympus-35 SP, m. G.Zuiko 1,7/42 og BT			60
12	Kodak Retina Ia, m. Xenar 3,5/50 og BT			60
13	Kodak Retina Ib, m. Xenar 2,8/50 og BT			90
14	Agfa Karat 36, m. Helligon 2/50 og BT			240
15	Agfa Karat Proximeter I, med etui			80
16	Signal Nettar 518/2, 6x9, m. Novar 6,3/105mm			30
17	Nettar 518/16, 6x6, m. Novar 4,5/75mm			30
18	Box Tengor 6x9, Zeiss Ikon			40
19	Kasse med diverse			60
20	Angle scope, Series VII, 49mm.			100
21	Konica POP, m. Hexanon 4/36, i orig. emballage			20
22	KIEV 4A, m. 2/50			240
23	Nikon F601 AF, m. AF-Nikkor 1,8/50			1000
24	Nikon Speedlight SB-22, i Nikon pose			320
25	Sigma AF UC zoom 3,5-4,5/28-70mm. (fil Nikon)			170
26	Sigma APO AF UC zoom 4-5,6/70-210mm. (fil Nikon)			400
27	Sigma AFSuper Wide II 2,8/24 (fil Nikon)			240
28	Nettar 517/16, 6x6, m. Novar 6,3/75mm			30
29	Ikomatic A og Ikomatic F, Zeiss Ikon			+
30	Pentona II, (Pentacorn), m. Trioplan 3,5/45mm. og BT			30
31	Heides Aktino Photo Meter (optisk lysmåler fra ca. 1904)			160
32	VIEW-MASTER viewer, model E, i org. æske			90
33	Kodak EK2 Instant Kamera			+
34	Zeiss Ikon Colora			10
35	Contina m. Panitar 2,8/45 satsoptik			120
36	Kasse med diverse kameraer			50
37	Sears Tower type 3S (made by Nicca), m. Nikkor-S.C. f:1,4/5cm.		2000	3200
38	Yashica T4, m. Tessar 3,5/35			200
39	Måleup HORIZON 10x by KMZ			70
40	Russisk bælgudstyr FED, i æske			160
41	Hanimex Spot Meter PR-85, m. etui og brugsanvisning. (- funktion ?)			60
42	Pentacorn 4/200 m. vekselfatning til Exakta		150	+
43	Osawa Zoom 3,5/35-70 + Osawa 2,8/135, begge m. Pentax bajonet			100
44	Contessa m. Tessar 2,8/50 samt BT			40
45	Contina m. Novar 3,5/45			20
46	Voigtlander VITO II, m. Color-Skopar 3,5/50			100
47	"OBJEKTIV", Nr. 41 - 48 (8 stk.)			100
48	"Umstötter Photohistorische Sammlung" (løs ryg)			110

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
49	Weston Master II, m. brugsanvisning og orig. emballage			90
50	Voigtlander Vitessa, m. Ultratron 2/50			600
51	ROBOT II, m. Xenar 2,8/37,5			600
52	NEOCA II S, m. Neokor 3,5/45			200
53	Seagull 203, m. 3,5/75mm			120
54	Minolita S, m. Rokkor 1,8/40			70
55	Michael Huber: "International User's Guide Nikon F-601 / F-601M"			10
56	Samling af Leica-brochurer, bl. a. "50 Jahre Leica"			50
57	"Leica General Catalogue for 1936" samt "Leica Story"			10
58	"Blue Book Price Guide", 1976 og 1980 version			30
59	Kodak Nr. 1A Junior, Model A			30
60	Aires 35 III C, m. Coral 1,9/4,5cm			420
61	Stor, rødbrun "Folima" taske til kameraudstyr			130
62	Lille, sort "Folima" taske			60
63	Velbon Auto-Pod bordstativ samt kikkerholder			150
64	2 stk. (forskellige) Zeiss Ikon IKOPHOT lysmålere			10
65	RONDO Close-Up Set, nærlinser "for most twin lens reflex cameras"			110
66	Contessa LK, m. Tessar 2,8/50 + Retinette 1b, m. Reomar 2,8/45			+
67	Nuttet diasfremviser mkr. TINY 2,5/75, (i orden)			+
68	Halogenrørslampe 1000 Watt (OK) + Agfa Microflex 100 (8mm opt.)			+
69	2 forskellige 8mm Pentaka optagere (OK)			+
70	Flexaret (2-øjet refl.), m. Mirar 3,5/80 og Compur Rapid 1-500	C	250	+
71	Ricoh 500 RF, Rikenon 2,8/40	B		+
72	Robot II, m. Xenar 2,8/37,5	C	1000	+
73	Voigtlander (t. Bessamatic);Skoparex 3,4/35 + Dynarex 4/135 + etuier	A	1000	+
74	Hansa filmloader (OK)			+
75	Kodak Pocket Premo (6x9), Ball Bearing shutter	C	250	+
76	Polaroid 1-Zone m. film og brugsanvisning, gennemsligt violet, nyt	A		+
77	Zenit TTL, m. Helios 2/58, olympiademærke + Zorki 10, fungerer			+
78	View Master, brun bakelit m. 3 billedhjul i org. æske			+
79	Voigtlander Vitessa 500 AE, m. 2,8/42, Prontor 500 electronic og etui		400	+
80	Ica Sirene 135 pladekamera			50
81	Ricoh 500 RF			50
82	Minolta XE-5 (defekt) m. MD Rokkor 45mm og Raynox 135mm + Petri GX-1 (defekt)			130
83	Rollei A110 (sort) m. Tessar 23mm.	C		120
84	2 stk. smalfilmere, Nizo 148 og Eimo Super 106			10
85	Russisk makrobælg, 42mm gevind	A		60
86	"OBJEKTIV" nr. 58-93 (komplet)			40
87	Rodekasse m. div. kameraer.			40
88				
89				
90	(LOT NUMMER 66 - 79 NÅEDE IKKE FREM TIL ANV.SALGET)			
92				
93				
94				
95				

MØDERÆKKEN:

16/1 - 16/2 (Århus) 20/2 - 20/3

Østerbro Medborgerhus - Århusgade 103, København Ø.
Mødetid kl. 19:30

Torsdag 16. januar Medlemmernes egen aften

Vi har alle i vor samling et stykke yndlingsfotografika - kom og vis det frem - fortæl dens historie - eller hvorledes den blev fundet - ordet er frit.

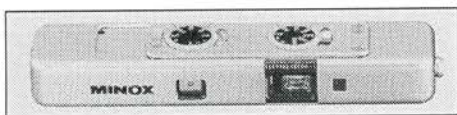
*

Aftenen rundes af med det sædvanlige 'skrot-guf'.

Måske var det også på tide, at rydde op blandt udrangeret og glemt fotografika - tag det med til et forhåbentlig ekstra stort salg.

SØGES:
'Abring' bind III
Erwin Meyer,
Telf: 7462-2189.

Torsdag 20. februar SPIONKAMERAET MINOX

Fra spionkamera til amatørapparat. Hans - Verner Neumann har i årevis arbejdet med, og har haft glæde af det smukke og stabile kamera.

En kort gennemgang af Minoxfirmaets historie fra 1936 frem til vor tid. Neumann vil desuden berette om sit besøg på fabrikken i Wetzlar.

*

Vi slutter aftenen af, med det sædvanlige månedlige 'skrotsalg' - hvor overraskelsernes tid endnu ikke er forbi!

Torsdag 20. marts FUGLEFOTOGRAFERING

Svend Frederiksen har også en bi-hobby - fuglefotografering. Fugle er et spændende emne for en amatør fotograf, men også en stor udfordring, at skulle fastholde et så uforudsigeligt motiv. S.F. vil fortælle om sine metoder, som han anvender i sin hobby. Kameraer og udstyr til de stillede opgaver demonstreres.

Forhåbentlig vil 'skrot-bordet' blive afsat uden limit!

VISITKORT & BILLEDSAMLERE EFTERÅRSMØDER!

*

Billedinteresserede medlemmer som ønsker at købe, sælge, bytte eller blot opleve andre medlemmers visit- og cabinetsbilleder er velkommen til to mødeaftener i foråret 2003.

*

**Mødeaftenerne finder sted onsdag den 26
marts 19:00-22:00 & onsdag den 21 maj
19:00-22:00.**

*

Adresse: Biblioteket, Danasvej 30b IIsal,
(indgang - sidedøren i portrummet)
Frederiksberg - København.

*

Kontaktperson: Gerhard Ryding.
Telf: 4399 6675.

Vel mødt!

'SPALTELUKKEREN'

Webmaster - Webmaster - Webmaster - Webmaster - Webmaster - Webmaster

Dansk Fotohistorisk Selskab søger kvalificeret WEBMASTER til vor etablerede hjemmeside. Hjemmesiden skal opdateres 3 gange årligt. Ring venligst 4919-2299, redaktøren.

Skuespilleren Ib Christian Albert von Cotta Schönberg som døde i 1955 bliver i anledning af 100-års dagen fejret ved en usædvanlig udstilling under mottoet 'Hver dag en fest' i Det danske Revymuseum. På museet er der fremlagt gamle fotografier fra Ib Scønbergs korte karriere - billeder fra 1920'erne, som museet gerne vil have sted- og tidsfæstet. Det vil nok overraske mange, at han medvirkede i 137 film!

Adresse: Frederiksberg Runddel 1, 2000 Frederiksberg. (bus 18 & 28) Se på internet: www.revymuseet.dk E-Post: post@revymuseet.dk.

Udstillingen løber fra 19. september til 19. januar 2003. Åben tirsdag-søndag kl. 11-16.

EFTERLYSNING: I årene 1940-1945, hvor fotobranchen var udelukket fra at importere fotografiske artikler, begyndte en række metalvarefabrikker at fremstille fotoudstyr som f.eks forstørrelsesapparater, afstandsmålere, kuglehoveder, stativer m.m.

Disse firmaers og produkters historie ønsker redaktionen at beskrive i en række artikler i 2002-2003. En stor del materiale er til rådighed i redaktørens arkiv eller på Danmarks Fotomuseum. Har du lyst og energi til at deltage i et spændende projekt er man velkommen. Henvendelse: 4919 2299 - for nærmere oplysninger.

EFTERLYSNING: Objektiv nummer 100 ser dagens lys til april 2003. I den anledning søger Tune Laug materiale, som kan være med til at belyse bladets udvikling gennem snart 25 år. Telf: 3879-0715

EFTERLYSNING: Medlemmer som ønsker at præsentere deres samling eller på anden måde fremføre fotohistoriske emner m.m. bedes kontakte redaktøren: telf. 4919-2299.

Voigtländer Classic Collection er titlen på en ny bog af Günther Kadlubek, som specielt henvender sig til samlere af disse apparater. Bogen er fri for 'snik snak'. De 128 sider indeholder relevante oplysninger, historisk såvel teknisk, bl.a. omtales det kendte berømte Super Wide objektiv Heliar 4,5/15. Bogen kan bestilles på Danmarks Fotomuseum.

For Leica-fans kan man i Photo/Deal nr.4/2002 fryde sig over en 3 sider beskrivelse af Leica-objektiver med skruegevind (Carl Zeiss M39), skrevet af Bernd K.Otto i Frankfurt. E-Post: hillebrand@photodeal.de

Nyt til Stanhope-samlere: '*Stanhopes, A Closer view*' er titlen på en ny bog af Jean Scott. Med sine 135 sider, rigt illustreret, er denne paperback et godt redskab for samlere af disse små sager. Bogen er fyldt med beskrivelser og tips. Pris 29 pund plus porto. Kan bestilles hos: savonabook@savonabooks.freeonline.co.uk

God jul!

**Kassereren minder om betaling af kontingent for 2003 seneste 31. januar.
Betaling kan ske på giro nr. 150 6447 eller bank: reg. nr. 7681, konto 1567585.
Evt. check/kontant til kassererens adresse**

Fabrikvej 7 DK-6270 Tønder
Telefon 7372 3211

NJAL FOTO
NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. 3254 5590

Fax: 3254 3858

Kodak A/S
Guldalderen 14-18
Postboks 500
2640 Hedehusene

**Kamera-
specialisten**

FREDERIKSSUNDSVEJ 136 - 2700 BRØNSHØJ -
TELF/FAX: 3860- 6317.

AGFA

**GOECKER
PROF-SERVICE**
35 82 11 00
Titangade 13A • 2200 København N
Postboks 666 • Fax 35 82 52 00

Polaroid

Toftebakken 2 G
Postboks 9
3460 Birkerød Tlf. 45 82 52 90
Fax 45 82 52 95.

Christianshavns

brugt foto
købes -
køb - salg -
bytte

FILM fremkaldes
og kopieres

artikler TORVEGADE 55

Telefon: 3257 7871

ALT I TRYKSAGER

IDÉ/LAYOUT, DTP, REPRO.
1, 2 & 4-FARVE OFFSET, DIGITALT TRYK,
MASSEKOPI, FARVEKOPI, GIGANTKOPI
BOGBIND OG Udstansning

TOBEMO OFFSET A-S
SMEDEVANGEN 2 • 3540 LYNGE • TLF. 48 19 28 48

VESTERBROGADE 179
Telefon 3321 4476

Åbent: ma.-to. 9-17.30, fr. 9-19, lø. 9-13
50% RABAT PÅ FOTARBEJDE - POSTORDRE

Fax: 3131 1416

PREUSS FOTO 2000

Østerbrogade 54 - 2100 København Ø. Telf: 3542 7117

COLOR FOTO
FREDERIKSBERG

COLOR FOTO
ESPERGÆRDE

HØRSHOLM FOTO
HØRSHOLM

3 8 1 0 8 2 1 3 4 9 1 3 2 3 7 7 4 5 8 6 0 3 5 0

BESTYRELSEN - ADRESSER M.M.:

Formand:

Svenn Hugo
Orebyvej 27,
4990 Saksøbing.
Tlf: 5470-5595
vildmanden@email.dk

Næstformand & anvisningssalgsleder:

Leif Germann Jensen
Gl. Kongevej 172c.II,
1850 Frederiksberg C.
Tlf: 3321-4367 (helst 10-11)
leif-gj@vip.cybercity.dk

Æresmedlemmer:

Sigfred Løvstad
John Philipp
Kurt Petersen
Flemming Berendt

Redaktør:

Flemming Berendt
Postboks 49
Teglårdsvej 308,
3050 Humlebæk.
Tlf: og fax: 4919-2299
<http://home0.inet.tele.dk/dfs/>

Kasserer:

Kjeld Jacobsen
Stationsgade 24
8240 Risskov
Tlf: 8617-5595
dfs-kasserer@post.tele.dk
Giro konto nr. 1 50 64 47
Kontingent kr. 300,-

Bestyrelsesmedlemmer:

Allan Bunton
Peter Bangs vej 233. 1.tv.
2500 Valby
Tlf: 3871-0091

Møder: København:

3. torsdag i måneden kl. 19.30.
I perioden september - april.
Østerbro Medborgerhus
Århusgade 103, 2100 Købh. Ø.
Tlf: 3538-1294

Møder i Jylland:

Oktober og januar/februar

Jyllands/afdeling:

Kjeld Jensen
Høbrovej 19, Hvingel
6950 Ringkøbing.
Tlf: 9733-5816
kjeld5@jensen.mail.dk

Svend Erik Jeppesen

Arnakvej 74,
8270 Højbjerg.
Tlf: 8627-2124
l-se.jeppesen@mail.dk

Redaktion

Objektiv udsendes i april, september og december. Gamle numre kan købes.

Ca. hvert andet år udsendes en opdateret medlemsliste.

Indholdsfortegnelse over alle numre af Objektiv kan rekvireres.

Henvendelse: Flemming Berendt.

E-post & internet

dfs@post.tele.dk
<http://home0.inet.tele.dk/dfs/>

Webmaster

Peter Haagen
Tlf.: 8669-6057.
haagen@post6.tele.dk

Økonomi & adresseændring:

Kontingent: Danmark & Norden kr. 300,-. Øvrige Europa kr. 400,-. (Medlemsperiode: 1. Januar til 31. december).

Girokort udsendes med decembernummeret af Objektiv.

Kontingentet skal være betalt senest **1. februar**. DFS's gironummer **150-64 47**

Henvendelse: Kjeld Jakobsen.

Anvisningssalg & loppemarked:

Medlemskab af DFS er obligatorisk for at kunne deltage i anvisningssalg. Sælger og køber betaler hver 12,5% i salær til DFS.

Skriftligt bud fremsendes til anvisningssalgslederen. Anvisningssalg afholdes ved generalforsamlingen i Odense i april, i oktober i Jylland. Desuden i september og december i København. Derudover afholdes loppemarked i januar/februar, april, september og oktober.

Henvendelse: Leif Germann Jensen.

Tilmelding af fotografika pr. post eller e-mail senest **1. marts, 10. august og 1. november.**

Gl. Kongevej 172C.II, 1850 Frederiksberg C. Tlf: 3321 4367 (helst 10-11). leif-gj@vip.cybercity.dk

Medlemmer kan fremsende BUD pr. tlf, brev eller e-mail.

Følgende har bidraget med materiale eller andet:

Danmarks Fotomuseum - Det danske Filmmuseum - Cote Cuculiza - Peter Haagen.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er KUN tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab.

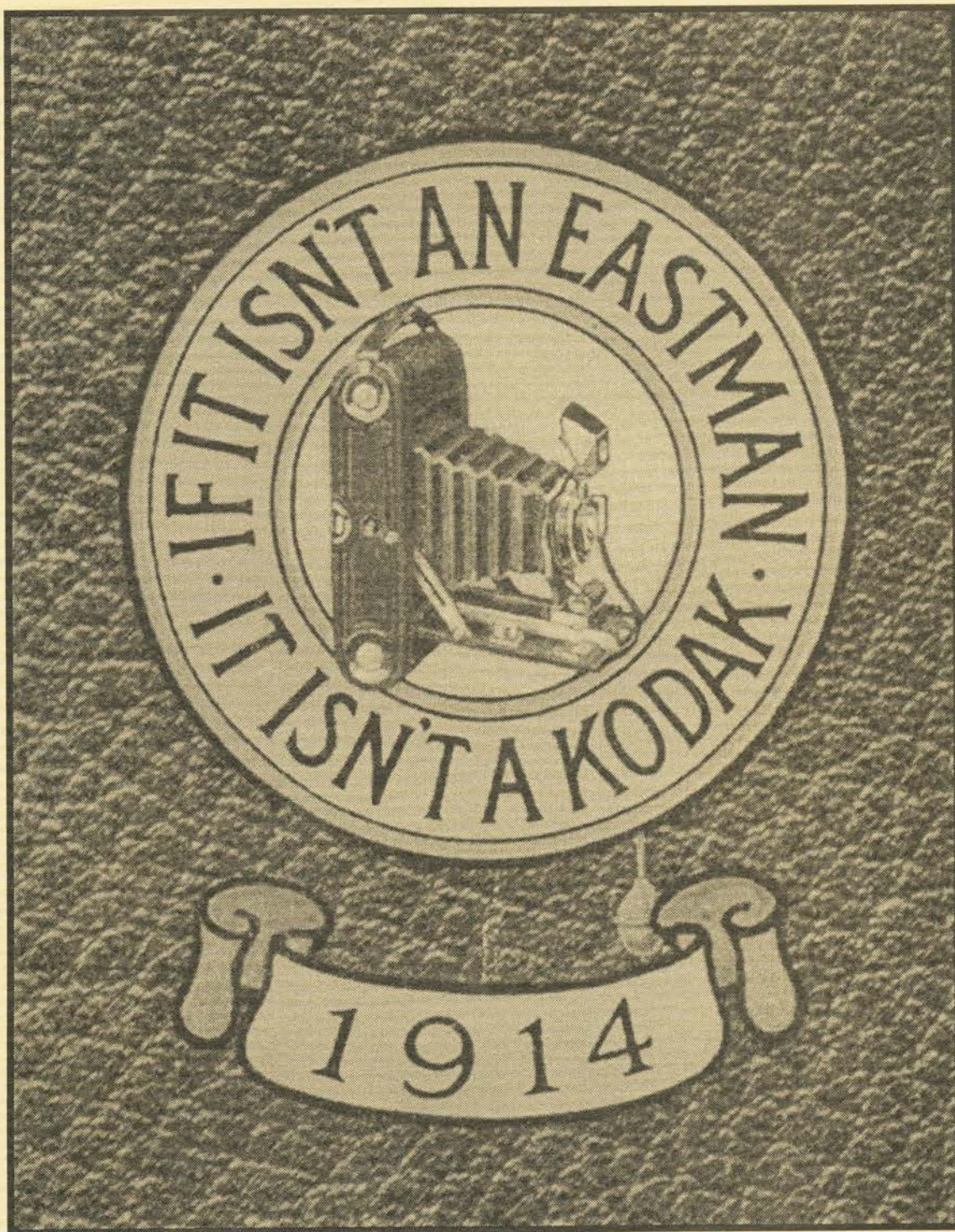
No part of this publication may be reproduced in any form without permission in writing from the Copyright holder.

Dansk Fotohistorisk Selskab ©. 2002. All right reserved under international Copyright Convention.

Indsendt materiale er underlagt bladets almindelige layout. ISBN 0107-6329 Denmark

Tryk: PE Offset, Tømrervej 9, 6800 Varde.

POSTBESØRGET BLAD
NR. 51049 (8245 ARC).

PHOTOGRAFICA
CLASSIC CAMERAS

SKINDERGADE 41 • 1159 KØBENHAVN K • TEL 33141215 • WWW.PHOTOGRAFICA.COM